T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI
BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI

EURIMAGES'IN TÜRK SİNEMASINDAKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEVZAT YADİGÂR

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. KEMAL CEM BAYKAL

ÇANAKKALE – 2024

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI
BÖLGESEL ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI

EURIMAGES'IN TÜRK SİNEMASINDAKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEVZAT YADİGÂR

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. KEMAL CEM BAYKAL

ÇANAKKALE – 2024

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Nevzat YADİGÂR tarafından Doç. Dr. Kemal Cem BAYKAL yönetiminde hazırlanan ve **27/08/2024** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan "**Eurimages'ın Türk Sinemasındaki Yeri**" başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Disiplinlerarası Bölgesel Araştırmalar Ana Bilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr. Kemal Cem BAYKAL (Danışman)	……
Doç. Dr. Ali Emre BİLİS	……
Doç. Dr. Nuray Hilal TUĞAN	…….

Tez No : 10667627
Tez Savunma Tarihi : 27/08/2024

……
Doç. Dr. Melis ULU DOĞRU
Enstitü Müdürü

…../…../2024

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Nevzat YADİGÂR
27/08/2024

TEŞEKKÜR

Bu tez, üç kişinin varlığı sayesinde yazılabildi. Her birine ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum.

İlk teşekkürüm; yeniden yüksek lisans sürecine başlamamdaki katkısı ve sorduğum tüm sorulara sabırla verdiği cevaplar için arkadaşım, Prof. Dr. Yener PAZARCIK'a. O olmasaydı bu teze başlanamazdı.

İkinci teşekkürüm; sadece tez yazarken değil, 20 yıldır hayatımın her aşamasında yanımda olup beni destekleyen hayat arkadaşım, eşim, Gülay YADİGÂR'a. O olmasaydı bu teze devam edilemezdi.

Son teşekkürüm; tezin her aşamasında rehberliğiyle bana yol gösteren, sabrı, anlayışı ve desteğiyle tüm süreci kolaylaştıran danışman hocam, Doç. Dr. Kemal Cem BAYKAL'a. O olmasaydı bu tez bitirilemezdi.

Nevzat YADİGÂR

Çanakkale, Ağustos 2024

ÖZET

EURIMAGES'IN TÜRK SİNEMASINDAKİ YERİ

Nevzat YADİGÂR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinlerarası Bölgesel Araştırmalar Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Kemal Cem BAYKAL
27/08/2024, 105

1895 yılında Fransa'da bulunması sebebiyle ilk yıllarına Fransız sinemasının hâkim olduğu dünya sinema sektöründe I. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri tekel konumuna gelmiştir. Bu durumun ekonomik ve kültürel etkilerini azaltmak amacıyla Avrupa sineması temsilcileri, "Yaratıcı Sinematografik Görsel-İşitsel Eserlerin Ortak Yapımı ve Dağıtımı" için Eurimages adıyla bir fon oluşturmaya karar vermiştir. 01.01.1989 tarihinde faaliyetlerine başlayan Eurimages'ın temel amacı, "Sinema eserlerini yapım ve dağıtım alanlarında desteklemek ve Fona üye ülkelerin sinema profesyonelleri arasındaki iş birliğini teşvik etmek suretiyle, Avrupa film endüstrisinin gelişimine katkıda bulunmak"tır. Türkiye'nin Eurimages'a katılımı, 09.07.1990 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilerek 29 Ağustos 1990 tarih ve 20620 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmada Türkiye'nin ortak yapım ilişkileri, Eurimages üyeliği öncesi ve sonrası dönemler halinde incelenerek aradaki farklar ortaya konulmuş ve Eurimages'ın Türk sinemasına olan etkileri yapım, dağıtım ve gösterim aşamalarında araştırılmıştır. Bunun için Eurimages'dan destek alan filmlerin Türk sinemasındaki yeri, betimleyici analiz yöntemiyle sayısal veriler ışığında yorumlanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göreyse Eurimages'dan destek alan filmlerin Türk sinemasında yeteri kadar izlenmediği, desteklenen sinema salonlarının çok sınırlı bir seyirci kitlesine hitap ettiği görülmüş; Eurimages'ın Türk sinemasının "sanat filmi" denilen film türünü ayakta tuttuğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eurimages, Türk sineması, Avrupa Birliği, Ortak yapım, Dağıtım, Gösterim.

ABSTRACT

THE ROLE OF EURIMAGES IN TURKISH CINEMA

Nevzat YADİGÂR

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Department of Interdisciplinary Regional Studies

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Kemal Cem BAYKAL

27/08/2024, 105

In the world cinema sector, which was dominated by French cinema in its early years due to its discovery in France in 1895, the United States gained a monopoly position after World War I. In order to mitigate the economic and cultural impacts of this situation, representatives of European cinema decided to establish a fund under the name Eurimages for the "Co-production and Distribution of Creative Cinematographic and Audiovisual Works." Eurimages, which began its activities on January 1, 1989, aims to "support the production and distribution of cinematic works and to contribute to the development of the European film industry by encouraging cooperation among cinema professionals from member countries of the fund." Turkey's participation in Eurimages was approved by the Council of Ministers on July 9, 1990, and came into effect after being published in the Official Gazette No. 20620 on August 29, 1990. This study examines Turkey's co-production relations in two periods: before and after Eurimages membership, highlighting the differences and investigating the impact of Eurimages on Turkish cinema in the stages of production, distribution, and exhibition. For this purpose, the place of films supported by Eurimages in Turkish cinema was interpreted in the light of numerical data using the descriptive analysis method. According to the findings, films supported by Eurimages were not sufficiently watched in Turkish cinema, the supported cinema theaters appealed to a very limited audience, and Eurimages has kept the "art film" genre of Turkish cinema alive.

Keywords: Eurimages, Turkish cinema, European Union, Co-production, Distribution, Exhibition.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI ……. i

ETİK BEYAN ……. ii

TEŞEKKÜR ……... iii

ÖZET ……..……..…….. iv

ABSTRACT ……... v

İÇİNDEKİLER ……..…….. vi

SİMGELER ve KISALTMALAR …….....……. ix

TABLOLAR DİZİNİ ……..……...…….. x

ŞEKİLLER DİZİNİ ……..……...……..... xi

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ 1

İKİNCİ BÖLÜM
EURIMAGES'IN AVRUPA SİNEMASINDAKİ YERİ 7

2.1. Eurimages Öncesi Avrupa Sineması …….…….... 7

2.2. Eurimages'ın Kurulmasını Hazırlayan Etkenler …….……. 11

2.3. Eurimages'ın Kurulması ……...…….. 14

2.4. Eurimages Sonrası Avrupa Sineması …….…….. 15

2.5. Eurimages'ın Yapısı ……..…….. 17

2.6. Eurimages'ın Destek Programları ……..…….. 19

2.6.1. Eurimages'ın Ortak Yapım Desteği ...……..…….…….. 20

2.6.2. Eurimages'ın Dağıtım Desteği …….…… 25

2.6.3. Eurimages'ın Gösterim Desteği …….…….. 27

2.6.4. Eurimages'ın Tanıtım Desteği ……..… 30

2.6.5. Eurimages'ın Film Endüstrisinde Cinsiyet Eşitliği ve Çeşitlilik Programı ……..……. 38

2.6.6. Eurimages'ın Sürdürülebilirlik Stratejisi ……..…… 40

2.6.7. Eurimages'ın Film Pazarlama ve İzleyici Geliştirme Desteği ….……. 42

2.7. Eurimages'ın Avrupa Sinemasındaki Yeri …….…….. 43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EURIMAGES ÜYELİĞİ ÖNCESİ TÜRK FİLMLERİNİN FİNANSMANI 44

3.1. Eurimages Üyeliği Öncesi Türk Filmlerinin Yapım Kaynakları (1914-1990) 44
3.1.1. Resmî Kaynaklar Dönemi (1914-1923) ...……..…. 45
3.1.2. Özel Yapımevleri Dönemi (1923-1950) ……... 46
3.1.3. Bölge İşletmeciliği Dönemi (1950-1970) ……. 48
3.1.4. Video İşletmeciliği Dönemi (1970-1990) …… 49
3.1.5. Karma Dönem (1990-…) ……. 50
3.2. Ortak Yapım Kavramı ……..…… 53
3.3. Eurimages Üyeliği Öncesi Türk Sinemasındaki Ortak Yapımlı Filmler ..……. 54
3.4. Eurimages Üyeliği Öncesi Çekilen Ortak Yapımlı Filmlerin Özellikleri ……. 58
3.5. Eurimages Üyeliği Öncesi Çekilen Ortak Yapımlı Filmlerin Türk Sinemasındaki Yeri …….. 62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 63
EURIMAGES'IN TÜRK SİNEMASINDAKİ YERİ

4.1. Türkiye'nin Eurimages'a Üye Olması (1990) ....……..... 63
4.2. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Özellikleri …..... 63
4.2.1. Eurimages Kapsamında Türkiye'nin Ortak Yapım Gerçekleştirdiği Ülkeler ……. 69
4.2.2. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türü ….. 72
4.2.3. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Yönetmenleri ……... 73
4.2.4. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Yapımcı Şirketleri ……..... 76
4.2.5. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Dağıtımcı Şirketleri ……...……... 78
4.3. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri …….. 81
4.4. Eurimages'dan Dağıtım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri …….. 83
4.5. Eurimages'dan Gösterim Desteği Alan Sinema Salonlarının Türk Sinemasındaki Yeri ……...……... 86
4.6. Eurimages'dan Tanıtım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri …….. 92

4.6.1. Eurimages'dan Ortak Yapım Geliştirme Ödülü Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri ……. 92

4.6.2. Eurimages Uluslararası Ortak Yapım Ödülü Kazanan Türk Yapımcılar……..... 93

4.6.3. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Uluslararası Festival ve Yarışmalarda Kazandığı Ödüller…… 94

BEŞİNCİ BÖLÜM 96

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ..……..... 96

5.2. Öneriler ……...…..... 98

KAYNAKÇA ..……... 99

EKLER ……..……... I

EK TABLO 1 ……... I

EK TABLO 2 ……... VIII

EK TABLO 3 ……... X

EK TABLO 4 ……... XVII

EK TABLO 5 ……... XXIII

EK TABLO 6 ……... XXVII

EK TABLO 7 ……... XXXI

EK TABLO 8 ……... XXXVI

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AMPAS	Academy of Motion Picture Arts and Sciences
çev.	Çevirmen(ler)
DAE	Documentary Association of Europe
der.	Derleyen(ler)
ed.	Editör(ler)
ERDF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
EURATOM	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EUREKA	European Research Coordination Agency
GATT	The General Agreement on Tariffs and Trade
MEDIA	Mesures pour Encourager le Developpement de L'Industrie Audiovisuelle
MESA	Maison de l'Europe Strasbourg-Alsace
MGM	Metro-Goldwyn-Mayer
MIA	Mercato Internazionale Audiovisivo
MOSD	Merkez Ordu Sinema Dairesi
no.	Numara
RKO	Radio Keith Orpheum
s.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRSAV	Türk Sinema Vakfı
vd.	Ve diğerleri
yh.	Yayına hazırlayan(lar)

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği tüm filmlerin tür bazında aldığı destek miktarları	20
Tablo 2	Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği film türlerinin sayısı	23
Tablo 3	Eurimages'ın dağıtım desteği verdiği film sayısı ve destek miktarı	26
Tablo 4	Eurimages'ın ortak yapım geliştirme ödülü verdiği film sayısı ve destek miktarı	33
Tablo 5	Türkiye'de 1990-2023 yılları arasındaki sinema salonu ve yıllık toplam seyirci sayısı	64
Tablo 6	Eurimages'dan gösterim desteği alan Türkiye'deki sinema salonları	87
Tablo 7	Yıllara göre Türkiye'deki sinema salonu ve koltuk sayısı	90

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Tüm dünyada en çok hasılat elde eden 200 filmin 10 yıllık dönemler halinde dağılımı	16
Şekil 2	Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği tüm filmlerin miktara göre destek oranları	22
Şekil 3	Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği tüm filmlerin tür bazında oranları	25
Şekil 4	Eurimages öncesi ortak yapımlı Türk filmlerinin 10 yıllık dönemler halinde dağılımı	58
Şekil 5	Eurimages öncesi ortak yapımlı Türk filmlerinin ortaklık sayısı (1931-1990)	59
Şekil 6	Eurimages öncesi Türkiye'nin ortaklık kurduğu ülkelerin oranı	60
Şekil 7	Eurimages kapsamında Türkiye'nin ortaklık kurduğu ülkelerin oranı	69
Şekil 8	Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin ortaklık sayısı (1990-2024)	71
Şekil 9	Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin yapımcı şirketlerinin oranı	76
Şekil 10	Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin yapımcı şirketlerinin film çekme sayısı	77
Şekil 11	Eurimages'dan dağıtım desteği alan filmlerin Türkiye sinemalarındaki dağıtımcı şirketleri	79
Şekil 12	Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin seyirci sayısının diğer filmlere oranı	81
Şekil 13	Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin seyirci sayılarının toplam seyirci sayısına oranı	82
Şekil 14	Türk filmlerinin Eurimages'dan dağıtım desteği aldığı ülkelerin oranı	85
Şekil 15	Eurimages'ın sinema salonu desteği verdiği ülkelerin oranı	86
Şekil 16	Eurimages'ın gösterim desteği verdiği sinema salonlarının coğrafi bölgelere göre dağılımı	88
Şekil 17	Yıllara göre Türkiye'deki sinema salonu sayısı (1990-2023)	89
Şekil 18	Eurimages'dan gösterim desteği alan sinema salonlarının Türkiye'deki toplam sinema salonu sayısına oranı	91

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB), II. Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da barışı, istikrarı ve ekonomik iş birliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuş siyasi ve ekonomik bir kuruluştur. AB, üye ülkeler arasında serbest dolaşım, ortak pazar, ortak para birimi gibi pek çok alanda derin entegrasyon sağlamış ve bugün 27 üye ülkeyle dünya sahnesinde önemli bir aktör hâline gelmiştir. Birlik sadece ekonomik değil, aynı zamanda siyasi, sosyal ve kültürel alanda da iş birliğini teşvik ederek Avrupa'nın bütünleşmesini ve ortak değerleri etrafında birleşmesini hedeflemektedir.

9 Mayıs 1950'de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman tarafından halka açıklandığı için onun adıyla anılan Schuman Bildirgesi'yle önerilen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), 18 Nisan 1951 tarihli Paris Antlaşması ile kuruldu. Bu antlaşmayla Belçika, Federal Alman Cumhuriyeti, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'dan oluşan altı kurucu ülke; arasında kömür ve çelik için bir ortak pazar oluşturmuştu. Bu antlaşmanın amacı, II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın galip ve yenik ulusları arasında barışı güvence altına almak ve bu ülkeleri ortak kurumlar bünyesinde iş birliği yapan, her anlamda eşit taraflar olarak bir araya getirmekti (Fontaine, 2014: 11).

Bu altı ülke, daha sonra 25 Mart 1957 tarihli Roma Antlaşmaları'yla bir Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) ve bir Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurmaya karar verdi. AET, her türlü mal ve hizmeti kapsayan geniş bir ortak pazarın inşa edilmesini içerecekti. Altı ülke arasındaki gümrük vergileri 1 Temmuz 1968'de kaldırıldı ve 1960'larda özellikle ticaret ve tarım alanlarında olmak üzere ortak politikalar uygulamaya konuldu (Fontaine, 2014: 11). 1965 yılında ise AKÇT'nin Yüksek Otoritesi (Komisyon), AET ile EURATOM'un Komisyonları Avrupa Toplulukları Komisyonu altında birleştirildi ve bu Komisyon her üç Topluluğun da yürütme organı haline geldi (Akdemir, 2014).

Bu girişim o kadar başarılı oldu ki Danimarka, İrlanda ve İngiltere de bu Topluluk'a katılmaya karar verdi. Böylece altı üyeden dokuz üyeye olan ilk genişleme 1973'te gerçekleşti. Aynı zamanda yeni sosyal ve çevresel politikalar benimsendi ve 1975'te Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF) kuruldu (Fontaine, 2014: 11).

1970'te siyasal alanları da iş birliğine dahil edecek kadar cesaret verici olan ileri ekonomik bütünleşme düzeyi, 1973 Dünya Petrol Krizi'nin etkisiyle duraklama ve geriye gitme durumuna geldi. 1970'li yılların sonlarına kadar devam eden bu duraklamanın ardından 1981 yılında Yunanistan ile katılım müzarekereleri sonuçlandı ve AET, ikinci genişlemesini gerçekleşti (Mor, 2010).

1986'da duraklama döneminin ardından İspanya ve Portekiz'in katılımıyla üçüncü genişleme gerçekleşti ve Avrupa Tek Senedi'nin imzalanmasıyla Avrupa entegrasyonunda önemli bir sıçrama oldu. Tek Senet ile 1992 yılına kadar üye ülkeler arasında Ortak Pazar'dan tek pazara geçilmesi, ticaret engellerinin tamamının kaldırılması ve sermaye ile iş gücünün serbest dolaşımı hedeflendi (Kaya, vd., 2020).

1990'ların ortasında, o güne dek olan en büyük AB genişlemesi için hazırlıklar başladı. Altı eski Sovyet bloğu ülkesinden (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Romanya ve Slovakya), önceden Sovyetler Birliği'nin parçası olan üç Baltık devletinden (Estonya, Letonya, Litvanya), eski Yugoslav cumhuriyetlerinden birinden (Slovenya) ve iki Akdeniz ülkesinden (Kıbrıs ve Malta) üyelik başvuruları alındı (Fontaine, 2014: 13).

1995'te üç ülke daha -Avusturya, Finlandiya ve İsveç- Avrupa Birliği'ne katılarak toplam üye sayısını 15'e çıkardı. Bu aynı zamanda Topluluğun dördüncü genişlemesiydi. (Çakır, 2016: 36)

Mart 2000'de AB liderleri 'Lizbon stratejisi'ni kabul etti. Strateji, Avrupa Birliği'nin dünya pazarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi başlıca oyuncularla ve yeni sanayileşen ülkelerle rekabet edebilmesini sağlamak için tasarlanmıştı. Amaç, inovasyonu (yenilikçiliği) ve iş yatırımlarını teşvik etmek ve Avrupa'nın eğitim sistemlerinin bilgi toplumunun ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamaktı (Fontaine, 2014: 13).

1990'larda alınan başvuruların müzakereleri Aralık 1997'de başladı ve aday ülkelerin 10'u, 1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne katıldı. 1 Ocak 2007'de bunları Bulgaristan ve Romanya, 1 Temmuz 2013'te ise Hırvatistan takip etti ve AB üye sayısı 28'e çıktı. Böylece 1958'de ekonomik iş birliği hedefiyle başlayan AET, politik bir örgüt olan Avrupa Birliği'ne dönüştü ki bu da Avrupa federasyonuna dönüşme aşamasındadır (Hirst, 2011: 246).

2016 yılında Avrupa Birliği için önemli bir gelişme yaşandı. Haziran 2016 tarihinde yapılan bir referandumda Birleşik Krallık vatandaşlarının %52'si Avrupa Birliği'nden ayrılmak lehine oy verdi. Birkaç yıl boyunca "Britanya" ve çıkış anlamına gelen "exit" kelimelerinden türetilen Brexit konusunda oldukça çok politik kargaşa yaşandı çünkü iki tarafın da çok güçlü fikirleri vardı. Onlarca yıldır İngiliz ekonomisi diğer AB ülkelerinin ekonomileriyle yakından ilişkiliydi. Bu bağları çözmenin kolay bir yolu yoktu. Brexit taraftarları, Birleşik Krallığı özgür bırakmanın, ekonomisini, büyük bir zenginliğe götüreceğine inanırken Brexit karşıtları sonucun tam tersi olacağını ve halkın daha kötü duruma düşeceğini düşünüyordu. Sonuçta 31 Ocak 2020'de Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nden ayrıldı. (Werner, 2023: 104). Günümüzde Avrupa Birliği'nin 27 üyesi vardır.

Avrupa Birliği'nin faydası; insanların, malların, hizmetlerin ve paranın AB ülkeleri arasında serbestçe dolaşabileceği bir iç Pazar yaratmış olmasıdır. Geçmişte farklı ülkelerin, insanların, hareket etmesini ve mal ve hizmetlerin geçmesini zorlaştıran sınırları vardı. AB; ticaret, çiftçilik, balıkçılık, istihdam politikaları ve çevre politikaları gibi konularda tüm üye ülkeler için ortak politikalar üretebilmektedir. (Werner, 2023: 104). Bu bakımdan genelde kitle iletişim araçlarının, özelde ise sinemanın ortak dolaşıma konu olan hizmetler arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Topluluk bünyesinde 1980'lerden itibaren bu alanlarda ortak politikalar üretilmeye başlanmıştır.

1958'de adından da anlaşılacağı üzere ekonomik sebeplerle kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu, öncelikli olarak tarım ve ticaretle ilgili politikalar üretmiş, kültürel politikaların üretimi ise sonraki yıllara bırakılmıştır. 1989 yılında kurulan Eurimages da bu politikalar sonucu Avrupa Birliği bünyesinde kurulmuş bir fondur. Eurimages'ın hedeflerinden biri kültürel odaklı olup kökleri bütüncül bir kültürün izlerini taşıyan Avrupa toplumunun, kültürünün çeşitli yönlerini yansıtan sinematografik çalışmalara destek vermektir. Eurimages'ın diğer hedefi ise ekonomik odaklı olup sinemaya önemli "bir sanat dalı" olarak yaklaşan ve buna göre hareket eden, aynı zamanda ticari başarıyı da önemseyen bir endüstriyi finansal açıdan desteklemektir ("Eurimages-What we do", 2024).

Türkiye, üyesi olmaya çalıştığı Avrupa Birliği'ne çeşitli sebeplerle henüz girememiş olsa da Eurimages kurulduktan kısa bir süre sonra, 1990 yılında, bu Fona üye olmuş ve öncelikle ortak yapım, dağıtım ve gösterim alanlarında olmak üzere bu Fondan çeşitli destekler almıştır. Bu durum, bir bakıma Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin iletişim

politikalarını aday ülke statüsü kazandığı 1999 yılından çok önce benimsemeye başladığını göstermektedir.

Bu tezin temel problemi; üyesi olduğu Eurimages'dan Türk sinemasının faydalanıp faydalanamadığını, faydalandıysa da bunun oran olarak karşılığını bulabilmektir. Başka bir deyişle Eurimages'ın Türk sinemasındaki yerini sayısal olarak tespit etmektir. Bunun için Eurimages'a girmeden önceki ortak yapımlı Türk filmleriyle Eurimages'a üye olduktan sonra Eurimages desteğiyle çekilen ortak yapımlı Türk filmleri, sayısal veriler yardımıyla çeşitli açılardan karşılaştırılarak Eurimages Fonunun Türk sinemasına olan etkileri bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Eurimages öncesi Türk filmlerinin yapım kaynakları ele alınarak ortak yapımların bu kaynaklar arasındaki yeri belirlenmiş, sonrasında Eurimages'dan destek alarak çekilen ortak yapımların ve Eurimages'ın diğer desteklerinin Türk sinemasına olan sayısal etkileri incelenmiştir.

Tezin amacı, Eurimages'ın Türk sinemasındaki yerini ve etkilerini öncelikle sayısal verilerle ortaya koymaktır. Bunun için Eurimages üyeliği öncesi gerçekleştirdiği ortak yapımlı filmler ile Eurimages üyeliği sonrası bu kurumun desteğiyle çekilen ortak yapımlı Türk filmleri karşılaştırılmış; başta Eurimages'ın ve Türkiye İstatistik Kurumunun resmî verileri, IMDb ve boxofficeturkiye.com gibi internet sitelerinden elde edilen verilerden hareketle çeşitli alanlarda destek alan filmlerin seyirci sayıları ve hasılatları kullanılıp yorumlanmıştır. Ayrıca Eurimages'dan gösterim desteği alan Türkiye'deki sinema salonlarının Türk sinemasındaki yerini tespit etmek de tezin amaçlarından biridir.

Tezin önemi, Eurimages'ın Türk sinemasındaki yerini sayısal verilerle somutlaştırarak ortaya koymasında yatmaktadır. Daha önce Türkiye'nin ortak yapım ilişkileri ya da Eurimages konusunda çok az çalışma yapılmış, yapılan çalışmalarda Eurimages desteği alan filmler genellikle içerik yönünden incelenmiş, sayısal verilerin kullanıldığı çalışmalar da sınırlı kalmıştır. Bu tez, Eurimages desteği alan filmlerin içeriğinden ziyade Türk sinemasına olan sayısal ve ticari etkileriyle Türk film seyircisi üzerindeki yansımalarına odaklanarak literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Tezin kapsam sınırı, Eurimages öncesi için Türk sinemasında sadece ortak yapımlı olarak çekilen filmler; Eurimages üyeliği sonrasında ise Eurimages'dan ortak yapım ya da dağıtım desteği alan filmlerin öncelikle yönetmeni Türk olan ve asıl yapım şirketi Türkiye'de kurulmuş olanlarının Türkiye'deki sinemalarda elde ettiği seyirci sayıları ve hasılat rakamlarıdır. Eurimages'dan dağıtım ya da ortak yapım desteği alıp da Türkiye

dışında başka bir ülkede gösterime girme olanağı bulan filmlerin hem seyirci sayılarını ve hasılatlarını tespit etmek zor olduğundan hem de bu filmlerin Türk sinemasına ve seyircisine etkileri tartışmalı olduğu için bu filmlerin yurt dışı seyirci sayıları ve hasılatları teze dahil edilmemiştir.

Tezin zaman sınırı; Eurimages üyeliği öncesinde çekilen ortak yapımlar için ilk ortak yapım Türk filmi olarak kabul edilen Muhsin Ertuğrul yönetmenliğindeki *İstanbul Sokaklarında*'nın çekildiği 1931 yılı ile 1990 yılları arası, Eurimages üyeliği sonrası içinse Türkiye'nin Eurimages'dan ilk destek aldığı yıl olan 1990'dan tezin yazıldığı 2024 yılına kadar olan süredir. Ortak yapımlı filmler için 1931 yılı baz alınsa da bu yıldan öncesi de Türk sinemasının yapım kaynakları açısından ele alınmış, 2024 yılı için de Eurimages'ın son toplantısının yapıldığı 1 Temmuz 2024 tarihinde aldığı kararlar da teze dahil edilerek mümkün olan en geniş zaman aralığındaki verilerin toplanması amaçlanmıştır.

Tez yöntemi olarak çalışmanın konusuna en uygun olduğu düşünülen, verilerin değişimini ve dağılımını özet olarak açıklamak üzere kullanılan betimleyici analiz yöntemi seçilmiştir. Çalışmadan elde edilen veriler; bu yönteme göre tablolarla düzenlenmiş, gruplandırılmış ve sınıflandırılarak grafiklerle görselleştirilmiş ve kolay anlaşılır hâle getirilmiştir.

Tezin birinci bölümünde Avrupa Birliği'nin tarihçesi özetlenmiş, kültürel politikalar üretimi sonrası kurulmasına giden yol ele alınarak Eurimages hakkında kısaca bilgi verilmiş ve Türkiye'nin Eurimages'a üye olma süreci anlatılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde Eurimages öncesi Avrupa sinemasının Amerikan sineması karşısındaki durumu; Eurimages'ın kurulmasını hazırlayan etkenler; Eurimages'ın kurulması, işleyişi ve yapısı; Eurimages'ın destek programları ve stratejileri; Eurimages'a üyelik ve Eurimages'ın kurulmasından sonra dünya sinemasındaki konumuyla Avrupa sinemasındaki yeri belirtilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde Eurimages üyeliği öncesi çekilen tüm Türk filmlerinin yapım kaynakları dönemler hâlinde incelenmiştir. Ortak yapım kavramının da açıklandığı bu bölümde Eurimages öncesi Türk filmlerinin ortak yapım ilişkileri incelenerek ortak yapım kaynağı kullanılarak çekilen filmlerin Türk sinemasına olan etkileri ve bu filmlerin Türk sinemasındaki yeri üzerinde durulmuştur.

Tezin en önemli bölümü olan dördüncü bölümünde Eurimages kapsamında ortak yapım ve dağıtım desteği alan filmlerle gösterim desteği alan sinema salonları, betimleyici analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu filmlerin Türkiye sinemalarındaki seyirci sayıları ve hasılatları başta olmak üzere, türleri, yönetmenleri, yapımcı ve dağıtımcı şirketleriyle dağılımları ve özellikleri çeşitli açılardan incelenerek Türk sinemasındaki yeri; sayısal verilerle, grafik, şekil ve tablolarla ortaya konulmuştur.

Sonuç bölümünde ise çalışmadan elde edilen veriler maddeler hâlinde özetlenmiş, Eurimages'ın Türk sinemasına olan etkileriyle Eurimages'ın Türk sinemasındaki yeri belirtilmiştir. Bu özet bilgilerden hareketle araştırmacılara; Türk sinemasının ortak yapım ilişkileri, Türk filmlerinin finansmanı ve Eurimages'la ilgili yeni çalışma önerileri sunularak tez bitirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM
EURIMAGES'IN AVRUPA SİNEMASINDAKİ YERİ

2.1. Eurimages Öncesi Avrupa Sineması

1895 yılında Lumiere Kardeşler tarafından Fransa'da bulunan sinema, basit bir eğlence olmaktan çıkıp bir endüstriye dönüşmeye öncelikle bulunduğu topraklarda, yani Fransa'da başladı. Yaklaşık 20 yıl boyunca dünya pazarını da elinde tutan başta Fransız sineması olmak üzere Avrupa sineması, Amerika pazarının da yaklaşık %60'ına sahipti (Özkan, 2010: 19). Ancak aynı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde paranın kokusunu alan cesur bazı girişimciler; tiyatro salonlarını, boş dükkân depolarını, evlerinin tavan aralarını ve neredeyse bulabildikleri her boş salonu sinema salonuna dönüştürüyordu. Öyle ki 1907 yılında güncel tahminlere göre yaklaşık 5 bin olan Amerika'daki sinema salonu sayısı, 1914 yılına gelindiğinde 3 kattan fazla artarak 18 bine ulaşmıştı. Günlük seyirci sayısı 7 milyon, toplanan giriş ücretiyse günlük 300 milyon dolar civarındaydı (Crowley, 2011: 265).

Her ne kadar gösterim sektörü, Amerika'da kısa sürede olağanüstü bir gelişim gösterse de yapım ve dağıtım sektörü o yıllarda yine Fransa kaynaklıydı. O kadar ki 1907 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gösterime giren 1200 filmden 800'ü, yani her üç filmden ikisi Fransız film şirketi Pathe tarafından dağıtılıyordu (Pearson, 2003: 42).

1910'lu yıllara gelindiğinde ise işler yavaş yavaş tersine dönmeye başladı. Amerika'da kurulan ilk stüdyo olan Paramount'un yapımcısı Cecil B. DeMille, yönetmenliğini de üstlendiği "*The Squaw Man*" isimli western filminin çekimleri için gittiği Amerika'nın Arizona eyaletindeki mekânı ve hava şartlarını beğenmeyince trenle geldiği Los Angeles'ın portakal bahçeleriyle dolu güneşli banliyösü Hollywood'da büyük bir depo kiralayarak film çekimlerine burada devam etti (Özkan, 2010: 20).

DeMille'in aldığı bu karar Hollywood sinemasının da temellerinin atılmasını sağladı. 1920 yılından sonra, Amerikan sinemasından söz etmek gerektiğinde artık Hollywood sözcüğü kullanılır olmuştu. Hollywood hem bir yerleşim birimini, hem bir sanayi kolunun dünya ölçeğindeki merkezini hem de sinemaya belirli bir dünya görüşünden bakışı vurguluyordu (Teksoy, 2005: 81).

İşin ilginç yanı, Hollywood'u Hollywood yapanların hemen tümü göçmendi. Carl Laemmle Alman, Adolph Zukor ile William Fox Macar göçmeniydi. Samuel Goldwyn (Goldfish) Polonya'da, Leh Musevisi Louis B. Mayer Minsk'te (Belarus) doğmuştu. Warner Kardeşler'in (Harry, Albert, Sam ve Jack) üçü Polonya'da doğmuş ancak dördüncü kardeş, aile ABD'ye göç ettikten sonra dünyaya gelmişti. Bu kişilerin tümü on yaşına basmadan önce ABD'ye gelmişti ve tümü de yeni vatanlarını, orada doğmuşçasına benimsemişti. Dahası Irving Thalberg, David O. Selznick, Darrly Zanuck gibi ikinci kuşak yöneticiler de göçmen çocuklarıydı. Bu insanlar, geçmişi olmayan, kuralları bilinmeyen, el yordamıyla gelişen bir üretim alanını, bireysel çabalarıyla dünya ölçeğinde bir sanayi dalına dönüştürmeyi başardılar (Teksoy, 2005: 78). Kısacası, Amerikan sinema sanayisini Avrupalılar kurdular.

Amerikan film endüstrisi gelişimini sürdürürken Avrupa'da 1914 yılında patlak veren I. Dünya Savaşı, 1918 yılında sona erdiğinde ise Fransa'nın da dünya sinemasındaki hâkimiyetine son veriyordu. Fransa, sinema sektöründeki etkisini I. Dünya Savaşı'ndan sonra yavaş yavaş kaybederken yapım, dağıtım ve gösterim alanlarının tamamında bu boşluğu doldurmak üzere sahneye Amerika Birleşik Devletleri çıktı. Daha savaş bitmeden Hollywood sineması dünya çapında gösterilen filmlerin %85'ini, Amerika'dakilerin ise %98'ini üreterek iki Fransız şirketi Gaumont ve Pathe'ye çok sert bir darbe indiriyordu (Barbier, 2001: 195).

I. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da sinema sektörü neredeyse durma noktasına gelirken, Hollywood film yapımını bütün hızıyla sürdürdü ve savaş sonrasında bu kıtanın film izleme ihtiyacını giderecek bir birikim oluşturdu (Ulusay, 2008: 27).

ABD'nin bu hâkimiyeti yıllar içinde de giderek arttı. O kadar ki Amerika'nın 1915-1916 yılları arasındaki film ihracatı, 36 milyon dolardan 159 milyon dolara kadar çıktı (Miller, 2003: 35). Yine 1919 yılında Avrupa ülkelerinde gösterime giren filmlerin %90'ının Amerikan yapımı filmler olması Hollywood sinemasının Avrupa sinemasındaki etkisini göstermesi bakımından önemlidir. (Scognamillo, 1997: 28). Yani yaklaşık 10 yıl içinde işler tamamen tersine dönmüş, sinema bulunduktan sonraki yaklaşık 20 yıl içinde ise neredeyse tüm dünyada tekel konumunda bulunan Fransa, Amerika'ya film ithal etmeyi bırakıp Amerikan sinema filmlerinin tabiri caizse istilasına uğramıştı.

Her ne kadar Avrupa ülkelerinin hükümetleri, Amerikan filmlerinin istilasından kurtulabilmek için 1920'lerde birbiri ardına önemli kararlar alarak Amerikan filmlerine karşı kota uygulamaları geliştirmişse de bunda pek başarılı olamamışlardı (Akkor Gül, 2013: 15).

1929 yılına gelindiğinde ise Amerika'da başlayıp tüm dünyayı etkisi altına alan Dünya Ekonomik Bunalımı doğal olarak sinema sanayisini de etkiliyordu. Öyle ki 1928 yılında yaklaşık 850'ye çıkan film sayısı, Amerika'da krizin de etkisiyle 1933 yılında 547'ye 1934 yılında ise 480'e kadar düşüyordu (Scognamillo, 1997: 40). Ancak bu dönemde de başka bir tehlike baş gösterdi. 1935 yılında sinema sanayisi toplamda beş *major*'un elinde toplandı. Paramount, Warner, Loew-Metro-Goldwyn-Mayer (MGM), 20th Century Fox ve Radio Keith Orpheum (RKO); üç "küçük" Universal, Columbia ve United Artists ile çekilen filmlerin %88'ini, dağıtımın ise %95'ini ellerinde tutuyordu (Barbier, 2001: 196).

1939 yılına gelindiğinde Ekonomik Bunalım'ın etkilerinin giderek azalmasına rağmen bu sefer de Dünya yeni bir savaşa girdi. Üstelik Amerika Birleşik Devletleri de bu savaşın baş aktörlerinden biri oldu. Tüm bu olumsuzluklara rağmen Hollywood sineması, bu durumu da yine kendi lehine çevirmesini bildi. Savaş ekonomisi ABD'ye büyük faydalar sağladı. Şirket kârları yükseldi, işçiler yüksek istihdamdan ve artan ücretlerden, tüketimden ve devletten artan vergi matrahından faydalandı (Black, 2020: 208).

Savaşın başladığı 1939 yılında Amerika'da 17 bin 829 sinema salonu varken bu rakamın 1945 yılında 20 bin 457'ye ulaşması, Amerikan sinemasının bu dönemde artan gücünü gösteren bir diğer unsurdur (Berktaş, 2010: 32). Başka bir deyişle, normal şartlarda savaş zamanı azalması beklenen sinema salonu sayısı, Amerika'da altı yıl içinde yaklaşık %15 arttı.

1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı, 1945 yılında bittiğinde savaştan ekonomisi güçlenerek çıkan tek ülke yine Amerika Birleşik Devletleri oldu. 1946 yılında Hollywood'un gişe gelirlerinin 1 milyar 700 milyon dolar gibi inanılmaz bir rakama çıkması, ABD'nin savaşa girmiş olsa dahi savaş sonrası ekonomik anlamda ne kadar güçlendiğini göstermesi bakımından önemli bir veridir (Monaco, 2021: 270). Kuşkusuz bunda her ne kadar adı "Dünya Savaşı" olsa da savaşın Avrupa kıtasında çıkması ve genelde bu kıtadaki devletlerin katılması sebebiyle olumsuz etkilerinin büyük bölümünün de yine Avrupa ülkelerinde görülmesidir. Altı yıllık savaş bütün ülkelerin ekonomik kaynaklarını tüketmiş, savaş bütün ülkelerde ağır tahribat yapmıştır. Ekonomileri harekete geçirecek kaynak yoktur. Bir yandan

da Sovyetler Birliği'nin bu durumu fırsat bilerek başta Fransa ve İtalya'da komünizm propagandası yapması ABD'yi harekete geçirmiştir (Armaoğlu, 2020: 337).

Amerika, Batı Avrupa'nın bu ekonomik sıkıntılarına yardımcı olmak için öncelikle 1945 Haziran'ı ile 1946 sonu arasında Batı Avrupa'ya 15 milyar dolarlık bir ekonomik yardım yapmış ancak bu yardımlar paranın verimli ve dönüşü olmayan alanlarına yapıldığı için ABD yapacağı yardım için başka bir formül aradı. Bu formül adını, dönemin ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın 5 Haziran 1947 tarihinde Harvard Üniversitesi'nde verdiği bir nutukta açıklanan Marshall Planı'ydı. Bu plana göre, Avrupa ülkeleri her şeyden önce kendi aralarında bir ekonomik iş birliğine girişmeli ve birbirlerinin eksikliklerini kendileri tamamlamalılardı. Bu genel iş birliği sonunda bir açık ortaya çıktığında Amerika bu açığın kapatılması için yardım etmeliydi. Bunun için de bir iş birliği programı yapılmalıydı (Armaoğlu, 2020: 338).

Marshall Planı'ndan hareketle 12 Temmuz 1947'de İngiltere, Fransa, Belçika, İtalya, Portekiz, İrlanda, Yunanistan, Türkiye, Hollanda, Lüksemburg, İsviçre, İzlanda, Avusturya, Norveç, Danimarka ve İsveç'in katılmasıyla toplanan 16'lar Konferansı 22 Eylül'de, Amerika'ya sunulmak üzere bir Avrupa Ekonomik Kalkınma programı hazırladı. Bu program üzerine Amerika 3 Nisan 1948'de Dış Yardım Kanunu'nu çıkardı. Amerika bu kanuna dayanarak daha ilk yılında 16'lara altı milyar dolarlık bir ekonomik yardım yaptı. Bu yardımlarını sonraki yıllarda da devam ettirdi (Armaoğlu, 2020: 338).

Avrupa ülkelerinin hükümetleri, ülke sinemalarını koruyabilmek ve Amerikan filmlerinin istilasından kurtulabilmek için I. Dünya Savaşı sonrası kota uygulamaları getirse de II. Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı kota koyabilme güçlerini de yitirmişti. ABD, Marshall yardımları sayesinde Avrupalıları yumuşatmış; 1920'lerden beri uygulanan kota uygulamaları gevşetilmişti (Akkor Gül, 2013: 15).

Bu dönemin belirleyici anlayışı, 1950'lerin Batı Avrupası'nda sinemanın daha çok sanatsal bir faaliyet alanı olarak görülmesidir (Akkor Gül, 2013: 39). Sinemanın ekonomik değil de, sanatsal bir faaliyet olarak görülmesi onu ticari anlaşmaların konusu hâline getirmemiş, sinemayı koruma tavrı kota uygulamalarıyla geçiştirilmiştir.

1970'li yıllara gelindiğiyse görsel-işitsel alan yavaş yavaş ekonomik bir etkinlik olarak ele alınmaya başlanmıştır. Kuşkusuz bunda Avrupa Adalet Divanı'nın verdiği "Sacchi Kararı"nın da etkisi vardır. Bu karara göre televizyon yayıncılığı "ekonomik" bir

etkinlik olarak Roma Antlaşması'nın yetki alanına dâhil edilmiş oldu. Bu durum da Avrupa Birliği'nin görsel-işitsel alanda güçlü politikalar geliştirmesine zemin hazırlamıştır (Akkor Gül, 2013: 47-78).

1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Anlaşması'yla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri; Fransa başta olmak üzere Batı Almanya ya da o dönemdeki resmî adıyla Almanya Federal Cumhuriyeti, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dan oluşuyordu. En son 2013 yılında Hırvatistan'ın katılımıyla üye sayısı 27'ye çıkan[1] bu Birlik, başlangıçta ekonomik sebeplerle kurulmuştu ve adı da bu durumu vurgulamak üzere Avrupa Ekonomik Topluluğu'ydu. Yine kuruluş sebepleri itibarıyla üretilen politikalar da tarım ve ticaret gibi daha ziyade ekonomik tabanlıydı (Akdemir, 2014).

Özetlersek; üyelerinin sayısı artıp Birlik de kuruluş aşamasından bütünleşme ve derinleşme aşamalarına geçtikçe, üretilen politikalar da çeşitlenerek turizm ve kültür gibi alanları kapsamına alarak genişledi ama sinemayla ilgili politikalar üretme ve bunları uygulama, Amerika'nın neredeyse tüm dünya sinemasının tek hâkimi olmasına rağmen 1980'li yıllara kadar gerçekleştirilemedi. Bu durum da I. Dünya Savaşı'ndan Eurimages'ın kurulduğu 1989 yılına kadar yaklaşık 70 yıl boyunca Amerikan sinemasının başta Avrupa sineması olmak üzere tüm dünyada hâkimiyet kurmasına sebep oldu. Bu hâkimiyeti en azından Avrupa için kırmayı amaçlayan Eurimages'ın kurulması da durumu çok fazla değiştiremedi.

2.2. Eurimages'ın Kurulmasını Hazırlayan Etkenler

Avrupa'da ortak film yapım düşüncesi, Amerika'nın egemenliğine karşı koyma amacıyla 1920'li yıllarda Fransa, Almanya ve Britanya arasındaki film alışverişiyle başladı (Ulusay, 2008: 49).

Uluslararası iş birliğiyle Amerika'nın egemenliğine karşı koyma düşüncesi 1920'lerde Avrupa'da taraftar bulmaya başladı. 1924-1928 yılları arasında gerçekleşen "Film Europe" denilen hareket, Avrupa'da ortak film üretimi ve karşılıklı dağıtımını

[1] Bu ülkeler, katılım sırasına göre şu şekildedir: 1958'de Fransa, Batı Almanya (1990'dan sonra Almanya olarak), İtalya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg; 1973'te Danimarka, Birleşik Krallık, İrlanda; 1981'de Yunanistan; 1986'da Portekiz, İspanya; 1995'te Avusturya, Finlandiya, İsveç; 2004'te Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya; 2007'de Bulgaristan, Romanya ve son olarak 2013'te Hırvatistan'dır. İngiltere, 2020 yılında Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır.

amaçlayan çeşitli Avrupalı girişimcilerden oluşuyordu. Genel düşünce, Avrupa içinde Avrupa filmlerinin satışı önündeki engelleri kaldırarak herhangi bir ülkenin tek başına başarabileceğinden daha geniş bir üretim temeline olanak sağlayan bir tür sinema Ortak Pazar'ı yaratmaktı. Film Europe girişimi, daha geniş küresel pazara yeniden hücuma bir başlangıç olarak Avrupalı yapımcılara kendi bölgelerinde üstünlük sağlayacaktı. Avrupa içinde üretim ve dağıtım, 1920'lerin sonundaki "destek" ve kota düzenlemelerinin bir sonucu olarak Hollywood'un aleyhine arttı fakat değişimin çok büyük bir etkisi olmadı. Sessiz film bir norm olarak kalmış olsaydı Film Europe belki de sarsılmadan kalacaktı fakat sesli filme geçişle birlikte varlığını koruyamadı. Yerel ve kültürel bir koşul olarak kişinin kendi dilini duyma zorunluluğu, Amerikan endüstrisine direnmeye yönelik ortak kararlılıktan kaynaklanan içsel bağlılık duygusunu zayıflattı ve böylece Film Europe hareketi de 1928 yılında sona erdi (Vasey, 2003: 82).

II. Dünya Savaşı sonrası ise Avrupa sineması; AB rekabet yasaları, kota uygulamaları gibi çeşitli yollarla korumaya çalışıldı ve daha ziyade devlet teşvikleriyle ayakta kalmaya çalıştı (Bek, 2005: 294). Yine bu yıllarda her Avrupa ülkesi, Amerikan sinemasına karşı rekabet etmek yerine kota sistemi uyguladı (Baykal, 2021: 31-62).

Ortak yapım pratiği, II. Dünya Savaşı'ndan sonra belli bir eğilime dönüşerek 1950'lerde Avrupa film yapımının ayrılmaz bir parçası hâline gelmiş, 1965 yılında ise zirveye çıkarak Avrupa filmlerinin %25'ini oluşturmuş ancak hükûmetlerin resmî fonlarla film yapımını desteklediği 1970'li yıllarda hızla düşmüştü (Ulusay, 2008: 49).

1980'li yıllara gelindiğinde ise ABD'nin dünya siyasetinde etkisini arttırmasına paralel olarak Amerikan sineması da dünya sinema sektörünü ele geçirmişti. Rekin Teksoy'un belirttiğine göre; 1990 yılı verilerine göre ABD'nin Avrupa ülkelerine sattığı görsel-işitsel ürünlerin toplam değeri 3 milyar 710 milyon dolar, Avrupa'nın ABD'ye satabildiği ürün değeri ise 247 milyon dolardır. Altı yıl sonra ise bu rakamlar sırasıyla 6 milyar 281 milyon ve 623 milyon dolara yükselecek, bir başka deyişle ABD lehine kabaca beş buçuk milyar dolarlık bir fark gösterecektir (Teksoy, 2005: 1039).

O kadar ki 1987 yılında Avrupa'da çekilen filmlerin gösterime giren toplam filmler içindeki oranı sadece %12'ydi (Ulusay, 2008: 49). Başka bir deyişle sinemalarda gösterilen her 10 filmden neredeyse dokuzu Amerikan filmiydi ve durum giderek tehlikeli bir boyut almaya başlamıştı. Hatta dünya ticaretinin liberalleştirilmesi amacıyla 1947 yılında kurulan The General Agreement on Tariffs and Trade'in (GATT) Avrupalı ve Amerikalı

sinemacıları karşı karşıya getiren 1990'lı yılların başındaki görüşmelerinde sinema filmleri ve televizyon yayıncılığı konusu anlaşmadan çıkarılmasaydı; Pedro Almodovar, Bernardo Bertolucci ve Wim Wenders gibi Avrupalı yönetmenlere göre *"2000'li yıllara kadar Avrupa sineması diye bir şey kalmayacaktı."* (Ulusay, 2008: 48).

Bu durumun ekonomik yansımaları dışında bir de kültürel boyutu vardı. Bu boyut, Amerikan değerlerinin Amerikan sineması aracılığıyla tüm dünyaya yayılması, kültürel çeşitlilikleri ortadan kaldırması ve tüm dünyanın neredeyse "tek toplum" olmasına neden olmasıydı. Başta Fransız sineması olmak üzere Avrupa sineması, bu duruma karşı önlemler almaya ve ülkelerini Amerikan filmlerinin egemenliğinden kurtarmanın yollarını aramaya başladı (Tuncayengin, 2016: 20-29).

Kurumsal anlamda ilk girişim Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterand öncülüğünde başlatılan ve insanlığın sorunlarına karşı Avrupa'nın öncüsü olacağı çok yönlü hizmet beklentilerini içeren EUREKA[2] (European Research Coordination Agency) projesidir. Bu projeyi takiben 1987 yılında da MEDIA[3] (Mesures pour Encourager le Developpement de L'Industrie Audiovisuelle) kuruldu. 2 Ekim 1989'da ise Görsel-İşitsel Eureka Bildirgesi yayımlandı. Bu bildirgeye göre hem ulusal kültürlerin hem de Avrupa kültürünün başta Hollywood olmak üzere ABD kaynaklı her türlü görsel-işitsel ürüne karşı korunması amaçlandı (Aytekin, 2003: 62-63).

Yapım, dağıtım ve gösterim süreçleri, festivaller ve eğitim dahil hemen her düzlemde sağlanan devlet yardımları dışında önceki yıllarda da denenen ve kısmen başarı sağlayan ortak yapım filmler yapma düşüncesi de bu yöntemlerden biriydi (Ulusay, 2008: 49).

Avrupa sinemasının temsilcileri, 1920'lerde başlayıp 1950'li yıllarda belli bir eğilime dönüşerek 1965'te zirve yapan, 1970'li yıllarda hızla düştükten sonra 1980'li yıllarda yeniden canlanan ortak yapım geleneğinin, Amerikan filmlerinin egemenliğine karşı koymak ve bu hâkimiyeti kırmak için kullanılmasına ve bunu desteklemek için Avrupa Birliği bünyesinde bir fon oluşturulmasına karar verdi (Tuncayengin, 2016: 33).

[2] 1989 yılında Avrupa Birliği Komisyonu tarafından Paris'te düzenlenen Görsel-İşitsel Araçlar Konferansında kabul edilen ve kitle iletişim araçları yoluyla Avrupa'da siyasi ve ekonomik bütünlüğü sağlamayı hedefleyen oluşumdur.

[3] 1986 yılında Avrupa Birliği Komisyonu tarafından oluşturulan ve MEDIA, MEDIA I, MEDIA II, MEDIA Plus gibi oldukça kapsamlı bir şekilde geliştirilen ve Amerikan film endüstrisi ile rekabet edebilmek amacı güden bir destekleme fonudur.

1989 yılında çıkarılan Görsel-İşitsel Eureka Bildirgesi'nde kültürel çeşitliliğin korunması, Avrupa'daki kültürel ve görsel işitsel alandaki iş birliğinin geliştirilmesi ve dünya pazarında Avrupa yapımlarının payının artırılması için Topluluğa üye ülkelerin ortak gayret göstereceği belirtilmiştir (Akkor Gül: 2013: 249-250). Bu gayret, "Avrupa Eseri" kavramının da ortaya çıkmasını sağlayarak Eurimages'ın kurulmasına giden yolu açmıştır (Baykal, 2021: 31-62).

Özetlersek; Avrupa ülkeleri Amerika'nın tekelini kırmak için I. Dünya Savaşı sonrası kota uygulamaları ve yasaklamaları benimsemiş ancak bu yöntemler başarılı olamamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası ise Marshall yardımlarının da etkisiyle kota uygulamaları yumuşamış ve Amerikan filmleri Avrupa'yı istila etmiştir. Kuşkusuz bunda 1950'li yıllarda Batı Avrupa ülkelerinde başta sinema olmak üzere görsel-işitsel ürünlerin ekonomik değil, sanatsal bir faaliyet olarak görülmesinin etkisi büyüktür. Görsel-işitsel alan ancak 1980'li yıllarda ekonomik faaliyet alanı içine girerek ticari anlaşmaların konusu haline gelmiş ve bu konuda politikalar üretilmeye başlanmıştır. EUREKA ve MEDIA oluşumlarından sonra Eurimages da bu politikalar sonucu Avrupa Birliği bünyesinde kurulmuş bir fondur. Fonun birincisi kültürel, ikincisi ekonomik olan amaçları da başta sinema olmak üzere görsel-işitsel alanın 1950'lerden günümüze değişimini yansıtmaktadır. Eurimages, sinemanın sanatsal bir etkinlik alanı olduğu kadar aynı zamanda ekonomik bir faaliyet alanı olarak görüldüğünün resmiyet kazanmış hâlidir.

2.3. Eurimages'ın Kurulması

Avrupa ülkeleri, tüm çabalara rağmen Amerikan filmleriyle tek başına mücadele edemeyerek korumacı kanunların yanı sıra tekrar ortak yapımlara sarıldı ve Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin 26 Ekim 1988 tarihinde Fransa'nın Strazburg kentinde yapılan 420. dönem toplantısında kurulmasını kararlaştırdıkları "Yaratıcı Sinematografik Görsel-İşitsel Yapıtların Ortak Yapımı ve Dağıtımı" için oluşturulan Eurimages Fonuyla bu durumu kurumsallaştırarak resmîleştirdi (Eurimages, 2024).

Öncelikli amacı, Hollywood sinemasına karşı Avrupa sanat sinemasını öne çıkartan ve ortak kökenleri tek bir kültürün kanıtı olan Avrupa toplumunun farklı yüzlerini yansıtan çalışmaları destekleyerek kültürel çeşitliliği yansıtmak olan Eurimages'ın ikinci amacı ekonomiktir. Ekonomik amacı; sadece ticari başarıyı değil, sinemanın bir sanat olduğunu

gösteren bir endüstriyi finansal olarak desteklemektir. İkinci amacı ekonomik olan Eurimages; sinemanın da bir ticaret olduğu yaklaşımıyla hareket etmektedir ancak bu ikinci amaç, hiçbir zaman birinci amacın önüne geçmemiştir (Eurimages, 2024).

Eurimages, 1 Ocak 1989 tarihinde resmî olarak faaliyetlerine başlamış ve bu tarihten itibaren Avrupa'da yapılan filmlerin toplam filmler içindeki oranı giderek artmıştır. 1987 yılında %12'ye kadar düşen bu oran, sadece altı yıl sonra, 1993 yılında üç katını geçmiş ve %37'ye kadar çıkmıştır (Ulusay, 2008: 49).

Avrupa film endüstrisinin gelişmesine yardımcı olmayı kendine görev edinen Eurimages, bu görevin yanında filmlerin üretimini, dağıtımını ve profesyoneller arasındaki iş birliği görevini de üstlenerek başta Fransız sineması olmak üzere Avrupa sinemasına yeni bir soluk getirmiş; yapım, dağıtım, gösterim ve tanıtım destekleriyle sektöre katkı sunan bir kurum olmuştur.

Başlıca amacının; ortak kökleri, "Tek bir Avrupa kültürüne dayanan Avrupa toplumunun çeşitliliğini yansıtan filmleri desteklemek" olan Eurimages'ın 2024 yılı itibarıyla 39 üyesi vardır. Bu ülkeler, alfabetik sırayla şunlardır: Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çekya, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, İtalya, İrlanda, İsveç, İsviçre, İzlanda, Kanada, Karadağ, Kıbrıs, Kuzey Makedonya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan ("Eurimages' Members States". 2024).

Bu ülkelerden 11 tanesi AB üyesi değildir. Bu ülkeler; Arnavutluk, Bosna-Hersek, Gürcistan, İzlanda, Kanada, Norveç, Sırbistan, İsviçre, Makedonya, Ukrayna ve Türkiye'dir. AB'ye üye olduğu hâlde Eurimages üyesi olmayan ülke sayısı ise birdir. Malta, AB üyesi olmasına rağmen Eurimages'a üye değildir. Ayrıca Kanada, Eurimages üyesi olmasına rağmen Avrupa kıtasında olmayan tek ülke olarak göze çarpmaktadır.

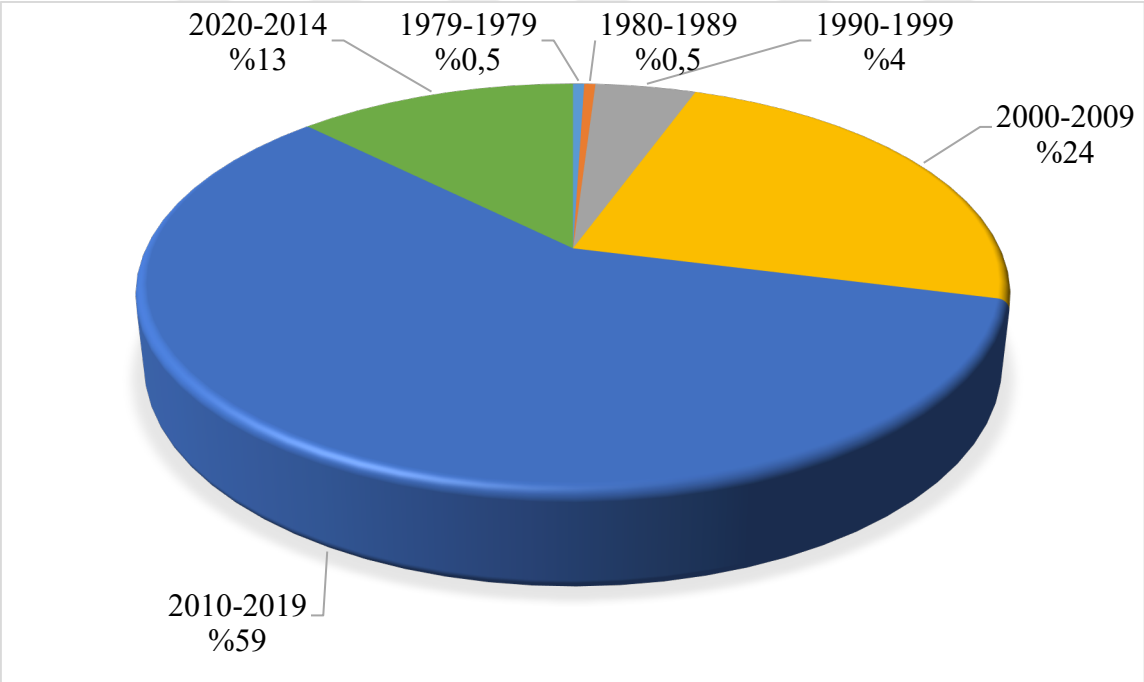
2.4. Eurimages Sonrası Avrupa Sineması

2024 yılı itibarıyla tüm dünyada toplamda 182 milyar 320 milyon 957 bin 960 dolar hasılat yapan iki yüz filmin 192 tanesinin Amerikan yapımı olması, değil herhangi bir ülke sinemasının başta Avrupa olmak üzere kıta sinemalarının dahi Amerikan sineması karşısındaki zayıflığını ve Amerikan sinemasının tüm dünya sinemasının sayısal olarak tek

başına hâkimi olduğunu göstermesi bakımından son derece önemli bir veridir[4]. Geriye kalan sekiz film ise Çin yapımı filmlerdir. Yani oran olarak iki yüz filmin %96'sı Hollywood filmi, geriye kalan %4'ü ise Çin filmidir ("Top Lifetime Gross", 2024).

Çin yapımı sekiz filmin toplam hasılatı, 5 milyar 913 milyon 299 bin 951 dolardır ki bunun tüm filmlerin toplam hasılatına oranı sadece %3,24'tür. Başka bir deyişle geriye kalan Amerikan yapımı 192 film, hasılatın da %97,76'sını almıştır. Listede Amerika ve Çin dışında başka ülke olmaması, dünya sinemasının sayısal üstünlüğünü elinde tutan bu iki ülkenin aynı zamanda dünya siyasetinde de etkin söz sahibi olmasına ve ekonomik yönden güçlü olmalarına bağlanabilir.

Tüm zamanların en çok hasılat elde eden iki yüz filmin on yıllık zaman dilimi olarak dağılımına bakılırsa[5] da 1970'li yıllardan bir filmin, 1980'li yıllardan bir filmin, 1990'lı yıllardan dokuz filmin, 2000'li yıllardan 47 filmin, 2010'lu yıllardan 117 filmin ve henüz 2024 yılı bile tamamlanmadığı hâlde 2020'li yıllardan 25 filmin yer alması; 1989'da kurulan Eurimages'ın Amerikan sineması karşısındaki çaresizliğini gözler önüne sermektedir.

Şekil 1. Tüm dünyada en çok hasılat elde eden 200 filmin 10 yıllık dönemler halinde dağılımı.

[4] Bakınız Ek Tablo 1.
[5] Bakınız Şekil 1.

Başka bir deyişle en çok hasılat elde eden iki yüz filmden 198'i Eurimages kurulduktan sonra çekilmiştir. Tabii burada söz konusu olan durum sadece sayısal ya da ekonomik üstünlük değildir. Amerikan sinemasının tüm dünyada en çok izlenen sinema olması; aynı zamanda Amerikan kültürünün, yaşam tarzının ve değerlerinin de tüm dünyada etkin olması sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tüm bu veriler ışığında sonuç olarak; bulunduğu 1895 yılından I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan süre dışında yani yaklaşık 100 yıldan fazla bir süre boyunca Amerikan sinemasının dünya sinema sanayisinin tek başına öncüsü, hâkimi ve tekeli konumunda olduğu, 1989 yılında kurulan Eurimages'ın da bu durumu değiştiremediği söylenebilir.

2.5. Eurimages'ın Yapısı

1989 yılından beri faaliyet gösteren Eurimages, Avrupa Konseyinin kültürel destek fonu olarak kurulmuştur. Fonun yönetim merkezi Fransa'nın Strazburg kentidir (Eurimages, 2024).

Fonun ilk başkanı İtalyan Gaetano Adinolfi (26.01.1989-26.01.1999), ikinci başkanı yine İtalyan Gianni Massaro (27.01.1999-2.10.2002), üçüncü başkanı Fransız Jacques Toubon (19.11.2002-19.11.2009), dördüncü başkanı Alman Jobst Plog (20.11.2009-31.12.2016)'dur. Fonun günümüzdeki başkanı, Fransız Ulusal Parlamentosunun eski bir üyesi olan Catherine Trautmann'dır. Trautmann, 1 Ocak 2017 tarihinde ilk kez başkanlığa seçilmiş, görev süresi dolduktan sonra yapılan 1 Ocak 2021 tarihindeki seçimde ikinci kez dört yıllık dönem için oy birliğiyle tekrar seçilmiştir ("Eurimages Presidency", 2024). Trautmann'ın bir diğer önemli özelliği, Fonun ilk kadın başkanı olmasıdır. Onun başkanlığında cinsiyet eşitliği ve sürdürülebilirlik stratejisi programları başlatılmış ve Fonun desteklerinin çeşitlenmesi sağlanmıştır. Fonun 35 yıllık tarihi boyunca sadece beş başkanının olması Avrupa Birliği'nin Eurimages Fonunun istikrarına verdiği önemin bir yansıması olarak görülmektedir.

Eurimages'ın kuruluş amacı; uzun metrajlı kurmaca, animasyon ve belgesel filmlere maddi destek sağlayarak bağımsız film yapımını teşvik etmektir. Bunu yaparken de farklı ülkelerdeki yerleşik profesyoneller arasındaki iş birliğini teşvik etmektedir.

Eurimages'ın toplam yıllık bütçesi 2024 yılı itibarıyla 27 milyon 500 bin avrodur. Bu finansal kaynak, esas olarak üye devletlerin katkılarından ve verilen kredilerden elde

edilen gelirlerden gelmektedir (“About Eurimages”, 2024). Bütçenin her ülkeye eşit olarak dağıtıldığı varsayılırsa 2024 yılı için ülke başına yaklaşık 705 bin avro düşmektedir. Başka bir deyişle Eurimages üyesi bir ülke bu Fondan -tabii ki yıldan yıla değişmekle birlikte- ortalama 705 bin avro tutarında destek alabilmekte ve bu parayı sinemasının gelişimi için kullanabilmektedir.

Yönetim Kurulu, başkanının yetkisi altında Fonun bütçesini kabul ederek politika ve stratejisini belirlemektedir. Yılda en az bir kez toplanan Yönetim Kurulu, Fona üye devletlerin temsilcilerinden oluşmaktadır.

Yürütme Komitesi, Yönetim Kurulu toplantıları arasında yönetimin sürekliliğini sağlamakta ve Ortak Yapım Çalışma Gruplarının önerilerini kabul etmektedir. Yılda en az üç kez toplanan Yürütme Komitesi, Fona üye devletlerin üçte birinin temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu temsilciler, coğrafi durum ve cinsiyet dengesi gözetilerek dönüşümlü olarak atanmaktadır.

Ortak Yapım Çalışma Grupları, bağımsız uzmanlardan oluşmakta ve ilgi beyanlarının çağrısı yoluyla seçilen gruplardan oluşmaktadır. Projeler, bu gruplar tarafından değerlendirilmekte ve destek için önerilmektedir.

Sekreterlik, Yönetim Kurulu tarafından alınan kararların uygulanmasından sorumludur. Film endüstrisi profesyonelleri ile iletişim halinde olan Sekreterlik, finansman başvurularını değerlendirme görevine sahiptir. Ayrıca destek anlaşmalarının takibini sağlamaktadır. Bir İcra Direktörünün yetkisi altında olan Sekreterlik, Fonun yönetim merkezi olan Strazburg’da faaliyet göstermektedir.

Eurimages’a üyelik süreci, aday ülkenin başvurusuyla başlamaktadır. Sonrasında Yönetim Kurulu, ülkenin sinematografik durumunu açıklayan raporla birlikte başvuruyu değerlendirerek üyelik için gerekli kriterlerin karşılanıp karşılanamadığını inceler. Bu inceleme sonrası başvuru kabul edilirse aday ülke Eurimages üyesi olur ve Fonun desteklerinden faydalanabilir. Üye ülkeler, Eurimages’a yıllık katılım aidatı ödemek zorundadır. Bu aidat, ülkenin ekonomik durumu ve sinema sektörü göz önüne alınarak belirlenmektedir.

Eurimages’da bir film için karar verme süreci ise şu şekilde işlemektedir. Yılda üç kez proje çağrısı yapılır. En az iki farklı Eurimages üyesi ülkenin yapımcılarının projede yer aldığı; sinema gösterimi için tasarlanmış 70 dakikadan uzun kurmaca, animasyon ve belgesel

film projeleri desteklenir. Fonun kültürel hedeflerine de uygun olması gereken projeler, Ortak Yapım Çalışma Grupları tarafından değerlendirilerek reddedilir ya da destek almasına karar verilir.

Destek almasına karar verilen bir projeye daha sonra finansman sağlanmaktadır. Yumuşak finansman ya da yumuşak kredi[6] de denilen bu destek; ortak yapım desteği, ortak yapımın teşviki ve gösterimi alanlarında verilmektedir. Yumuşak krediler, desteklenen projelerden elde edilen gelirlerden sağlanmaktadır.

2.6. Eurimages'ın Destek Programları

1989 yılından bu yana faaliyet gösteren Eurimages, Avrupa Konseyinin kültürel destek fonu olarak kurulmuştur. Kuruluş amacı; uzun metrajlı kurgu, animasyon ve belgesel filmlere mali destek sağlayarak bağımsız film yapımcılığını teşvik etmektir. Bunu yaparken farklı ülkelerde yerleşik profesyoneller arasındaki işbirliğini teşvik etmektedir (Eurimages, 2024).

Eurimages'in yıllık toplam bütçesi 2024 yılı itibarıyla 27 milyon 500 bin avrodur. Bu paranın %90'ı ortak yapımların desteklenmesi için kullanılmakta, geri kalan kısım da dağıtım ve gösterim desteği olarak verilmektedir (Şentürk, 2014: 137).

Eurimages'ın, amaçlarını gerçekleştirmek için 2024 yılı Ağustos ayı itibarıyla başlıca yedi destek programı vardır. Bunlar; ortak yapım desteği, dağıtım desteği, sinema ve gösterim desteği, tanıtım desteği, film endüstrisinde cinsiyet eşitliği, sürdürülebilirlik stratejisiyle film pazarlama ve izleyici geliştirme desteğidir.

Ortak yapım desteğini; kurulduğu yıl olan 1989'dan günümüze kadar, dağıtım desteğini 1990'dan 2011 yılına kadar, dijital yapım desteğini de 2007 yılından itibaren veren Eurimages'ın 2024 yılı itibarıyla Ermenistan'da bir sinema salonuna, İsviçre'de 35 sinema salonuna, Kanada'da 10 sinema salonuna, Türkiye'de 17 sinema salonuna ve Ukrayna'da bir sinema salonuna olmak üzere beş ülkede toplam 64 sinema salonuna da desteği sürmektedir ("Eurimages Cinemas Network", 2024).

Bu desteklerin yanında tanıtım desteği altında ortak yapım geliştirme ödülü verilmekte ve Avrupa'daki film festivalleriyle iş birliği yapılmaktadır. 2017 yılında

[6] Faizsiz ya da piyasa faiz oranının altında olan çok düşük faizli kredi.

başkanlığa seçilen Catherine Trautmann'ın etkisiyle destekler çeşitlenerek film endüstrisinde cinsiyet eşitliği programı hız kazanmış, yine daha çevreci bir dünya için sürdürülebilirlik stratejisi de devreye alınmıştır. Son olarak 2024 yılının ikinci yarısında film pazarlama ve izleyici geliştirme desteği adı altında 2021 yılında sonlandırılan dağıtım desteğinin güncellenmiş versiyonu diyebileceğimiz bir destek programı daha başlatılmıştır.

2.6.1. Eurimages'ın Ortak Yapım Desteği

Eurimages kurulduğundan beri en önemli destek programı, ortak yapım desteği olmuştur ("Eurimages: Co-production Support", 2024). Eurimages; kuruluşundan bu yana 2 bin 496 uluslararası ortak yapımı, toplam 709 milyon 960 bin 666 avro tutarında desteklemiştir[7].

Tablo 1

Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği tüm filmlerin tür bazında aldığı destek miktarları

Yıl	Uzun Metraj Kurmaca (Avro)	Belgesel (Avro)	Animasyon (Avro)	Yıllık Toplam (Avro)
1989	6.194.004,00	-	-	6.194.004,00
1990	13.702.578,00	274.409,00	-	13.976.987,00
1991	13.404.236,00	338.746,00	-	13.742.982,00
1992	18.090.213,00	543.482,00	-	18.633.695,00
1993	18.385.353,00	1.108.610,00	-	19.493.963,00
1994	21.213.280,00	828.561,00	-	22.041.841,00
1995	23.613.156,00	772.917,00	-	24.386.073,00
1996	18.909.774,00	991.682,00	-	19.901.456,00
1997	17.691.708,00	1.655.598,00	-	19.347.306,00
1998	18.854.900,00	870.485,00	-	19.725.385,00
1999	17.508.771,00	424.571,00	-	17.933.342,00
2000	16.186.000,00	300.000,00	-	16.486.000,00
2001	17.896.515,00	551.224,00	-	18.447.739,00

[7] Bakınız Tablo 1.

Tablo 1'in devamı

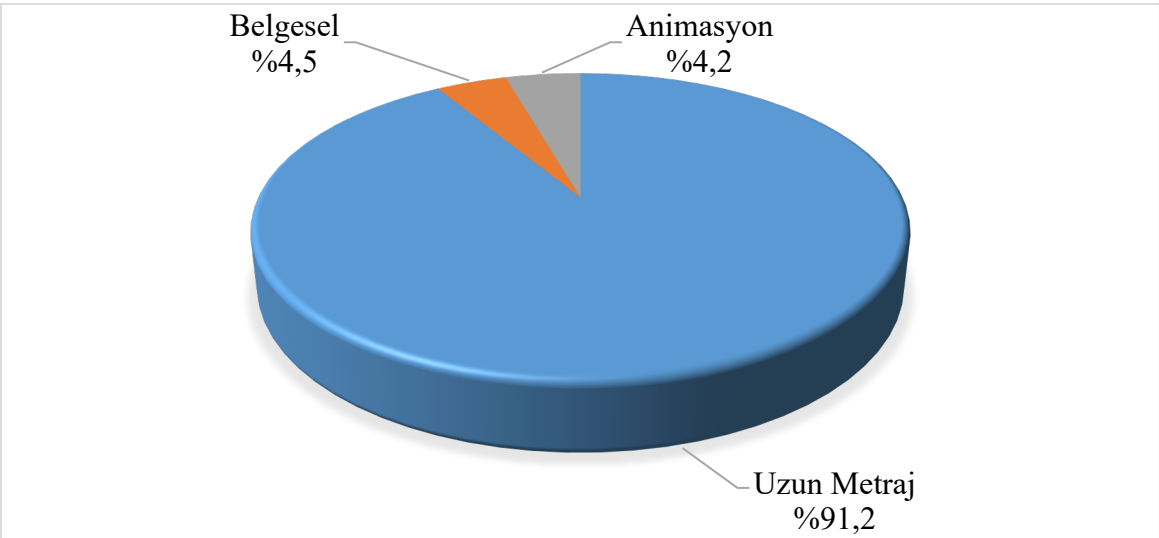
2002	17.592.798,00	805.000,00	-	18.397.798,00
2003	19.532.775,00	546.716,00	-	20.079.491,00
2004	18.986.591,00	555.000,00	-	19.541.591,00
2005	19.204.000,00	332.145,00	-	19.536.145,00
2006	18.790.000,00	475.000,00	-	19.265.000,00
2007	20.890.000,00	618.000,00	-	21.508.000,00
2008	19.525.000,00	675.000,00	-	20.200.000,00
2009	17.000.000,00	1.030.000,00	1.430.000,00	19.460.000,00
2010	16.450.000,00	510.000,00	2.300.000,00	19.260.000,00
2011	20.570.000,00	130.000,00	1.650.000,00	22.350.000,00
2012	20.670.000,00	270.000,00	770.000,00	21.710.000,00
2013	18.380.000,00	1.070.000,00	3.070.000,00	22.520.000,00
2014	20.439.000,00	635.000,00	1.160.000,00	22.234.000,00
2015	19.502.426,00	1.082.000,00	2.035.469,00	22.619.895,00
2016	20.202.494,00	799.000,00	670.000,00	21.671.494,00
2017	19.428.108,00	1.113.000,00	1.605.427,00	22.146.535,00
2018	16.558.344,00	1.302.000,00	2.080.000,00	19.940.344,00
2019	15.385.300,00	570.000,00	2.840.600,00	18.795.900,00
2020	17.368.700,00	3.103.000,00	1.620.000,00	22.091.700,00
2021	20.195.000,00	1.454.000,00	4.130.000,00	25.779.000,00
2022	14.899.000,00	1.373.000,00	2.462.000,00	18.734.000,00
2023	21.425.000,00	1.800.000,00	2.832.000,00	26.057.000,00
2024	13.060.000,00	1.069.000,00	1.623.000,00	15.752.000,00
Toplam	**647.705.024,00**	**29.977.146,00**	**32.278.496,00**	**709.960.666,00**

Eurimages, kurulduğu yıl olan 1989'da sadece uzun metraj kurmaca filmler için destek sağladıktan sonra, 1990 yılında belgesel filmler için, 2009 yılında ise animasyon türündeki filmler için destek vermeye başlamıştır. Belgesel filmler için Eurimages kurulduktan hemen sonraki yıl destek verilmeye başlanmasına rağmen animasyon filmler için 20 yıl sonrasının beklenmesi, bu türdeki filmlerin Avrupa sinemasındaki yerinin diğer türler kadar kapsamlı olmadığını düşündürmektedir.

Uzun metraj kurmaca filmler için toplamda en çok 2023 yılında 21 milyon 425 bin avro destek verilirken, belgesel filmlere en çok destek 2020 yılında 3 milyon 103 milyon avroyla, animasyon filmlere ise 2021 yılında 4 milyon 130 bin avroyla destek sağlanmıştır. 2023 yılı aynı zamanda 26 milyon 57 bin avroyla en çok destek verilen yıl olmuştur.

Film başına düşen en çok destek miktarı, 412 bin 933 avroyla 1989 yılında verilmiştir. En az destek ise 220 bin 917 avroyla 2020 yılındadır. 35 yıllık sürede film başına düşen ortalama destek miktarı ise 284 bin 439 avrodur.

Eurimages, miktar olarak en çok uzun metraj kurmaca filmlere destek vermiştir. Toplamda 2 bin 85 film için 647 milyon 75 bin 24 avro destek verilen uzun metraj kurmaca filmleri, sayıca daha az olmasına rağmen miktar olarak daha fazla olan animasyon filmler takip etmiştir. 81 animasyon film için verilen destek miktarı 32 milyon 278 bin 496 avrodur. Animasyon türündeki filmleri, 330 film için toplamda 29 milyon 977 bin 146 avro destek alan belgesel filmler takip etmiştir. Başka bir deyişle destek miktarının %91,2'si uzun metraj kurmaca filmlere, %4,2'si animasyon filmlere verilirken %4,5'i belgesel filmlere verilmiştir[8]. Uzun metraj kurmaca filmlerin destek oranının diğer türlere göre bu kadar çok olması Avrupa sinemasının ağırlıklı olarak bu tür filmlere verdiği önemin bir göstergesidir. Animasyon ve belgesel filmlerin oranının birbirine yakın olması ise Eurimages'ın iki türe de en azından destek miktarı olarak eşit mesafede yaklaştığını göstermektedir.

Şekil 2. Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği tüm filmlerin miktara göre destek oranları.

[8] Bakınız Şekil 2.

Film başına en çok destek miktarı, animasyon türündeki filmlere verilmiştir. Animasyon filmleri; uzun metraj kurmaca filmler takip etmiş, belgesel filmler ise film başına en az destek alan film türü olmuştur. Animasyon filmlerin film başına aldığı ortalama destek miktarı 398 bin 499 avro olurken, uzun metraj kurmaca filmler için 310 bin 649 avro, belgesel filmler içinse bu miktar sadece 90 bin 839 avro olmuştur ("Co-production funding history", 2024). Animasyon filmlerin yaklaşık 400 bin avro destek alması, bu tür filmlerin yapım ve yapım sonrası sürecinin maliyetli olmasıyla açıklanabilirken belgesel filmlerin 90 bin avro düzeyindeki destek miktarı Eurimages yönetimi tarafından yeterli görülmektedir.

35 yıllık süre boyunca sayıca en fazla uzun metraj kurmaca filmler desteklenirken belgesel filmler ikinci, animasyon filmler ise üçüncü sırada yer almaktadır. Ortak yapım desteği verilen 2 bin 496 filmin 2 bin 85 tanesi uzun metraj kurmaca, 330 tanesi belgesel ve 81 tanesi de animasyondur. Toplamda sayıca en fazla 110 filmle 2021 yılında destek verilirken en az destek verilen yıl, 15 filmle Eurimages'ın kurulduğu 1989 yılı olmuştur. Uzun metraj kurmaca filmler 85 kez ile animasyon filmler ise 11 kez aldığı destekle en çok 2021'de desteklenirken belgesel filmlerin en çok desteklendiği yıl, 24 filmle 2020 olmuştur[9].

Tablo 2

Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği film türlerinin sayısı

Yıl	**Uzun Metraj Kurmaca**	**Belgesel**	**Animasyon**	**Yıllık Toplam**
1989	15	-	-	15
1990	40	4	-	44
1991	38	5	-	43
1992	52	8	-	60
1993	58	15	-	73
1994	71	18	-	89
1995	83	16	-	99
1996	68	19	-	87
1997	58	21	-	79
1998	59	17	-	76
1999	63	9	-	72

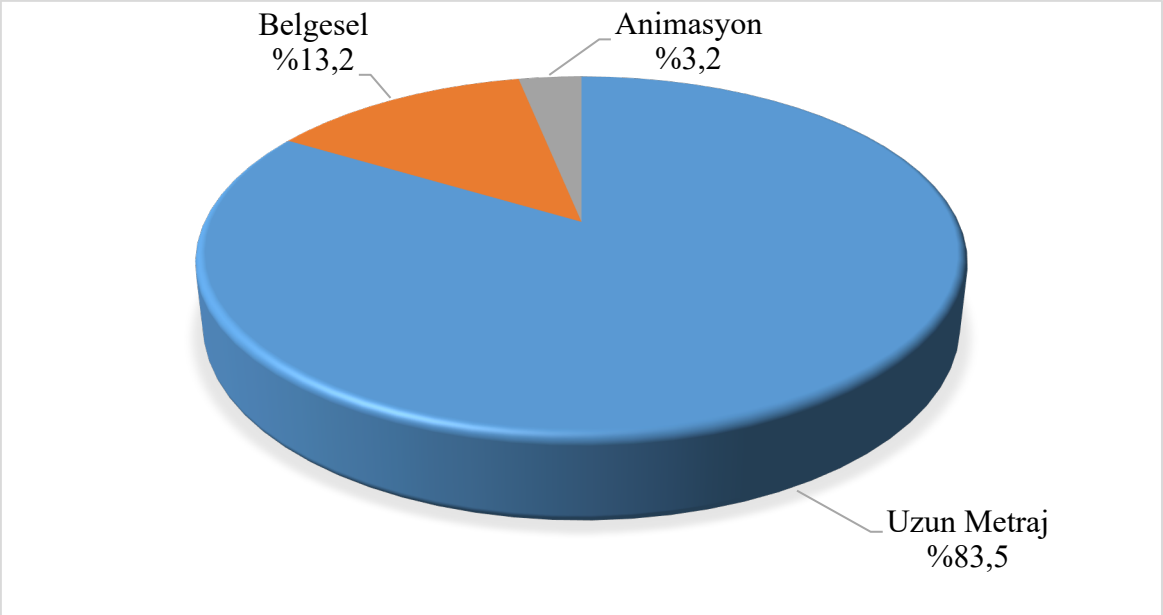
[9] Bakınız Tablo 2.

Tablo 2'nin devamı

2000	43	2	-	45
2001	50	7	-	57
2002	47	5	-	52
2003	50	7	-	57
2004	50	5	-	55
2005	57	4	-	61
2006	54	2	-	56
2007	55	6	-	61
2008	51	6	-	57
2009	46	6	3	55
2010	47	5	4	56
2011	67	2	3	72
2012	63	3	2	68
2013	57	8	7	72
2014	66	5	3	74
2015	77	10	5	92
2016	74	9	2	85
2017	83	12	6	101
2018	63	10	5	78
2019	58	6	9	73
2020	72	24	4	100
2021	85	14	11	110
2022	52	13	6	71
2023	71	16	7	94
2024	42	11	4	57
Toplam	**2.085**	**330**	**81**	**2.496**

Uzun metraj kurmaca filmler oran olarak %83,5 ile en çok desteklenen film türü olurken, sonrasında %13,2 oran ile belgesel ve %3,2 ile animasyon filmler gelmektedir[10].

[10] Bakınız Şekil 3.

Şekil 3. Eurimages'ın ortak yapım desteği verdiği tüm filmlerin tür bazında oranları.

Sayısal olarak animasyon filmler; belgesel filmlerin dörtte biri kadar olmasına rağmen film başına aldıkları destek miktarı, belgesel filmlerin neredeyse dört buçuk katı kadardır. Yine animasyon filmler, uzun metraj kurmaca filmlerden film başına 87 bin 850 avro daha fazla desteklenmiştir. Animasyon filmlerin belgesel filmlere göre sayısal olarak neredeyse dörtte bir oranında destek almasının sebebi, bu türe verilen ortak yapım desteğinin belgesel filmlerden daha geç başlamasından; para olarak belgesel filmlerin dört buçuk katı desteklenmesinin sebebi ise yukarıda belirtildiği gibi animasyon filmlerin yapım maliyetlerinin fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

2.6.2. Eurimages'ın Dağıtım Desteği

Eurimages, sadece parasal kaynak sağlayıp filmlerin maddi olanağa ulaşımını kolaylaştırmamış; bunun yanı sıra yapımcıların dağıtım zorluklarını aşmalarını ve filmlerini farklı ülkelerin sinema izleyicileriyle buluşturmalarını da sağlamıştır. Bunun için ortak yapım desteğinin yanında dağıtım desteği de yapımcılara büyük bir katkı sağlamıştır. Bu destek programıyla dağıtımcı şirketlerin pazarlama ve reklam maliyetlerine katkıda bulunulması amaçlanırken filmlerin Avrupa sinemalarında gösterilerek etkilerinin artırılması hedeflenmiştir ("Eurimages: Distribution support", 2024).

Eurimages, 1990 yılından 2011 yılına kadar bazı filmlere birden fazla olmak üzere toplam 2 bin 194 kez dağıtım desteği verilmiştir[11].

Tablo 3

Eurimages'ın dağıtım desteği verdiği film sayısı ve destek miktarı

Yıl	Sayı	Yıllık Toplam (Avro)	Film Başına Düşen Ortalama (Avro)
1990	6	169.132,00	28.188,67
1991	13	75.607,00	5.815,92
1992	19	225.145,00	11.849,74
1993	19	69.377,00	3.651,42
1994	29	166.883,00	5.754,59
1995	50	399.902,00	7.998,04
1996	99	621.434,00	6.277,11
1997	90	484.777,00	5.386,41
1998	133	778.224,00	5.851,31
1999	141	637.170,00	4.518,94
2000	115	832.494,00	7.239,08
2001	94	737.269,00	7.843,29
2002	106	648.078,00	6.113,94
2003	106	646.197,00	6.096,20
2004	138	894.791,00	6.483,99
2005	152	837.670,00	5.510,99
2006	143	819.300,00	5.729,37
2007	146	935.810,00	6.409,66
2008	149	853.786,00	5.730,11
2009	169	865.900,00	5.123,67
2010	161	883.550,00	5.487,89
2011	116	645.389,00	5.563,70
TOPLAM	**2.194**	**13.227.885,00**	**6.029,12**

[11] Bakınız Tablo 3.

Dağıtım destek programı, Eurimages'a üye olup Avrupa MEDIA dağıtım programına üye olmayan ülkelerin profesyonellerine yöneliktir. 1990-2011 yılları arasında bu ülkeler; Ermenistan, Kanada, Gürcistan, Rusya, İsviçre ve Türkiye'dir.

Sayıca 169 filmin desteklendiği 2009 yılı bu alanda en çok destek verilen yıl olurken altı filmin desteklendiği 1990 yılı en az destek verilen yıl olmuştur. Miktar olarak 935 bin 810 avronun verildiği 2007 yılı en çok; 69 bin 377 avro verilen 1991 yılı ise en az destek verilen yıl olmuştur. Film başına en çok destek 11 bin 849 avroyla 1992 yılında verilirken üç bin 651 avro destekle 1993 yılı en az destek verilen yıl olmuştur.

Toplamda 13 milyon 227 bin 885 avro verilen bu destek, birim olarak 6 bin 29 avroya karşılık gelmektedir. Ortak yapım desteği için film başına düşen ortalama 284 bin 439 avroya karşılık dağıtım desteği için verilen oran çok düşük kalmaktadır ama bazı filmlerin bu destekten birkaç kez yararlanmış olması en azından bazı filmler için bu oranı yükseltmektedir. Özellikle bazı Türk filmleri, dağıtım desteğinden birden çok kez faydalanarak Avrupa sinemalarındaki dağıtım sorununu bu şekilde çözmüştür.

Eurimages, 2011 yılından sonra dağıtım desteği vermeyi bırakmış ve Eurimages Yönetim Kurulunun Ekim 2019'da yapılan 156. toplantısında alınan bir kararla "Dağıtım Destek Programı" 31 Mart 2020 tarihi itibarıyla da sona erdirilmiştir ("Eurimages: Distribution support", 2024). Bunun yerine 2024 yılının ikinci yarısında film pazarlama ve izleyici geliştirme desteği getirilmiştir.

2.6.3. Eurimages'ın Gösterim Desteği

Eurimages'ın ortak yapım ve dağıtımdan sonraki en önemli desteği, gösterim desteğidir. Gösterim desteğindeki amaç, diğer destekleme programlarıyla aynı doğrultuda ve dolaylı olarak bu kültürü yayma hedefine hizmet etmektedir. Ortak yapım ve dağıtım desteğini tamamlayıcı nitelikte olan gösterim desteği, Eurimages katkısı ile Eurimages filmlerinin dağıtımını ve ülkeler arasındaki dolaşım sıkıntılarını gidermek ve bu koşulları mümkün olduğu derecede iyileştirmek üzerine kurulmuştur ("Eurimages: Exhibition Support", 2024).

Sinema gösterimi destek programının teknik yönetimi, Creative Europe MEDIA alt programı kapsamında yürütülen destek programıyla tamamlayıcılığı sağlamak amacıyla Europa Cinemas tarafından yürütülmektedir. Yalnızca Creative Europe MEDIA alt programı

kapsamında destek almayan Eurimages üye devletlerindeki sinemalar, Eurimages destek programına başvurabilmektedir. Bu ülkeler; 30 Temmuz 2024 tarihi itibarıyla Ermenistan, Kanada, Gürcistan, İsviçre, Ukrayna ve Türkiye'dir.

Eurimages tarafından desteklenen sinemalar, Europa Cinemas ağına dahil olup bu sayede Europa Cinemas tarafından uygulanan ortak koordinasyon, bilgi ve iletişim önlemlerinden faydalanabilmektedir. Bu faaliyetler, destek alan sinemalar tarafından finanse edilmekte ve sinemalar kendilerine verilen desteğin %5'ini Europa Cinemas'a ödemektedir.

Sinema destek programının temel amacı, Eurimages veya Avrupa Konseyi üye devletlerinden gelen filmler için sinema gösterimi ayarlayıp bu filmlerin izleyici sayısını artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle ulusal olmayan ve Eurimages filmlerine yer verilmektedir. "Eurimages filmleri" terimi, Eurimages tarafından ortak yapım desteği almış filmleri ifade etmektedir. Başka bir deyişle Eurimages ortak yapım desteği verdiği filmlerin öncelikle gösterim desteği verdiği sinema salonlarında gösterilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Gösterim desteğinin bir diğer amacı, uygun filmlerin gösteriminde çeşitliliği teşvik etmek ve sinemaların bu tür filmlerin programlanması ve tanıtımı konusundaki çabalarını desteklemektir.

Bir diğer amaç, geniş bir sinema ağı geliştirerek hem sinemacılar ve dağıtımcılar arasında hem de diğer Eurimages üye devletleri ve sinema gösterimini destekleyen Avrupa kuruluşları ile ortak girişimlerin gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

Gösterim programının son amacı, Eurimages'ın cinsiyet eşitliği stratejisi çerçevesinde programlarına kadın yönetmenlerin filmlerini dahil ederek kadınların çalışmalarını öne çıkarmaları için sinemacıları teşvik etmektir.

Eurimages'dan gösterim desteği alabilmek için sinemaların belli şartları sağlaması gerekmektedir. Buna göre sinemalar; iyi gösterim koşulları ve izleyici konforunu sağlamalı, ulusal veya bölgesel başkentlerde, üniversite şehirlerinde veya sinematografik dağıtım için önemli diğer şehirlerde bulunmalıdır.

Bunun yanı sıra sinemaların en az altı aydır halka açık olması ve gişe ya da bilet sistemi ile çalışarak gelir beyanında bulunan ticari bir sinema olması gerekmektedir. Sinema salonunun en az 70 koltuk sayısına sahip olması ve yılda en az 520, başka bir deyişle haftada en az 10 gösterim yapması da diğer bir şarttır. Sinemanın 12 ay içinde en az izleyici sayısı olarak 20 bin kişi de taahhüt etmesi de gerekmektedir. Profesyonel standartlara uygun teknik

ekipmana ve ulusal yasalara uygun güvenlik koşullarına sahip olması, ayrıca pornografik gösterim yapmaması da bir diğer kriterdir. Tüm bu kriterlere rağmen Eurimages Yönetim Kurulu, belirli işletme koşullarında çalışan tek ekranlı sinemalar için istisnalar yapabilmektedir.

Eurimages; sadece sinema filmlerinin gösterimine yönelik destekleme yapmamakta, sinema salonlarının iyileştirilmesi yönünde de destek vermektedir. Bu destek, teknolojik gelişmelere göre farklılaşabileceği gibi desteklenen miktar derecesi de bu geliştirme ve iyileştirmeye yönelik farklılık göstermektedir. Bu uygunluk kriterleri, sinemanın bulunduğu ortam göz önüne alınarak Eurimages Yönetim Kurulu tarafından istisnalar yapılarak kurallar esnetilebilmektedir.

Desteğe başvuran sinemaların, desteğe erişimi için ekran sayılarındaki farklılıkları da göz önünde bulundurması gerekir. Ekran sayısı yedi ve daha az olan sinemalarda toplam gösterimlerin %50'si uygun filmlerin gösterimi, toplam gösterimlerin %25'i ulusal olmayan uygun filmlerin gösterimi ve toplam gösterimlerin en az %10'u da Eurimages filmlerinin gösterimleri olmalıdır.

Sekiz ekran ve üzerindeki salonlarda toplam gösterimlerin %45'i uygun filmlerin gösterimi, %18'i ulusal olmayan uygun filmlerin gösterimi ve %5'i de Eurimages filmlerinin gösterimi olmalıdır. Ağa yeni katılan ülkelerin uygun gösterim yüzdelerine ulaşmak için dört yıl süreleri vardır. Bunun için birinci yıldan üçüncü yıla kadar kademeli bir ölçek uygulanmaktadır. Buna göre ilk yıl yükümlülüklerin üçte biri, ikinci yıl yarısı, üçüncü yıl üçte ikisi, dördüncü ve son yıl ise tamamı yerine getirilmelidir.

"Uygun filmler", Eurimages veya Avrupa Konseyi üyesi bir veya daha fazla şirket tarafından üretilmiş veya çoğunlukla ortak yapımcılığını üstlenmiş uzun metrajlı filmler, belgesel veya animasyon filmleri olarak tanımlanmaktadır. Filmler, Eurimages ve Avrupa Konseyi üye devletleri tarafından ulusal film olarak tanınmış olmalıdır. Reklam filmleri, pornografik veya ırkçı içerikli filmler ve şiddeti teşvik eden filmler bu kapsama girmemektedir.

Bunların dışında sinema salonlarının her yıl 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde kadınların rolü ve cinsiyet eşitliği temalı bir etkinlik düzenlemesi ve bir kadın yönetmen tarafından çekilmiş bir filmin gösteriminin yapılması istenmektedir.

Sinema salonuyla yapılan sözleşme bir yıllıktır ve Eurimages'ın bir sinema salonuna verdiği destek miktarı yıllık en fazla 15 bin avro ile sınırlıdır. Bunun dışında Eurimages Yönetim Kurulu, yapılan sözleşmede tanımlanacak koşullar çerçevesinde yıllık 5 bin avro daha verebilir.

2.6.4. Eurimages'ın Tanıtım Desteği

Eurimages'ın promosyon[12] ya da diğer adıyla tanıtım desteği, altı başlık altında toplanmıştır ("Eurimages: Promotion", 2024). Bunlar; "Film Festivalleri ve Film Pazarlarıyla İş Birliği", "Sponsorluk ve Himaye Programı", "Ortak Yapım Geliştirme Ödülü", "New Lab (Yeni Laboratuvar) Ödülü", "Uluslararası Ortak Yapım Ödülü" ve "Eurimages Filmlerinin Ana Festivallerde Yer Alması" olarak sıralanmaktadır.

Eurimages, uzun yıllardan beri Avrupa'daki çeşitli film pazarlarıyla işbirliği yapmaktadır. Bu pazarlar arasında Berlin, Cannes ve daha yakın zamanda Venedik yer almaktadır. Eurimages; Berlin Ortak Yapım Pazarı, Cannes Film Pazarı Üreticiler Ağı ve Venedik Üretim Köprüsü Finansman Pazarında kendi standına sahiptir ve bu organizasyonlarla iş birliği içinde resepsiyonlar düzenlemektedir ("Co-operation with Film Festivals and Markets", 2024).

2019 yılına kadar Eurimages, aşağıdaki festivallerle de ortaklıklar geliştirmiştir:

İstanbul Film Festivali: Eurimages, daha önce FACE Ödülü olarak bilinen Sinemada İnsan Hakları Ödülü'nü finanse etmek için 5 bin avro tutarında katkıda bulunmuştur. Bu ödül, festivalin Sinemada İnsan Hakları bölümündeki sosyal değişimleri ve bireysel dramları en iyi şekilde araştıran filmi ödüllendirmeyi amaçlamaktadır. 2018 yılında bu ödül Litvanyalı yönetmen Sharunas Bartas'ın *Frost* filmine, 2019 yılında Panama doğumlu yönetmen Enrique Castro Rios'un *Diciembres/Decembers* filmine ve 2020 yılında Ukraynalı Maryna Er Gorbach ve Mehmet Bahadır Er'in birlikte yönettikleri *Omar ve Biz/Omar and Us* filmine son kez verilmiştir.

Sevilla Avrupa Film Festivali: Eurimages, 2005 yılından bu yana Sevilla Avrupa Film Festivali ile işbirliği yaparak, Fon tarafından desteklenen bir filme Eurimages Ödülü

[12] Türk Dil Kurumu (TDK), İngilizce "promotion" kelimesine karşılık olarak "özendirme" kelimesini önerse de "tanıtım" kelimesinin Eurimages'ın bu destek programını daha iyi ifade edeceği düşünüldüğünden tanıtım kelimesi kullanılmıştır.

vermiştir. Bu ödül, kaliteli filmlere yönelik kamu farkındalığını artırmak ve yeni yetenekler ile tanınmış yönetmenler arasında diyaloğu teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

2016 yılından bu yana Eurimages, her yıl dönüşümlü olarak en iyi kadın yönetmene 30 bin avro tutarında Audentia Ödülü veren çeşitli önemli festivallerle işbirliği yapmaktadır. Bu ödül, 2016 yılında İstanbul'da, 2017 yılında Locarno'da, 2018 yılında Toronto Uluslararası Film Festivali'nde, 2019 yılında Göteborg'da ve 2020 yılında Saraybosna Film Festivali'nde verilmiştir. 2021 yılında bu ödül Montréal'deki Festival du Nouveau Cinéma kapsamında sunulmuştur.

Eurimages'ın tanıtım desteği kapsamındaki programlarından biri de "Sponsorluk ve Himaye Programı"dır ("Sponsorship and Patronage", 2024).

Bu program, hedeflerini paylaşma olasılığı yüksek olan girişimlerle ortaklıklar yoluyla Fonu tanıtmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Eurimages'ı tanıtmaya yönelik faaliyetler arasında film etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen resepsiyon ve etkinliklerin "sponsorluk" olanları ile Fonun herhangi bir mali katılımı olmaksızın film etkinliklerine verilen "himaye" arasında bir ayrım yapılmaktadır.

2023 yılında yapılan sponsorluk teklif çağrısının ardından Eurimages, aşağıdaki ortakların tekliflerini seçmiştir:

CICAE (Journée du Cinéma d'Auteur Européen / Avrupa Sanatevi Sinema Günü) için toplamda 10 bin avro;

Avrupa Film Tanıtımı için toplamda 10 bin avro. Bu miktar, Cannes Film Festivali'ndeki Hareket Halindeki Yapımcılar ile Toronto Uluslararası Film Festivali'nde Avrupa! Şemsiye ve Resepsiyon girişimleri arasında eşit olarak bölünecektir.

Montreal Festival du Nouveau Cinema de Montreal için toplamda 5 bin avro;

FIDLab Marsilya için toplamda 10 bin avro;

Amsterdam'daki IDFA (Yapımcılar Ağı) için toplamda 10 bin avro;

Locarno Film Festivali'nde Locarno Pro/Alliance 4 Development için bir profesyonel öğle yemeği için toplamda 2 bin 500 avro;

Ermenistan'da ReAnimania için Eurimages tarafından düzenlenen bir resepsiyon için toplamda 3 bin avro.

Bu ortaklıklar en fazla iki kez olmak üzere bir yıl boyunca zımni[13] olarak yenilenebilir yani 2026 yılına kadar sürmesi planlanmaktadır. 2026 yılında Eurimages'ın yeni bir sponsorluk teklif çağrısı başlatması beklenmektedir.

Ayrıca Eurimages, her yıl çeşitli sinematografik ve görsel-işitsel etkinliklere himaye kapsamında destek vermektedir. Bunlar arasında İtalya'nın başkenti Roma'daki "Eurovisioni", İtalya'nın Trieste şehrindeki "When East Meets West", yine İtalya'nın Brindisi şehrindeki "Apulia Film Forum" girişimi, Polonya'daki "FilmNewEurope.Com" ve "ScriptEast", Almanya'daki "Documentary Association of Europe" (DAE), İtalya'daki "Mercato Internazionale Audiovisivo" (MIA), "Maison de l'Europe Strasbourg-Alsace" (MESA) ve daha yakın zamanda "Strazburg Avrupa Fantastik Film Festivali" bulunmaktadır.

Yönetim Kurulu, 18 Ekim 2018 tarihinde yapılan toplantısında, Eurimages'ın katıldığı ve yer aldığı etkinliklerin organizatörlerinin tanıtım malzemelerinde Eurimages logosunu kullanmalarına izin verilmesini kararlaştırmıştır. Bu şekilde Fonun destek verdiği etkinliklerle yaptığı iş birliğinin vurgulanması amaçlanmaktadır.

Eurimages'ın tanıtım desteği kapsamındaki programlarından bir diğeri "Ortak Yapım Geliştirme Ödülü"dür ("Eurimages Co-production Development Awards", 2024).

Eurimages Genel Kurulu; ortak yapım, dağıtım ve gösterim alanlarında yapılan yardımları geri ödemesi olduğu için "destek" olarak nitelendirirken ortak yapım geliştirme ise karşılıksız olduğu için "ödül" olarak isimlendirilmektedir.

Avrupa Konseyi Eurimages Fonu, Eurimages Ortak Yapım Geliştirme Ödülü bir projenin ilk aşamalarından itibaren uluslararası ortak yapımları teşvik etmek üzere 2010 yılından itibaren verilmeye başlanmıştır. Avrupa sinemasının çeşitliliğini ve zenginliğini artırmayı amaçlayan ödül, sınır ötesi iş birliğinden fayda sağlayabilecek yaratıcı ve yenilikçi film projelerini teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Eurimages, dünyanın dört bir yanındaki çeşitli ortak yapım pazarlarıyla iş birliği yaparak Ortak Yapım Geliştirme Ödülü'nü oluşturmuştur. Bu ödül kapsamında uygun görülen filmlere 2010 yılından beri 20 bin avro tutarında nakit destek sağlamaktadır[14].

[13] "gizli, üstü kapalı olarak"
[14] Bakınız Tablo 4.

Tablo 4

Eurimages'ın ortak yapım geliştirme ödülü verdiği film sayısı ve destek miktarı

Yıl	Film Sayısı	Miktar (Avro)
2010	2	40.000,00
2011	3	60.000,00
2012	3	60.000,00
2013	4	80.000,00
2014	5	100.000,00
2015	7	140.000,00
2016	6	120.000,00
2017	9	180.000,00
2018	10	200.000,00
2019	10	200.000,00
2020	10	200.000,00
2021	7	140.000,00
2022	9	180.000,00
2023	10	200.000,00
2024	5	100.000,00
Toplam	**100**	**2.000.000,00**

Fonun uluslararası film endüstrisini destekleme konusundaki kararlılığını ortaya koyan ve farklı ülkelerden film yapımcıları arasındaki iş birliğini destekleme taahhüdünü vurgulayan 20 bin avro nakit para ödülü olan bu destek, 2024 yılının Haziran ayına kadar 100 filme 2 milyon avro tutarında verilmiştir. En az destek 2 filmle 2010 yılında verilirken 2018, 2019, 2020 ve 2023 yılları 10 filmle en çok destek verilen yıllar olmuştur.

2018 yılında ilk kez çift hanelere çıkan bu destek programında, 2024 yılı henüz bitmediği ve yılın ikinci yarısında da beş filme daha bu desteğin verileceği varsayılırsa Eurimages'ın ortak yapım geliştirme ödülünün yıllık ortalama yedi filme verildiği söylenebilir.

18 Mart 2021 tarihindeki Genel Kurul oturumunda, Eurimages Yönetim Kurulu; bu ödülün jüri üyelerinin, ödülün verileceği projeye yapımcı olarak veya yapımcı sıfatıyla ortak yapım yapısına katılmamayı önceden taahhüt etmelerini isteme kararı almıştır. Bu kararla kurul üyelerinin tarafsız davranmaları amaçlanmaktadır.

Mart 2023'te yapılan teklif çağrısının ardından, 2024-2026 yıllarında Eurimages Ortak Yapım Geliştirme Ödülü'nü sunacak ortak yapım pazarları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Baltic Event Co-Production Market (Estonya)
- Berlinale Co-Production Market (Almanya)
- Cartoon Movie (Fransa)
- Cinekid, Junior Co-Production Market (Hollanda)
- CineLink Co-Production Market, Sarajevo Film Festivali (Bosna-Hersek)
- Eastern Promises at the Karlovy Vary Uluslararası Film Festivali (Çekya)
- Les Arcs Industry Village (Fransa)
- TorinoFilmLab (İtalya)
- Visions du Réel Pitching Forum (İsviçre)

Ülkelerin farklılığından da anlaşılacağı üzere Eurimages, bu ödülü verirken çeşitlilikleri göz önünde bulundurmuştur.

Eurimages'ın tanıtım desteği kapsamındaki programlarından bir diğeri "Yeni Laboratuvar Ödülü"dür ("Eurimages New Lab Awards", 2024).

Eurimages, 2015 yılı sonunda bir karar alarak 2016'dan itibaren yeni ifade biçimlerini keşfeden yenilikçi projeler için "Eurimages Lab Project Award" ödülünü oluşturmak üzere dört Avrupa festivaliyle iş birliği yapmıştır.

Bu ödül; 50 bin avro tutarında olup Çekya'nın aynı adlı şehrinde düzenlenen Karlovy Vary Uluslararası Film Festivali, Norveç'in Haugesund kentinde düzenlenen Norveç Uluslararası Film Festivali, Yunanistan'ın adını düzenlendiği şehrinden alan Selanik Uluslararası Film Festivali ve Fransa'nın kayak turizmiyle ünlü şehri Les Arcs'ta düzenlenen Les Arcs Uluslararası Film Festivali tarafından "Works in Progress" etkinlikleri kapsamında verilmektedir.

Bu ödülü kazanabilmek için, projelerin ağırlıklı olarak Eurimages üyesi bir ülkede üretilmiş olması, yukarıdaki etkinliklerden birine katılması ve en az iki ülke arasında iş birliğiyle yapılması gerekmektedir.

Bu destek 2016-2020 yılları arasında her yıl dört filme olmak üzere toplamda 20 filme verilmiştir. Sonrasında Eurimages Yönetim Kurulu, Ekim 2019'daki stratejik toplantısında aldığı kararla Ocak 2021'den itibaren mevcut haliyle laboratuvar projelerine desteği askıya almaya ve geleneksel olmayan sinema projelerine destek verilmesinin uygunluğu ve yöntemleri üzerine bağımsız bir çalışma başlatmaya karar vermiştir. Eylül 2020'de başlatılan piyasa danışmanlığı sonrasında, Eurimages Fonu için "Lab Projects" destek programının fizibilitesi, uygunluğu ve tasarımı üzerine bu çalışma; Fransa'nın başkenti Paris'te kurulmuş olan ve faaliyetleri arasında görsel-işitsel profesyonel eğitim alanında organizasyon ve danışmanlık ile kamu film politikalarıyla ilgili uzmanlık yer alan Tatino Films yapısına emanet edilmiştir.

Eurimages Yönetim Kurulu, Tatino Films'in hazırladığı raporun sonuçları ve bir Çalışma Grubu'nun çalışmalarına dayanarak Aralık 2022'de iki yeni Eurimages Lab Ödülü'nün oluşturulmasını kabul etmiştir: Geliştirme aşamasındaki yenilikçi ve deneysel projeler için "Yenilik Ödülü" ve yapımı tamamlanmış veya post-prodüksiyon aşamasındaki yenilikçi ve deneysel projelere kamu farkındalığını artırmak için "Tanıtım Ödülü".

29-30 Haziran 2023 tarihli toplantısında ve Mart 2023'te başlatılan teklif çağrısını takiben Eurimages Yönetim Kurulu, 2024-2026 yıllarında her biri 20 bin avro tutarında bir "Yenilik Ödülü" ve 30 bin avro tutarında bir "Tanıtım Ödülü" sunacak iki girişimin seçimini onaylamıştır. Bu iki girişim şunlardır:

- CPH-DOX adıyla bilinen ve Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da düzenlenen Kopenhag Uluslararası Belgesel Film Festivali
- IFFR adıyla bilinen ve Hollanda'nın adını düzenlenen şehirden alan Uluslararası Rotterdam Film Festivali

Eurimages'ın tanıtım desteği kapsamındaki programlarından bir diğeri "Uluslararası Ortak Yapım Ödülü"dür ("Co-production Award-Eurimages Prize", 2024).

2007 yılında Eurimages, Avrupa Film Akademisi'nin hamisi olmuş ve ortak yapım film yapımcılarını desteklemek üzere Ortak Yapım Ödülü (Prix Eurimages) adı altında bir ödül vermeye başlamıştır. Şimdiki adı Eurimages Uluslararası Ortak Yapım Ödülü olan bu destek, Eurimages üyesi bir devletten gelen ve ortak yapımda aktif olan seçkin bir yapımcıyı ödüllendirmeyi hedeflemektedir. Bu ödülün temel amacı, ortak yapımın film endüstrisindeki belirleyici konumunu tanımaktır.

2023 yılında Eurimages Yönetim Kurulu, ödülün organizasyonu için Avrupa Film Akademisine 70 bin avro tutarında bir miktar vermeye karar vermiştir.

Uluslararası Ortak Yapım Ödülü-Prix Eurimages, 2009 yılından beri Avrupa Film Ödülleri'nin resmi töreninde verilmektedir.

Bu ödülü bugüne kadar kazanan isimler ve ülkeleri şunlardır:

- 2023: Uljana Kim (Litvanya)
- 2022: Ukrayna'nın film yapımcıları
- 2021: Maria Ekerhovd (Norveç)
- 2020: Luís Urbano (Portekiz)
- 2019: Ankica Jurić Tilić (Hırvatistan)
- 2018: Konstantinos Kontovrakis ve Giorgos Karnavas (Yunanistan)
- 2017: Cedomir Kolar (Fransa)
- 2016: Leontine Petit (Hollanda)
- 2015: Andrea Occhipinti (İtalya)
- 2014: Ed Guiney (İrlanda)
- 2013: Ada Solomon (Romanya)
- 2012: Helena Danielsson (İsveç)
- 2011: Mariela Besuievsky (İspanya)
- 2010: Zeynep Özbatur (Türkiye)
- 2009: Diana Elbaum (Belçika) ve Jani Thiltges (Lüksemburg)
- 2008: Bettina Brokemper (Almanya) ve Vibeke Windeløv (Danimarka)
- 2007: Margaret Menegoz (Fransa) ve Veit Heiduschka (Avusturya)

Eurimages, diğer alanlarda da gözettiği çeşitlilik ilkesine göre bugüne kadar aynı ülkeden hiçbir yapımcıya bu ödülü vermemiştir.

Eurimages'ın tanıtım desteği kapsamındaki son başlığı, "Eurimages Filmlerinin Ana Festivallerde Yer Alması"dır ("Eurimages Films in Major Festivals", 2024). Bu kapsamda

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmler, dünya üzerindeki çeşitli yarışma ve festivallerde yüzlerce ödül kazanmıştır.

Bunların en önemlisi, merkezi Amerika'nın Kaliforniya eyaletinde bulunan Sinema Sanatları ve Bilimleri Akademisi[15] ya da kısa adıyla Akademi tarafından verilen ve genelde Oscar olarak bilinen ödüldür. Yabancı Dilde En İyi Film dalında verilen Oscar ödülünü Eurimages destekli filmler günümüze kadar 10 kez kazanmıştır.

Bu filmler; yönetmenliğini İsviçreli doğumlu Xavier Koller'in yaptığı, senaryosunu Koller ile birlikte Türk yazar Feride Çiçekoğlu'nun yazdığı, başrollerinde Necmettin Çobanoğlu ve Nur Sürer olmak üzere oyuncularının neredeyse tamamı Türk olan ve Türk sinemalarında *Umuda Yolculuk* adıyla gösterime giren ancak 1991 yılında İsviçre adına ödül kazanan *Journey of Hope*; yönetmenliğini İspanyol Fernando Trueba'nın yaptığı, Türk sinemalarında *Güzellik Çağı* olarak gösterime giren, 1994 yılında İspanya adına ödül kazanan *Belle Epoque*; yönetmenliğini Hollandalı Marleen Gorris'in yaptığı, Türk sinemalarında *Antonia'nın Yazgısı* adıyla gösterime giren, 1996 yılında Hollanda adına ödül kazanan *Antonia's Line*; yönetmenliğini Çek Jan Sverak'ın yaptığı, 1997 yılında o dönemdeki adıyla Çek Cumhuriyeti adına ödül kazanan *Kolya*; yönetmenliğini Bosna-Hersek doğumlu Danis Tanovic'in yaptığı, Türk sinemalarında *Tarafsız Bölge* adıyla gösterime giren, 2002 yılında Bosna-Hersek adına ödül kazanan *No Man's Land*; yönetmenliğini İspanyol Alejandro Amenabar'ın yaptığı, Türk sinemalarında *İçimdeki Deniz* adıyla gösterime giren, 2006 yılında İspanya adına ödül kazanan *Mar Adentro*; yönetmenliğini Alman Michael Haneke'nin yaptığı, Türk sinemalarında *Aşk* adıyla gösterime giren, 2013 yılında Avusturya adına ödül kazanan *Love*; yönetmenliğini İtalyan Paolo Sorrentino'nun yaptığı, Türk sinemalarında *Muhteşem Güzellik* adıyla gösterime giren, 2014 yılında İtalya adına ödül kazanan *The Great Beauty*; yönetmenliğini Polonya doğumlu Pawel Pawlikowski'nin yaptığı, 2015 yılında Polonya adına ödül kazanan *Ida*; yönetmenliğini Danimarkalı Thomas Vinterberg'in yaptığı, Türk sinemalarında *Körkütük* adıyla gösterime giren, 2021 yılında Danimarka adına ödül kazanan *Another Round* filmidir.

Oscar ödülleri dışında Eurimages filmleri; Fransa'nın güneyinde bulunan şehirle aynı adı taşıyan ve 1946'dan beri düzenlenen Cannes Film Festivali'nde, Çekya'nın adını aynı şehirden alan ve 1946 yılından beri düzenlenen Karlovy Vary Uluslararası Film

[15] Academy of Motion Picture Arts and Sciences (AMPAS).

Festivali'nde, İsviçre'nin Locarno şehrinde düzenlenen Locarno Uluslararası Film Festivali'nde, İtalya'nın aynı isimli şehrinde 1932 yılından beri düzenlenen dünyanın en eski film festivali olan Venedik Uluslararası Film Festivali'nde, kısa adı Berlinale olan ve Almanya'nın aynı adlı şehrinde 1951 yılından beri düzenlenen Berlin Uluslararası Film Festivali'nde, İspanya'da 1953 yılından beri düzenlenmekte olan San Sebastian Uluslararası Film Festivali'nde, 1995 yılından beri Bosna-Hersek'in aynı adlı şehrinde düzenlenen Saraybosna Film Festivali'nde, 1998 yılından beri Avrupa Film Akademisi tarafından verilen Avrupa Film Ödülleri'nde ve daha birçok festivalde ve yarışmada yönetmeninden yapımcısına, oyuncusundan senaristine kadar birçok farklı dalda yüzlerce ödül kazanmıştır.

Özellikle Avrupa Film Akademisi tarafından günümüze kadar 36 kez verilen Avrupa Film Ödülleri'nde En İyi Film dalındaki büyük ödülü, Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmler toplamda 18 kez kazanmıştır. Bu durum, Eurimages destekli filmlerin en azından Avrupa film endüstrisinin sanat yönünü ayakta tuttuğunu göstermektedir.

2.6.5. Eurimages'ın Film Endüstrisinde Cinsiyet Eşitliği ve Çeşitlilik Programı

Eurimages'ın destek programları yıllar geçtikçe artmış ve bu destekler; ortak yapım, dağıtım, gösterim ve tanıtım alanlarıyla sınırlı kalmayarak çeşitlilik arz etmeye başlamıştır. Eurimages'ın bu kapsamdaki programı iki başlık altında sunulmaktadır ("Gender Equality-Diversity", 2024). Bunlardan birincisi "Cinsiyet Eşitliği", ikincisi ise "Çeşitlilik ve Kapsayıcılık"tır.

2012 yılından bu yana Eurimages, film endüstrisinde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunu aktif olarak ele almaktadır ("Eurimages and gender equality", 2024). Üye devletlerden temsilcilerin oluşturduğu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu, yılda üç kez toplanarak şu hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır:

- Mevcut Durumun İncelenmesi: Ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak sinema sektöründe kadınların varlığını analiz etmek.
- Eurimages İçindeki Analizler: Proje seçiminde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki mevcut durumu değerlendirmek.
- Veri Toplama: Başvurulan projeler için "projenin cinsiyeti" ve senaryo içeriği (Bechdel testi kullanılarak) hakkında bilgi toplamak.

16 Ekim 2020'de Fonun merkezi Strazburg'da yapılan 160. Yönetim Kurulu toplantısında, Eurimages üçüncü toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisini 2021-2023 dönemi için benimseyerek toplumsal cinsiyet eşitliği taahhüdünü yenilemiştir. Bu strateji, sinemada kadınların yetersiz temsilini ele almayı ve kadın odaklı projeleri desteklemeyi hedeflemektedir. Eurimages, bu strateji aracılığıyla kameranın önünde ve arkasında kadınların rolünü teşvik etmek için bir dizi önlem alarak değişimin itici gücü olmaya devam etme kararlılığını göstermiştir. Bu kapsamda Ocak 2022'den itibaren, kadın yönetmenlerin yer aldığı projeler, tüm türlerde (kurgu, animasyon, belgesel) toplam bütçenin %25'ine kadar Eurimages desteği için başvurabilir. Maksimum destek miktarı ise 500 bin avro olarak belirlenmiştir.

Yine 50/50 hedefi doğrultusunda Eurimages, kadınlar ve erkekler arasında ortak yapım finansmanının eşit dağılımını sağlamayı hedeflemektedir. Bu hedefe yönelik ilerleme, Eurimages'ın internet sitesinde yayımlanan "Eurimages toplumsal cinsiyet eşitliğini destekliyor" grafiklerinde izlenmekte ve son altı karar toplantısındaki ortalamaya göre hesaplanmaktadır.

Yetenekli kadın yönetmenlerin görünürlüğünü artırmak, Eurimages'ın 2021-2023 eylem planının önemli bir parçasıdır. Bu plan, şunları içermektedir:

- Toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisi hakkında bilgi paylaşımı.
- 2017 Avrupa Konseyi Görsel-İşitsel Sektörde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tavsiyesi'nin tanıtımı.
- 2020 Eurimages kampanya görüntüsünün vurgulanması.
- Kadın yönetmenlerin yaptığı 50 filmi onurlandıran Altın Albüm-Kadın Yönetmenler. Bu albümde *Tereddüt* filmiyle Yeşim Ustaoğlu ve *Sibel* filmiyle Çağla Zencirci de yer almaktadır.
- Sosyal medya kapsamı.
- Sponsorluk sağlama.

Eurimages, film endüstrisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek ve geliştirmek için bu girişimleri uygulamaya ve teşvik etmeye devam etmektedir. Cinsiyet eşitliğinin öne çıkmasında kuşkusuz Eurimages'ın kadın başkanı Catherine Trautmann'ın

etkisi yadsınamaz. Bu programla Eurimages, tüm dünya üzerinde olan erkek egemenliğini en azından Avrupa film endüstrisinde kırma amacı gütmektedir.

Eurimages'ın cinsiyet eşitliği ve çeşitlilik kapsamındaki diğer programı "Çeşitlilik ve Kapsayıcılık"tır ("Diversity-Inclusion", 2024).

Eurimages Yönetim Kurulu, 1 Temmuz 2022'de Strazburg'da yapılan toplantıda 2022-2024 dönemi için Avrupa film endüstrisinde çeşitlilik ve kapsayıcılık stratejisini benimseme kararı almıştır.

Yönetim Kurulu'nun bu kararı, Eurimages'ın film endüstrisinde daha geniş bir yelpazede film profesyonellerini ve projelerini teşvik etme taahhüdünü yansıtmaktadır. Bu stratejinin uygulanmasıyla, Eurimages değişimin itici gücü olmayı planlamakta; film endüstrisinde azınlık ve dezavantajlı grupların yetersiz temsil edilmesi sorununa yönelik bir dizi önlem benimsenmektedir.

Eurimages, bu strateji aracılığıyla, film endüstrisinde daha kapsayıcı ve çeşitli bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır. Bu hedefe ulaşmak için, çeşitli projeleri ve profesyonelleri destekleyerek film endüstrisinde farklılıkların kutlanmasını ve teşvik edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

2.6.6. Eurimages'ın Sürdürülebilirlik Stratejisi

Eurimages'ın son yıllarda üzerinde önemle durduğu konulardan biri de "Sürdürülebilirlik"tir ("Sustainability Strategy", 2024).

Eurimages'in faaliyetlerinde çevresel konuları dikkate alma taahhüdü, Eylül 2020'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından CM/Res (2020) 8 sayılı kararın kabul edilmesiyle resmiyet kazanmıştır. Bu belge, 1.1, 2.3 ve 8.1 maddelerinde şu ifadeleri içermektedir: "Çevresel etki, mümkün olduğunda, önlemler alınırken program faaliyetleri uygulanırken ve Fonun işleyişinde dikkate alınmalı ve azaltılmalıdır."

Bu strateji çerçevesinde, "sürdürülebilirlik" Fonun faaliyetlerinin çevresel etkisine, işleyişine ve iklim nötrlüğüne yönelik eylemlere odaklanmak olarak anlaşılmaktadır. Cinsiyet eşitliği ve çeşitlilik konuları, özel olarak atanmış bir Eurimages Çalışma Grubu tarafından ele alınırken, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde listelenen diğer faaliyet alanları Fonun yetki alanının ötesine geçmektedir.

Eurimages, uluslararası ortak yapımların tartışılmaz çevresel etkisini göz önünde bulundurarak sürdürülebilir kalkınma konusunda gelecekteki nesillere karşı sorumluluğunu kabul etmektedir.

Eurimages ayrıca uluslararası iş birliğinin iklim değişikliğiyle mücadele için önemli bir unsur olduğuna inanmakta ve bu nedenle üye devletlerde film endüstrisinin daha çevreci olmasını teşvik eden bir platform olarak sorumluluğunu üstlenmektedir.

Eurimages Yönetim Kurulu, Mart 2021'de bu zorluklarla başa çıkmak ve uluslararası düzeyde kaliteli projeleri desteklemeye devam etmek amacıyla bir strateji ve eylem planı geliştirmek için bir Sürdürülebilirlik Çalışma Grubu kurmuştur. Kasım 2022'deki toplantısında ise sürdürülebilir ortak yapımları desteklemek amacıyla üç önlem alınmasına karar vermiştir:

1. Ocak 2023'ten itibaren ortak yapım destek programı kapsamında sunulan projeler, "ortak yapım projesinin çevresel etkisini azaltmak için uygulanan önlemlerin varlığı" konusundaki ek bir seçim kriteri dikkate alınarak değerlendirilecektir. Bu kriter, yapımcılar ve sanatsal ile teknik ekiplerin projeyi sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirme çabalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.
2. Üç dalda Eurimages Yeşil Ortak Yapım Ödülü'nün oluşturulması onaylanmıştır. Bu ödüllerin amacı, sürdürülebilir üretim ve sanatsal kaliteyi birleştirmeyi başaran uluslararası ortak yapımları ödüllendirmektir. Bu ödüller uzun metrajlı kurgu, animasyon ve belgesel filmler için açık olacaktır. Her ödül 10 bin avro ile desteklenecektir. Film festivalleri, pazarlar ve etkinliklerden ilgi ifadeleri almak için 2023 başında bir çağrı başlatılacaktır ve bu ödüllerin en geç 2024 yılına kadar verilmesi hedeflenmektedir ancak alınan bir kararla bu uygulama ileri bir tarihe ertelenmiştir.
3. Eurimages ayrıca sürdürülebilir film üretimi alanında eğitim faaliyetlerinde bulunmayı amaçlamaktadır. Fon, uluslararası ortak yapım ve ilgili konulara odaklanan sürdürülebilir film üretimi konusunda bir e-öğrenme platformu geliştirme üzerinde çalışacaktır. Bu araç, Fonun üye ülkelerindeki film profesyonelleri-yapımcılar, yönetmenler, teknisyenler vb. için tasarlanacaktır. Fon, modüler bir eğitim programı kurarak profesyonellerin farklı düzeydeki gereksinimlerine ve beklentilerine yanıt verebilecek ve aralarındaki iyi uygulamaların değişimini

kolaylaştırmaya çalışacaktır. Ancak bu platform yeşil danışmanlar için diploma veya yeterlilik vermeyecektir. Bu projeye doğru ortakları bulmak için ihale çağrısının başlatılmasını sağlamak amacıyla kısa süre içinde bir şartname seti hazırlanacaktır.

2.6.7. Eurimages'ın Film Pazarlama ve İzleyici Geliştirme Desteği

Eurimages, 2024'ün ikinci yarısında son olarak yeni bir destek programı başlatmıştır. Bu program "Film Pazarlama ve İzleyici Geliştirme Destek Programı" olarak adlandırılmıştır ("Eurimages: Film Marketing and Audience Development Support", 2024).

Bu programın amaçları; uluslararası satış acenteleri, iletişim ajansları ve ilgili durumlarda dağıtımcılarla çalışan yapımcıları, üretim aşamasının erken dönemlerinde etkili pazarlama ve izleyici geliştirme stratejileri geliştirmeye ve uygulamaya teşvik etmektir. Dolayısıyla bu filmlerin izleyici kitlesini ve dağıtım potansiyelini artırmayı amaçlamaktadır.

Programın kapsamı yıllık olarak en fazla 15 filmi desteklemeyi hedeflemektedir. Her bir film, en fazla 50 bin avro tutarında geri ödemesiz destek almaya hak kazanacaktır.

Programın ana hedefi, seçilen filmlerin daha fazla ülkede gösterime girmesini ve bu ülkelerde daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşmasını sağlamaktır.

Bu programdan destek alabilmek için üç uygunluk kriteri belirlenmiştir. Bunlardan birincisi, Eurimages ortak yapım destek bildirim mektubunun alınmış veya bir destek anlaşmasının imzalanmış olmasıdır. İkinci kriter, uluslararası bir satış acentesi ile anlaşma belgesi veya sözleşme imzalanmasıdır. Destek başvurusu için son kriter, filmin herhangi bir festivalde ilk gösterimini yapmamış veya bir pazarda ilk sunumunu gerçekleştirmemiş olmasıdır. Bu koşullları sağlayan film projelerinin yapımcıları destek başvurusunda bulunabilmektedir.

Aslında bu destek programı, 2009 yılında sonlandırılan dağıtım destek programının bir benzeri ve devamı olarak görülebilir ve Eurimages tarafından yeniden başlatılması uygun görülmüştür. 2024 yılının ikinci yarısında başlatılan bir program olduğu için tez yazıldığı sırada herhangi bir film için destek verilmemiştir.

2.7. Eurimages'ın Avrupa Sinemasındaki Yeri

Eurimages'ın işleyişi, yapısı ve tüm bu destek programlarından çıkarılan sonuca göre; Eurimages'ın istikrarlı bir kurum olduğu, yıllar geçtikçe kendini yenilediği, çağın gereklerine ayak uydurarak verdiği destek programlarını çeşitlendirdiği, sponsorluklarla veya yaptığı iş birliği çalışmalarıyla sadece filmlere değil; sinema salonlarına, festival ve yarışmalara da destek verdiği, Avrupa film endüstrisinde sadece ortak film yapım alanına değil; dağıtım, gösterim, tanıtım, cinsiyet eşitliği, sürdürülebilirlik gibi çok çeşitli alanlara da nüfuz etmeye çalıştığı, bunu da verdiği desteklerle başardığı, Avrupa sineması için "sanat filmi" denilen kavramı ayakta tuttuğu ve Avrupa film endüstrisinin en güçlü kurumlarından biri belki de birincisi olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak Eurimages, 1989 yılında kurulduğundan bu yana her ne kadar Amerikan sinemasıyla baş edemese de Avrupa sinemasının en etkin kurumlarından biri olmuştur ve yaptığı çalışmalarla bu konumunu sürdüreceğe benzemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EURIMAGES ÜYELİĞİ ÖNCESİ TÜRK FİLMLERİNİN FİNANSMANI

3.1. Eurimages Üyeliği Öncesi Türk Filmlerinin Yapım Kaynakları (1914-1990)

Türk sineması dönemlerine ayrılırken sinema tarihçileri tarafından genelde sosyolojik ya da tarihî bir yaklaşım benimsense de bu çalışmanın ana eksenini Türk filmlerinin finansmanı oluşturduğu için bu çalışmada Türk filmleri dönemlere ayrılırken film çekimi için kullanılan yapım kaynakları baz alınmıştır. Türk sinemasını yapım kaynaklarına göre ayırmaktaki amaç; konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak ve Türk sinemasının finansmanının değişimini gösterebilmektir.

Yapım kaynakları bakımından yapılan sınıflandırmaya göre Türk sineması, beş ana döneme ayrılabilir (Tunç, 2012):

1. Resmî Kaynaklar Dönemi (1914-1923)
2. Özel Yapımevleri Dönemi (1923-1950)
3. Bölge İşletmeciliği Dönemi (1950-1970)
4. Video İşletmeciliği Dönemi (1970-1990)
5. Karma Dönem (1990-…)

Bu beş dönem birbirinden finansman yöntemi olarak ayrılsa da ikinci bir sınıflandırma olarak yıllar da kullanılmıştır. Ancak bu tarihler kesin olmayıp bazı dönemlerde farklı kaynaklar bir arada kullanıldığı gibi yine bazı filmler birkaç farklı finansman yöntemi kullanılarak çekilmiştir. Yani bir dönem tamamen bitip yeni bir dönem başlamamış, yeni dönemde de bir önceki ya da daha önceki dönemin ya da dönemlerin yapım kaynakları kullanılmıştır. Yine özellikle karma dönem diyebileceğimiz dönemde Türk sineması çok çeşitli kaynaklarla finanse edilerek ayakta tutulmaya çalışılmıştır. İlk yıllarda sınırlı olan yapım kaynakları, yıllar geçtikçe artarak çeşitlenmiş; Türk sineması çeşitli sebeplerle krize girdikçe yeni kaynaklar da devreye alınmış, günümüzde ise film çekimi için kullanılabilecek her türlü yöntemin olduğu karma bir yöntem benimsenmiştir.

3.1.1. Resmî Kaynaklar Dönemi (1914-1923)

1895 yılında Fransa'da bulunduktan kısa bir süre sonra Osmanlı'ya gelen sinema, öncelikle gösterim ağıyla var oluş mücadelesi vermiştir. Sinemanın Türkiye'deki ilk yılları, özellikle yabancı film dağıtımının ve gösteriminin egemen olduğu bir dönem olmuştur.

Yurt dışından getirilen ilk filmler ve açılan ilk sinema salonları özel teşebbüsün ürünleriyken, 1914-1922 yılları arasında yürütülen ilk düzenli film yapım faaliyetleri daha çok resmî kurumlar (ordu) tarafından yürütülmüştür (Arslan, 2011: 19).

Türk sinemasının ilk yerleşik sineması, Sigmund Weinberg tarafından Tepebaşı'nda 1908 yazında açılan Pathe sinemasıdır. Sonrasında 1912'de İzmir'de bir tane daha yerleşik sinema salonu açılsa da 1914 yılına kadar Türk sineması adına bir film çekimi olmamıştır (Özön, 1968: 42). Üstelik herhangi bir kopyası olmadığı için çekilip çekilmediği bilinmeyen ve üzerinde kuşkular barındıran *"Ayastefanos'ta Bir Rus Abidesinin Yıkılışı"* filminin de sinema Osmanlı'ya geldikten ancak 18 yıl sonra yani 1914 yılında çekildiği kabul edilmektedir (Evren, 1997: 129-137).

1914 yılından Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılına kadar geçen sürede de sadece sekiz film çekildiği düşünülürse öncelikle sinemanın gösterim bölümüyle ilgilenilmiş, alıcıyı (kamerayı) hiç kullanmamış birine birkaç saat içinde bu iş öğretilmiştir. Bundan dolayı sinema yapımı yurdumuzda "sümmettedarik"[16] başlamış, öyle de sürmüştür. (Özön, 1968: 15).

1915 yılında Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın emriyle "Merkez Ordu Sinema Dairesi" (MOSD) kurulmuştur. Müdürlüğünü Sigmund Weinberg'in, müdür yardımcılığını Fuat Uzkınay'ın yaptığı bu kurum; Türk sinemasında film çekimi için kurulmuş ilk organizasyon olması bakımından önemli bir yere sahiptir (Özön, 1968: 44). Hatta bazı sinema tarihçilerine göre sinemamızı bir sürekliliğe ve düzene kavuşturmuş olması ve bir program dahilinde hareket etmesi sebebiyle Merkez Ordu Sinema Dairesi'nin kurulduğu 1915 yılının Türk sinemasının başlangıcı sayılması gerekmektedir (Tunç, 2012: 27).

Bu dönemin film yapım kaynağı, öncelikle Merkez Ordu Sinema Dairesidir. MOSD 1918 yılına kadar pek çok belge-film çekmiştir. Merkez Ordu Sinema Dairesinden sonra

[16] "Son anda düşünülen".

1915'te kurulan Müdafaa-i Milliye Cemiyeti Sinema Şubesi de belge-film çekimlerine başlamıştır (Tunç, 2012: 27).

1917 yılında Türk sinemasının "halk önüne çıkan ilk Türk filmi" olan *Pençe*, Sedat Simavi yönetmenliğinde çekilmiştir. Simavi, yine aynı yıl *Casus* isimli filmi çekerek Türk sinemasının ilk konulu filmlerine imza atmıştır. Bu filmlerin yapım kaynağı olarak da Müdafaa-i Milliye Cemiyetinin kaynakları kullanılmıştır (Tunç, 2012: 28).

Mondros Antlaşması'nın ardından hem Merkez Ordu Sinema Dairesi hem de Müdafaa-i Milliye Cemiyeti tasfiye edilince bu iki kurumun elindeki malzemeler Kasım 1919'da Malûl Gaziler Cemiyetine devredilmiştir. Bu cemiyetin Sinema Film Fabrikası'nda göreve başlayan Fuat Uzkınay da 1919'da Türk sinemasının beşinci konulu filmi olan *Mürebbiye*'yi çekmiştir (Tunç, 2012: 29).

Özetle, 1896 yılından Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılına kadar olan dönem, çökmekte olan bir imparatorluğun sinemayla "tanışma" yılları olarak kabul edilebilir (Teksoy, 2007: 9). Bu dönemin film yapım kaynaklarının da Merkez Ordu Sinema Dairesi, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ve Malûl Gaziler Cemiyeti gibi resmî ya da yarı resmî kurumlar olduğu söylenebilir (Tunç, 2012: 41).

3.1.2. Özel Yapımevleri Dönemi (1923-1950)

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte sadece Türk siyasi hayatında yeni bir dönem başlamamış, aynı zamanda ülkenin diğer alanlarında da büyük değişimler yaşanmıştır. Bu değişimin Türk sinemasında da yaşanmaması düşünülemez.

Cumhuriyet'in ilanından 1949 yılına kadar geçen süre, filmlerin büyük bölümünün özel yapımevleri tarafından çekilmesi sebebiyle "Özel Yapımevleri Dönemi" olarak adlandırılmaktadır (Tunç, 2012: 44). Bu dönemde kurulan yapımevlerinin büyük çoğunluğu, sinema salonu işletmeciliği de yapan kişiler tarafından kurulmuştur. Özellikle 1934 yılından sonra çok sayıda yeni yapımevinin açılmasıyla birlikte sadece yapım aşamasında değil, dağıtım ve gösterim aşamasında da özel teşebbüsün söz sahibi olduğu görülmüştür (Arslan, 2011: 20).

Bir çeşit "tekel" dönemi de diyebileceğimiz bu yapımevlerinin en önemlileri; öncelikle Türk sinemasının ilk özel yapımevi olan Kemal Film (1922-1924), Kemal Film'in

yapım aşamasından çekilmesiyle birlikte neredeyse tek başına sektörü finanse eden Türk sinemasının ikinci özel yapımevi olan İpek Film (1928-1952) şirketidir (Berktaş, 2010: 39). Kemal Film'in yapım aşamasından çekildiği 1924 yılı ile İpek Film'in kurulduğu 1928 yılına kadar herhangi bir Türk filmi çekilmemiştir. Öyle ki 1922-1931 yılları arasında çekilen dokuz yerli film[17] dışında gösterilen filmlerin tamamı Avrupa ve ABD yapımıdır (Özuyar, 2023: 35).

1939-1950 yıllarının sinemacılık açısından dikkate değer özelliklerinden biri birçok yeni yapımevinin ortaya çıkmasıdır. Ancak bu döneme ait yapımevlerinin %80'i sadece bir film yapabilmiş, kısa ömürlü, düşük sermayeli şirketlerdir. Yapımevleri ancak 1948 yılından sonra ekonomik açıdan güçlenmiştir ve film üretimi fark edilir şekilde yükselmiştir. Yerli film sayısının artması, sinema seyircisini fazlalaştırmış ve sinema salonlarını geliştirmiştir. Yapımevlerinin tercih, girişim ve yatırımları Türk sineması seyircisini şekillendirmiş ve şartlandırmıştır (Berktaş, 2010: 10).

Kemal Film ve İpek Film dışında 1950'li yıllara kadar irili ufaklı yirmi altı tane daha film yapım şirketi kurulmuştur (Berktaş, 2010: 58). Bu şirketler; Ha-Ka Film, Ses Film, Marmara Film Stüdyosu, İstanbul Film, And Film, Sema Film (Ar Film), Atlas Film, Doğan Film, Halk Film, Şark Film, Ankara Film, Erman Film, Elektra Film, Birlik Film, Milli Film, Ömay Film, Işık Film, Duru Film, Ülkü Film, Azim Film, Güneş Film, İyi Film, Örmen Film, Hilal Film, Kale Film ve Berkmen Film'dir (Berktaş, 2010: 43-57).

Bu şirketlerin 25 tanesinin 1944-1950 yılları arasında kurulması, II. Dünya Savaşı sonrası canlanmaya başlayan ekonomik faaliyetlerin Türk sinemasındaki yansımasıdır (Berktaş, 2010: 267).

Bu yapımevlerinin bir diğer özelliği; film yapım, dağıtım ve gösterim sürecini tek başlarına üstlenmeleridir. Bu durum da yapımevlerinin ekonomik açıdan yetersiz kalmasına sebep olmuştur (Berktaş, 2010: 11).

Bu dönem çekilen filmler, yapımevleri tarafından Muhsin Ertuğrul gibi tiyatro kökenli yönetmenlere çektirilmiş, oyuncu olarak da başta Muhsin Ertuğrul'un yönettiği Şehir Tiyatrosu oyuncularıyla ya da yine tiyatro kökenli oyuncularla çalışılmış, kaynak

[17] Kemal Film ve İpek Film yapımı olan bu filmler, gösterim tarihlerine göre şunlardır: 1922'de *İstanbul'da Bir Facia-i Aşk*, *Boğaziçi Esrarı* (*Nur Baba*); 1923'te *Ateşten Gömlek*, *Leblebici Horhor*; 1924'te *Kız Kulesi'nde Bir Facia*, Sözde Kızlar; 1928'de *Ankara Postası*, 1931'de *Kaçakçılar* ve *İstanbul Sokaklarında*.

olarak da yapımevlerinin sermayesi kullanılmıştır. Kazanılan para da yine film çekimine ayrılmış, film sektörü bu şekilde ayakta tutulmaya çalışılmıştır (Berktaş, 2010: 43).

Özetle, ilk sinema filminin çekildiği 1914 yılından 1950 yılına kadar olan dönemde Türk sinemasının sermaye yapısı incelendiğinde, önce yarı resmî kurum ve kuruluşların, daha sonra ise film ithalatı ve sinema işletmeciliği de yapan özel şirketlerin hâkim olduğu görülmektedir (Tunç, 2012: 54). Bu yüzden, her ne kadar bazı kaynaklarda Türk sinemasının 1939-1950 yılları bir geçiş dönemi olarak tanımlansa da bu dönem, bir *bilinç ve profesyonelleşme* dönemi olarak tanımlanmalıdır (Berktaş, 2010: 21).

3.1.3. Bölge İşletmeciliği Dönemi (1950-1970)

1950'li yılların Türk siyasî hayatındaki en önemli gelişmesi kuşkusuz, çok partili hayata geçiştir. Sinema sektörü de bu durumdan nasibini almış ve açılan yapımevi sayısı giderek artarken buna paralel olarak çekilen film sayısı da artmıştır.

İşletmecilik kökenli bir yapım/üretim biçimine sahip olunan özel yapımevleri döneminden sonra ise üretim, dağıtım ve gösterim aşamalarının aynı işletme yapısı içinde dikey tekelleşme denilebilecek bir üretim tarzına geçilmiştir. "Bölge işletmeciliği" de denilen bu dönemde Türk filmlerinin sayısında büyük bir artış olmuştur (Tunç, 2012: 76).

Bu dönemin en önemli özelliği bölge işletmeciliği sisteminin ortaya çıkmasıdır. Bu sistemin ortaya çıkardığı bir diğer anlayış yıldız (star) kavramıdır. Bölge işletmeciliği ve yıldız kavramı, Yeşilçam sistemini ya da günümüzde daha bilinen adıyla Yeşilçam sinemasını ortaya çıkarmıştır (Ulusay, 2005: 333).

1953 yılında Türk sinemasının belki de ilk sponsorluk deneyimi, Yapı ve Kredi Bankası tarafından desteklenen Muhsin Ertuğrul'un yönettiği ilk renkli Türk filmi *Halıcı Kız* olmuştur. Filmin beklenen başarıyı gösterememesi, bu sponsorluğu kısa soluklu kılmış, daha sonraki yıllarda da Efes Pilsen dışında istikrarlı bir sponsorluk örneği görülmemiştir (Erus ve Ulusoy, 2008: 453).

1967 yılında renkli filme geçilmesiyle birlikte film yapım maliyetleri artmış, 1968 yılında yayına başlayan televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte Türkiye'de sinema artık "en ucuz eğlence aracı" olmaktan çıkmıştır. Böylece yapımcıların "izleyici ne yaparsak kabul eder" dediği "Altın Çağ" sona ererek yeni bir döneme girilmiştir (Arslan, 2011: 21).

Krizin nedenini sadece televizyon yayınlarının başlaması olarak gören Türk sinema sektörü, televizyon ile rekabet etmeyi başaramamış; seyirciye televizyonda yer almayan farklı bir içerikle, seks filmleri ile bu sorunu aşmaya çalışmış; bu da gerçek sinema seyircisinin sinemadan daha çok uzaklaşmasına neden olmuştur (Özertem, 2008: 446).

Özetlersek 1950-1970 yılları arasındaki dönemde Türk filmleri, bölge işletmeciliği denilen yöntemle finansman bulmuş; bu yöntem, star sistemi ve Yeşilçam sinemasını ortaya çıkarmış; yapılan sponsorluk denemeleri başarısız olmuş; 1960'lı yılların sonunda renkli filme geçilmesiyle birlikte film yapım maliyetleri artmış; sonrasında televizyonun yaygınlaşmasıyla da Türk sineması krize girmiştir.

3.1.4. Video İşletmeciliği Dönemi (1970-1990)

1970'li yılların başlarına kadar bölge temsilciliklerinden temin edilen avanslarla varlığını sürdüren Türk sinema sektörü, 1968-1973 yılları arasında Amerika, Hindistan ve Hong Kong'dan sonra dünyanın en çok film üreten sektörlerinden biri olmuştur. 1970'li yılların başlarında, yaklaşık 3 bin kapalı, 2 bin 500 açık hava sinema salonu bulunan Türkiye'de, çeşitli sebeplerle sinema salonlarının sayısı giderek azalmış; açık hava sinemaları kapanmış; 1980'li yılların ortalarında sinema salonu sayısı 350'ye kadar düşmüş; buna paralel olarak da yıllık film yapım sayılarında önemli azalmalar başlamış; bu azalma giderek bir krize dönüşmüştür (Özertem, 2008: 445).

Krizin sonunda; sinema endüstrisindeki işsizlik büyük boyutlara ulaşmış, renkli filme geçilmesinin etkisiyle film maliyetleri hızlı bir şekilde artarken gelirler düşmüştür. Böylece yapım kaynakları konusunda sıkıntı yaşayan yapımcılar daha az sayıda film yapmaya başlamış, daha az sayıda kopya basılmıştır. Bu dönemde işletme sahipleri hem yapımcılara daha fazla avans vermek durumunda olduklarından hem de salon azlığından kendi işletme yüzdelerini düşürmüştür. Salon sahiplerinin içine düştüğü bu durum sonunda, salonlar yenilenmemiş ve onarılmamıştır (Arslan, 2011: 22).

Tüm bu faktörlerin etkisiyle izleyici sayısının ve gişe gelirinin düşmesi, kaynak arayışı içinde olan yapımcıları başka yollar aramaya itmiştir. Böylece yapımcılar seslendikleri hedef kitleyi değiştirmiş, seks güldürüleri ve porno film çekmeye başlamışlardır (Esen, 2000: 35).

Bu dönemde film yapım kaynaklarına bölge işletmecileriyle birlikte televizyon ve video işletmeciliği de eklenmiştir. Bir süre sonra da bölge işletmeciliği sistemi yerini "video işletmeciliği" sistemine bırakmıştır. 1980'li yılların sonuna kadar Türk sinemasının hâkimi, video işletmeciliği sistemi olmuştur ancak bu sistem de kısa sürede "korsan" denilen yasal olmayan çoğaltmalar sebebiyle Türk sinemasına darbe vurmuştur (Tunç, 2012: 141-143).

Sonuç olarak 1980'lerin ortasında, Türkiye'de çekilen ve video dağıtımından önce büyük bir çoğunluğu sinemalarda gösterime giren filmlerin %60 ya da 70'inin gerçekleştirilmesinde video kaset sektörü etkili olmuştur. Ancak video ile sinema sektörü arasındaki iş birliği 1980'lerin sonunda bazı nedenlerle sona ermiştir. Bu nedenlerden ilki, video pazarı için yapılan filmlerin teknik ve içerik olarak kalitesinin düşmesi nedeniyle seyircinin bu alandan uzaklaşması; diğeri, 1986'da yürürlüğe giren 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunudur (Arslan, 2011: 22).

Korsan videoculuğa son vermeyi amaçlayan Kanun'un çıkmasının ardından, video kaset kiralayan çok sayıda dükkan kapanmış, video kaset dağıtımcıları da parasal sorunlar içine girmiştir. Bu arada, Amerikan filmlerinin video kaset pazarında ve 1989'da sinema filmleri pazarında etkin bir konuma geçmesi, video film yapımcılarının ve dağıtımcılarının pazar payını azaltmıştır. Ancak en büyük etki, 1990'ların başında, Türkiye'de özel televizyon kanallarının sayılarının hızla artması ve yayınlarının ülke çapında yaygınlaşması ile yaşanmıştır (Arslan, 2011: 23).

Özetlersek; bölge işletmeciliği dönemine son veren video işletmeciliği dönemi de 1980'li yılların sonunda başta özel televizyonların yaygınlaşması sebebiyle Türk sinemasının kaynaklarından biri olmayı daha fazla sürdürememiştir.

3.1.5. Karma Dönem (1990-…)

1986'da yürürlüğe giren 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu; Türk sinemasının 90'lı yıllar ve sonrası yapım sürecini doğrudan etkilemiştir. 3257 sayılı Kanun'un yapım sürecine etkisi, belgesel ve canlandırma filmlerin yapılması için finans desteği sağlanması alanında olmuştur (Arslan 2011: 23). Ancak bu destek de hükümetlerin sık sık değişmesi ve ekonomideki istikrarsızlıklar nedeniyle yeterli, sağlıklı ve sürekli bir kaynak hâline dönüşememiştir (Ulusay, 2005: 334).

1989 yılında "Yabancı Sermaye Yasası"nda 17, 30 ve 31 numaralı kararnamelerle yapılan değişiklikler ise Türk sinemasının kökünden değişmesine neden olmuştur. Zaten can çekişen Türk sineması, bu kararnamelerle tamamen Amerikan sinemasına teslim olmuştur. 1989 senesinde gösterime giren 210 yabancı filme karşılık sadece 13 Türk filminin gösterime girme şansı bulabilmesi, bu durumun Türk sinemasına olumsuz bir yansımasıdır (Tunç, 2012: 157).

Bu yıllarda film yapımında kullanılan bir diğer kaynak da sponsorluklardır. Bir bira markası olan Efes Pilsen'in ilk sponsorluğu, 1988 yılında Reha Erdem'in yönettiği *A Ay* filmi ile gerçekleşmiştir. 1953 yılında *Halıcı Kız* filmiyle başlayan sponsorluk girişimi, 35 yıl sonra Efes Pilsen'le yeniden Türk sinemasının yapım kaynakları arasına girmiştir. Efes Pilsen, 1988 yılında yılından başlayarak 2002 yılında kurulan Tütün ve Alkol Piyasası Kurumunun hazırladığı yönetmeliğin yürürlüğe girmesine kadar Türk sinemasında 20'den fazla filme sponsor olarak Türk sinemasında sponsorluk filmlerinin öncüsü olmuştur (Avcı Çölgeçen, 2008: 127-132).

1990 yılından itibaren ise Türk sinemasında yeni üretim biçimleri ortaya çıkmıştır. Bağımsız yapımlar, yapımcı-yönetmenler, film sponsorları ve ortak yapımlar; karma bir üretim yöntemi oluşmasını sağlamıştır. Türk filmlerine devlet desteği ve Eurimages kredisi gibi yardım kanalları açılmıştır. Yine 1990'lar, Türkiye'de sanat sineması ve popüler sinemanın ayrışmaya başladığı yıllar olarak tanımlanabilir (Tunç, 2012: 167).

1990'lı yıllarda sinemanın finansmanı da belirgin bir biçimde değişmiştir. Özellikle Türk sineması durma noktasına geldiğinde Türk sinemasının yeniden canlandırılması gereği üzerinde titizlikle durulmuştur. İlk önceleri bir tür kooperatif düşünülmüş, daha sonraki dönemde ise yerel/ulusal finansman kaynakları bulunmaya çalışılmıştır. Finansman kaynaklarından biri de bir süre bir ölçüde yaygınlaşan televizyon kanalları olmuştur (Kayalı, 2022: 227).

Televizyon kanalları bunu iki farklı yöntemle yapmıştır. Bunların birincisi sadece televizyon için filmler çekilmesi, ikincisi ise yabancı kanalların kullandığı "ön satış" yöntemidir. Bu yöntemde kanallar, sinema filmlerine senaryo aşamasından itibaren mali destekte bulunmuş; ayrıca destek verdiği filmlerin tanıtım ve reklam gibi işlerini üstlenerek film yapımının her aşamasında bu desteklerini devam ettirmiştir (Tunç, 2012:169-171).

Bölge işletmeciliği sisteminin sona ermiş olması, video sektörünün düşüşe geçmesi, özel televizyonculuğun başlaması, yerli filmlerin seyircisini kaybetmesi, Hollywood filmlerinin rekabeti ve dağıtım sürecinin Amerikan şirketlerinin kontrolüne geçmesi gibi etkenler yapımı tamamlanan az sayıda yerli filmin gösterim yapacak salon bulmasını zorlaştırmış; bu durum da yapımcıların en önemli gelir kaynaklarından biri olan filmin hasılatını doğrudan etkilemiştir. 1990'lı yıllarda Türk sinemasının içine girdiği bu olumsuz durum, yapımcıların farklı finansal kaynaklara yönelmesine neden olmuştur (Arslan, 2011: 23).

Türk sinemasında bu dönemde ilk kez farklı bir yapım kaynağı da kullanılmaya başlanmıştır. Bu yapım kaynağı, sinema filmlerini senaryo aşamasından itibaren gösterim aşamasının sonuna kadar destekleyen bir kurum olan Eurimages'dır. Türkiye'nin Eurimages'a üye olmasıyla birlikte krizde olan Türk sineması, yeni bir yapım kaynağı bulmuş ve 1990'lı yıllarda rahat bir nefes almasa da en azından Türk sinemasına farklı bir soluk gelmiştir.

Eurimages desteği, aynı zamanda uluslararası prodüksiyon zorunluluğu gerektirmektedir. Değişik ulusların ortak yapımı olması zorunluluğu filmin içeriğini etkilemiş hatta şekillendirmiş; bu durum da Türk sinemasının son döneminin 1960'lı ve 1970'li yıllara göre bariz olarak farklılaşmasını da beraberinde getirmiştir (Kayalı, 2020: 228).

2000'li yıllarda Türk sinemasında yapımcılar finansal kaynak sorununu çözmek amacıyla birçok farklı kanalı kullanmaya başlamıştır. Bu dönemde yapımcıların başvurduğu finansal kaynaklar; bütün işletmelerde olduğu gibi kendi öz kaynakları, eğer ilk filmi değilse bir önceki filmin hasılatı, televizyon satışlarından elde edilen gelir, Kültür Bakanlığı ve Eurimages'ın sağladığı katkı, DVD satışları ile ürün yerleştirme olarak sıralanmaktadır (Arslan, 2011: 24).

Bu dönemin diğer önemli kaynağı, 14.7.2004 tarihli ve 5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamında sinema filmlerinin desteklenmesidir. Destek tutarı; proje geliştirme, ilk uzun metrajlı kurgu film yapım, uzun metrajlı sinema film yapım, ortak yapım, belgesel film yapım, çekim sonrası ile dağıtım ve tanıtım destek türleri için başvuruda belirtilen toplam bütçenin %50'sini aşmayan bu destekte animasyon film yapım, kısa film yapım, senaryo ve diyalog yazımı ile yerli film gösterim destek türleri içinse başvuruda belirtilen toplam

bütçenin tamamı desteklenebilmektedir. Bu Kanun'un belki de en önemli yönü, bütün desteklerin geri ödemesiz olmasıdır ancak şartların yerine getirilmemesi hâlinde destek tutarı faizi ile birlikte geri alınmaktadır.

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan bazı filmler, örneğin Nuri Bilge Ceylan; Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü tarafından verilen bu destekten de *Kuru Otlar Üstüne* filmi için 2020 yılında 2 milyon lira alarak faydalanmıştır. Ancak bu Kanun, desteklemenin bir denetim aracı olarak kullanımıyla ilgili tartışmaları da beraberinde getirmektedir (Baykal, 2015: 245).

2020'li yıllara gelindiğindeyse "ücretli aboneliğe dayalı video akış hizmeti" olarak tanımlanan Netflix gibi kuruluşlar, Türk sinemasının yeni yapım kaynağı olarak ortaya çıkmıştır.

Özetlersek; ilk Türk filminin çekildiği yıl olarak kabul edilen 1914'ten günümüze kadar Türk sinemasında önce resmî ya da yarı resmî kurum ve kuruluşlar, sonra özel yapımevleri, bölge işletmeciliği sistemi, video işletmeciliği sistemi, bağımsız yapımlar, yapımcı-yönetmenler, televizyon kanalları, sponsorluklar, ürün yerleştirme, ortak yapımlar, devlet destekleri ve son olarak da Netflix gibi platformlar olmak üzere çok çeşitli yapım kaynakları kullanılmıştır. İlk yıllarda genelde tek bir kaynak yöntemiyle film çekilmesine rağmen yıllar ilerledikçe diğer film yapım kaynakları da kullanılır olmuş, hatta bazı filmler için aynı anda birkaç farklı finansman yöntemi kullanılmış, 1990'lı yıllardan sonra bu kaynakların yanına Eurimages Fonu da eklenmiş ve Eurimages Türk sinemasının önemli yapım kaynaklarından biri olmuştur.

3.2. Ortak Yapım Kavramı

Türk Dil Kurumuna göre ortak yapım, *"sinema ve televizyonda iki veya daha çok yapımcının iş birliğinden doğan film çalışması"* olarak adlandırılmaktadır. Ulusay'a göre ise ortak yapım; iki ya da daha fazla ülke sinemasının parasal ve teknik olanakları ile yaratıcı kadrolarını ülkelerin birbirleriyle yaptıkları anlaşmalar sonucunda bir araya getirmelerini sağlamaktadır (Ulusay, 2008: 66).

Argos Film Prodüksiyon'dan Hamdi Döker'in 1-15 Ekim 2023'te Antalya'da gerçekleştirilen 4. Türkiye Sinema Kurultayı'nda sunduğu bildirideki tanıma göre ise sinemada ortak yapım ya da uluslararası ifadesiyle "co-production", bir film projesinin

düşünce hâlinden seyirciye ulaştığı son hâline kadarki tüm üretim aşamalarının, iki veya daha fazla ülkedeki film şirketleri tarafından planlanması ve gerçekleştirilmesidir. Yani projenin üretilmesi aşamalarında ortakların bulundukları ülkelerdeki sinema sektörü (oyuncusundan teknisyenine, malzemecisinden stüdyosuna kadar) projenin içindedir (Döker, 2003: 209).

Ortak yapım kavramı, sinemanın bir sanayi hâline gelmeye başlaması ve film yapım maliyetlerinin giderek artması üzerine bulunmuş bir sistemdir. Türk sineması, dünya sinemasına göre daha sonra kurulduğu ve gelişimini daha geç tamamladığı için ortak yapım da film çekimi için Türk sinemasının en azından ilk yıllarında kullanılan başlıca kaynaklardan biri olmamıştır.

3.3. Eurimages Üyeliği Öncesi Türk Sinemasındaki Ortak Yapımlı Filmler

Eurimages'a üye olana kadar Türk sinemasında çok çeşitli yapım kaynakları kullanılmıştır. Bu kaynaklardan biri de ortak yapımlardır[18].

Türkiye, 1990 yılında Eurimages'a üye olmadan önce ilk ortak yapımın çekildiği 1931 yılı ile 1989 yılı arasındaki 58 yıllık sürede ortak yapım sayısı sadece 44'tür[19] (Sayman ve Kar, 2007: 35-36).

Türk sinemasındaki ortak yapımlı ilk film, ilk Türk filmi olarak kabul edilen *Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı* filminden ancak 17 yıl sonra çekilebilmiştir. Tunç'un 1929 yılında çekildiğini belirtmesine ve bazı kaynaklarda filmin adının *İstanbul Sokakları* olarak görünmesine rağmen 2 Aralık 1931 tarihinde İstanbul'daki Elhamra ve Melek sinemalarında gösterime giren ve afişlerinde de *İstanbul Sokaklarında* yazan film, Türk sinemasında ilk ortak yapımlı film olarak kabul edilmektedir (Akçura, 2004: 234).

Türkiye, Mısır ve Yunanistan ortak yapımı olarak Muhsin Ertuğrul'un yönetmenliğinde çekilen *İstanbul Sokaklarında* filmi, Türk sinemasında "ilk ortak yapım" olmasının yanı sıra "ilk sesli Türk filmi", "ilk şarkılı Türk filmi" ve "özgün müzik bestelenen ilk Türk filmi" olma özelliğine de sahiptir (Tunç, 2012: 51). Adı, *İstanbul Sokaklarında* olmasına rağmen İstanbul'un yanı sıra çekimleri, Yunanistan ve Mısır'da yapılan filmin

[18] Filmlerin künyeleri için IMDb verileri esas alınmıştır.
[19] Bakınız Ek Tablo 2.

seslendirmesi de Paris'te Tobis Stüdyoları'nda gerçekleştirilmiştir. Başrollerini Talat Artemel, Semiha Berksoy, Bedia Muvahhit ve Neyyire Neyir gibi tiyatro kökenli Türk oyuncuların yanı sıra Mısırlı kadın oyuncu Aziza Amir ve Yunan oyuncu Periklis Gavrilidis de filmin uluslararası nitelik kazanmasını sağlamıştır (Akçura, 2004: 230). Bu filmin diğer bir özelliği de ilk ve son kez Mısır'la çalışılmasıdır. Türk sinemasında 1930'lu yıllardan itibaren güçlü bir şekilde görülmeye başlayan Mısır sineması etkisine ve günümüze kadar 90 yıldan daha uzun bir süre geçmesine rağmen Mısır'la herhangi bir ortak yapım film gerçekleştirilmemiş olması; üzerinde düşünülmesi, araştırılması gereken konulardan biridir.

İstanbul Sokaklarında filminden sonraki ortak yapım, yine Muhsin Ertuğrul yönetmenliğinde ve yine Yunanistan işbirliğiyle çekilen *Fena Yol*'dur. Grigorios Ksenopulos'un romanından uyarlanarak Mümtaz Osman takma adıyla Nazım Hikmet tarafından senaryosu yazılan film, 1933 yılında çekildikten sonra 1952 yılına kadar yani yaklaşık 20 yıl gibi uzun sayılabilecek bir süre boyunca Türk sinemasında ortak yapımlı herhangi bir film çekilmemiş, Yunanistan'la ise ancak 30 yıl sonra 1963 yapımı *Kibarlar* filminde tekrar ortaklık kurulabilmiştir.

1952 yılına gelindiğinde ise ortak yapımlı iki film birden çekilmiştir. Bu filmler, Ömer Lütfi Akad yönetmenliğinde ve ilk kez İran ortaklığıyla çekilen *Arzu ile Kamber* ve *Tahir ile Zühre*'dir. Bu filmler, adından da anlaşılacağı üzere Orta Doğu coğrafyasında yüzyıllardır var olan halk edebiyatına dayanan aşk hikâyeleridir. Bu filmlerin bir diğer özelliği, senaryolarının Mediha Akad takma adıyla Ömer Lütfi Akad tarafından yazılmış olmasıdır. Sayman ve Kar'a göre İran ortaklığıyla çekilen bu iki film, IMDb'de Irak ortaklığıyla çekilmiş görünmektedir. Hatta Erman Film'le birlikte diğer yapımcı şirketin Bağdat Stüdyo ismini taşıyor olması, filmlerin Irak'ta çekilmiş olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir ("Arzu ile Kamber", 2024) ve ("Tahir ile Zühre", 2024).

İran (ya da Irak) ile ortaklık kurulan bu iki filmden üç yıl sonra, 1955 yılında ilk kez İtalya ile çalışılmış ve İtalyan yönetmen Enzo D. Martino'yla Türk yönetmen Fikri Rutkay'ın birlikte yönettiği ve senaryosunu da yönetmenleriyle birlikte Michele Nesci'ni yazdığı tarihi bir serüven olan *Safiye Sultan* filmi gelmiştir. 1955 yılından sonra ise İtalya ile ancak 19 yıl sonra, 1974 yılında yönetmenliğini Yılmaz Atadeniz'in yaptığı *Dört Hergele* filminde ortaklık kurulmuştur.

Safiye Sultan'dan üç yıl sonra ise yönetmenliğini ve senaristliğini Avusturya doğumlu Carl Mohner'in yaptığı ve o dönemdeki adıyla Batı Almanya ile ilk kez ortaklık

kurulan *İstanbul Macerası* filmi çekilmiştir. Mohner aynı zamanda filmin başrollerinden birini de oynamıştır.

1961'de Batı Almanya ortaklığıyla yönetmenliğini Avusturya doğumlu Ernest von Theumer'in yaptığı *Cehennemde Buluşalım* ve *Silahlar Konuşuyor* filmleri yapılmıştır. Macera türündeki iki filmde de Alman oyuncuların yanında Türk oyuncular olarak Fikret Hakan ve Öztürk Serengil'in yer almasına rağmen filmlerin Almanca olarak çekilmesi, bu iki filmin Türk sinemasındaki yerini de tartışmalı hâle getirmektedir.

1963'te, 30 yıl aradan sonra tekrar Yunanistan'la iki filmde ortaklık kurulmuş; önce başrollerinde Fikret Hakan ve Yunan oyuncu Mara Kodou'nun olduğu, Giorgos Dizikirikis'in yönetmenliğinde *Kibarlar*, sonra Alekos Sakellarios'un yönetmenliğinde romantik bir güldürü olan *Sıradaki Heyecanlar* filmi çekilmiştir. Sakellarios'un senaristliğini de yaptığı filmde oyuncuların neredeyse tamamı Türk oyunculardan seçilmiştir. Toplamda beş kez ortaklık ilişkisi kurulan Yunanistan'la bu filmden 25 yıl sonra, Sayman ve Kar'a göre 1988'te yönetmenliğini İbrahim Tatlıses'in yaptığı *Ben İnsan Değil miyim?* filminde çalışılmıştır ancak bu filmde de Yunanistan'la ortaklık kurulduğunu gösteren herhangi bir bilgi bulunmamaktadır ("Ben İnsan Değil miyim?", 2024).

Türkiye'nin hem kara komşusu olmasına hem de Ege Denizi'ni paylaşmasına rağmen 58 yıllık dönemde Yunanistan'la sadece beş kez çalışılmış olması Türkiye-Yunanistan arasındaki siyasi ilişkilerin başta Ege Denizi, Adalar ve Kıbrıs sorunu olmak üzere çeşitli sebeplerle gergin olmasına bağlanabilir.

1963'ten 1968 yılına kadar Türk sinemasında yine ortak yapımlı bir film çekilmemiş, 1968'de ilk kez Lübnan ortaklığıyla yönetmenliğini ve senaristliğini Lübnan asıllı Seyfettin Şevket'in, Seyfettin S. Tiryaki takma adıyla yaptığı *Habis Ruhlar*, 1969'da ise İran ortaklığıyla yönetmenliğini Esmail Koushan'ın yaptığı *Melikşah* filmi gelmiştir. İranlı bir şeyhin hikâyesinin anlatıldığı bu filmde ilk kez İran'la çalışılmıştır.

1960'lı yıllarda çekilen bu altı filmden sonra 1970'li yıllarda ilk kez ortak yapımlı filmlerin sayısı çift hanelere çıkmış; Ömer Lütfi Akad'ın 1952 yılında başlattığı halk hikâyelerini filme alma düşüncesi, önce 1970'te İranlı yönetmen Esmail Koushan'ın yönettiği ve başrolünde Cüneyt Arkın'ın olduğu *Ferhat ile Şirin*, sonrasında Türker İnanoğlu'nun yönetmenliğini yaptığı ve yine başrolünde Cüneyt Arkın'ın oynadığı *Yusuf ile*

Züleyha ile devam etmiştir. 1974, 1976 ve 1977 yılları, ortak yapımlar açısından görece verimli olmuş; bu yıllarda dört film birden çekilmiştir.

1970'li yılların diğer önemli bir özelliği, toplamda 13 filmde çalışılan İran'la kurulan ortaklıkların dokuzunun 1970'li yıllarda gerçekleştirilmiş olmasıdır. Kalan dört film de 1970 öncesi gerçekleştirilmiş, 1979 yılından sonraysa Sayman ve Kar'a göre İran'la sadece bir filmde çalışılmıştır. Bu film, yönetmenliğini Rahmi Kafadar'ın yaptığı 1983 yapımı *Esir* filmidir ancak Kore Savaşı'nı konu edinen bu filmde İran'la ortaklık kurulduğuna dair herhangi bir veri bulunmamaktadır ("Esir", 2024).

İran'la ortaklık kurulduğu tartışmalı olan bu filmden sonra İran'la herhangi bir filmde çalışılmamıştır. Kuşkusuz bunun sebeplerini 1979 yılında gerçekleştirilen İran İslam Devrimi'nde ve hemen ertesi yıl başlayan ve sekiz yıl süren İran-Irak savaşında aramak gerekmektedir.

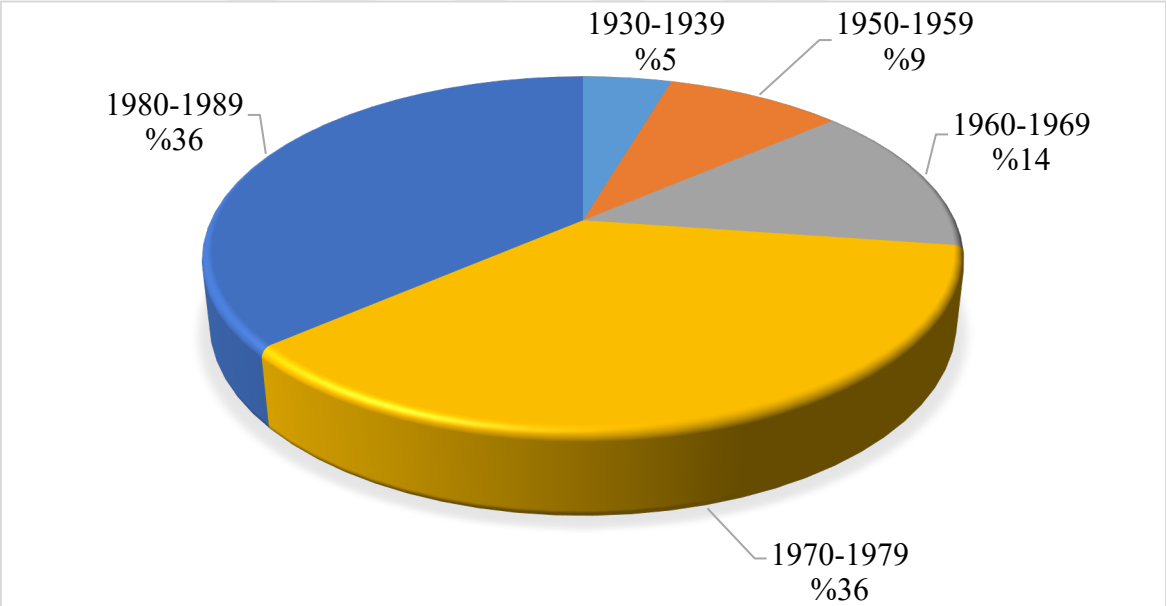
1980'li yıllarda 70'li yıllarda olduğu gibi toplamda 16 film ortak yapımlı olarak çekilmiştir. 1984 ve 1988'te dört, 1983'te üç film çekilmesine karşın bazı yıllar yine hiç ortak yapımlı film üretilememiştir. Buna rağmen 1970-1989 yılları arası, Eurimages öncesi ortak yapımlı filmlerin en verimli yılları olmuştur. 1931-1969 yılları arasındaki 39 yıllık sürede sadece 12 ortak yapımlı film çekilmesine rağmen 1970-1989 yılları arasındaki 20 yıllık sürede toplamda 32 ortak yapım gerçekleştirilmiştir. Yani yarısı kadar sürede iki buçuk katı kadar film çekilmiştir.

Eurimages üyeliği öncesi çekilen filmlerin yönetmenleri de ortak yapımlı filmlere pek sıcak bakmamışlar, hiçbir yönetmen 1931-1989 yılları arasında ikiden fazla ortak yapımlı film yönetmemiştir. İki ortak yapım çeken film yönetmenleri ise başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere Ömer Lütfi Akad, Alman asıllı Ernest von Theumer, İran asıllı Esmail Koushan, Atıf Yılmaz, Ertem Göreç ve Erden Kıral'dır. Ortak yapım olarak iki film çeken yönetmenler arasında Türk yönetmenler dışında yönetmenler olduğu gibi tek film çeken yönetmenlerin bir kısmı da Türk olmadığı, bazı filmleri de iki farklı milletten kişi yönettiği, bazı filmlerin dilinin dahi Türkçe olmadığı için bu filmlerin Türk sinemasındaki yeri ve Türk sinemasına olan etkileri de tartışmalıdır.

3.4. Eurimages Üyeliği Öncesi Çekilen Ortak Yapımlı Filmlerin Özellikleri

Eurimages üyeliği öncesi çekilen ortak yapımlı tüm filmler, uzun metraj kurmaca türündedir. Ortak yapım olarak belgesel ya da animasyon türünde herhangi bir film olmaması, Türk sinemasının bu konudaki zayıflığının ortak yapımlı filmlere de yansıması olarak değerlendirilebilir.

Eurimages üyeliği öncesi çekilen ortak yapımlı filmler, özellikle 1970'li yıllardan sonra artış göstermiştir. 1931-1969 yılları arasındaki yaklaşık 40 yıllık süre için oran %28 iken 1970-1989 yılları arasındaki 20 yıllık süre için bu oran %72'dir[20]. Başka bir deyişle yarısı kadar sürede iki buçuk katı kadar ortak yapımlı film çekilmiştir. Bunun başlıca sebebi olarak da Türk sinemasında 1970 sonrası yaşanan verimliliğin ortak yapımlı filmlere yansıması olarak görülebilir.

Şekil 4. Eurimages öncesi ortak yapımlı Türk filmlerinin 10 yıllık dönemler halinde dağılımı[21].

1970'li yıllarda çekilen 16 filmin 15'i iki ülkeyle gerçekleştirilmiştir. Bu ülkeler dokuz filmle İran ve altı filmle İtalya'dır. O yıllarda İran'la görece olarak bu kadar çok ortak yapımlı film çekilmiş olmasının sebepleri arasında İran'ın dışa açık bir politika izlemesine,

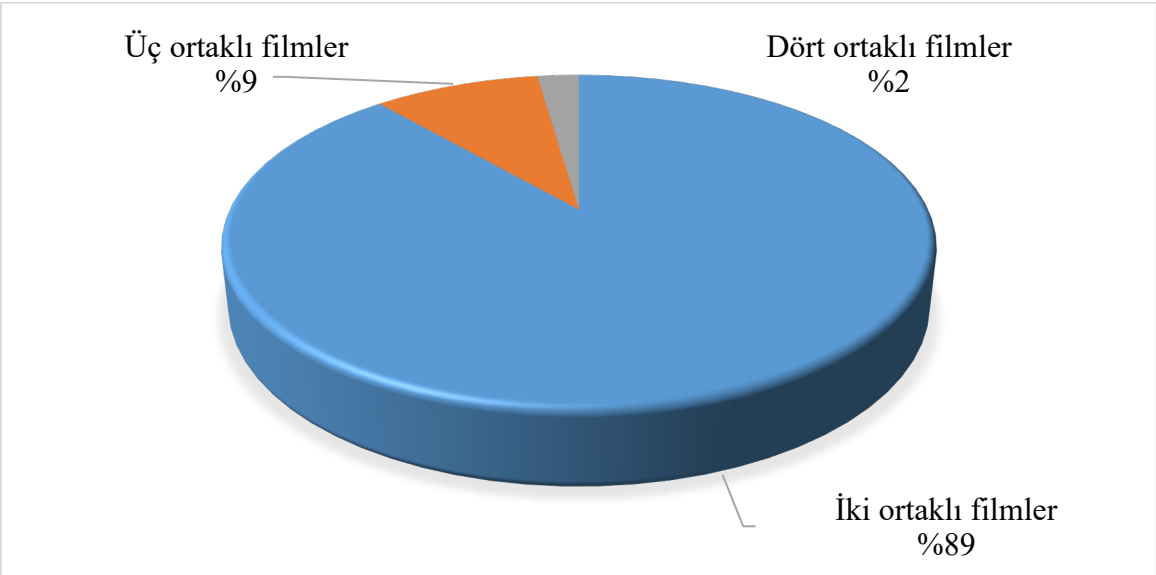
[20] Bakınız Şekil 4.
[21] 1940-1949 yılları arasında Türk sinemasında ortak yapımlı film çekilmediği için bu aralık dahil edilmemiştir.

Türkiye ile İran'ın kara komşusu olmasına ve Türk sinemasının da İran'la ortak yapım pratiğinin gelişmiş olmasına bağlanabilir.

1970-1989 yılları arasında çekilen 32 filmin 24 tanesi üç ülkeyle gerçekleştirilmiştir. Bu ülkeler 10 filmle İran, dokuz filmle İtalya ve beş filmle Batı Almanya'dır. Üstelik İran'la yapılan 10 filmin dokuzu 1970'li yıllarda çekilmiştir. 1970 sonrası çekilen *Esir* filmi de yukarıda belirtildiği gibi tartışmalıdır.

Bazı yıllar ortak yapım olarak dört film birden çekilmesine rağmen bazen dört beş yıl süreyle hiç ortak yapımlı film çekilmediği de olmuştur. Yine çalışılan ülkelerle de sürekli bir ortaklık kurulamamış, bazı ülkelerle sadece bir film çekilebilmiş, birden çok filmde ortaklık kurulan ülkelerden İtalya ile çekilen iki film arasındaki süre 19 yılı bulurken Yunanistan'la bu süre 30 yıla kadar çıkmıştır.

Ortaklık sayısı olarak 44 filmin 39 tanesi Türkiye de dahil olmak üzere iki ülkenin ortaklığıyla, üç tanesi üç ülkenin ortaklığıyla ve sadece bir tanesi dört ülkenin ortaklığıyla çekilmiştir[22]. Yani neredeyse her 10 filmden dokuzu, iki ortaklı olarak çekilmiştir. Hiçbir film, dörtten fazla ortakla çekilmemiştir. Filmlerin büyük çoğunluğunun iki ortaklı olması, ortaklık sayısı arttıkça çözülmesi gereken problemlerin de artmasına; bu sebepten yapım şirketlerinin bu yönde tercihte bulunmasına bağlanabilir.

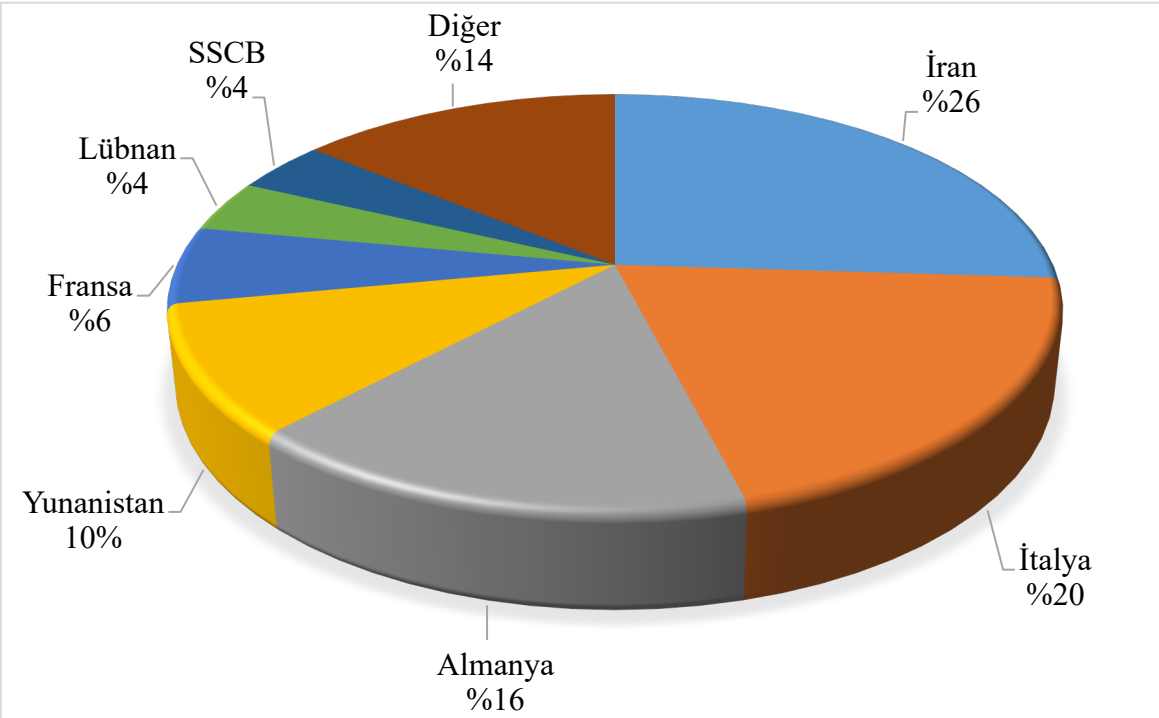

Şekil 5. Eurimages üyeliği öncesi ortak yapımlı Türk filmlerinin ortaklık sayısı (1931-1990).

[22] Bakınız Şekil 5.

59 yıllık sürede çekilen 44 filmde toplam 14 farklı ülkeyle ortaklık kurulmuş; en çok İran, İtalya ve Batı Almanya'yla çalışılmıştır.

13 filmde İran'la, 10 filmde İtalya'yla, sekiz filmde Batı Almanya'yla ortaklık kurulmuştur. Bu üç ülkeyi sırasıyla beş filmle çalışılan Yunanistan, üç filmle çalışılan Fransa, iki filmle çalışılan Lübnan ve o dönemki adıyla Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) takip etmektedir. Üç kez çalışılan Fransa'yla 1986, 1988 ve 1989'da, iki kez çalışılan Lübnan'la 1968 ve 1974'te ve yine iki kez çalışılan SSCB'yle 1978 ve 1988'de ortak film çekilmiştir[23].

Şekil 6. Eurimages öncesi Türkiye'nin ortaklık kurduğu ülkelerin oranı.

Fransa'yla 1986 yılında Samim Meriç'in yönetmenliğinde ve *Paşo* filmiyle başlayan ortaklık, 1988 yılında Reha Erdem'in yönettiği *A Ay* filmiyle devam etmiş; 1989 yılında Eurimages öncesi, dört ülkenin ortaklığıyla çekilen ilk ve tek film olan ve yönetmenliğini Tunuslu Taieb Louhichi'nin yaptığı, konusunu bir halk hikâyesinden alan *Leyla ile Mecnun* uyarlaması *Layla, Ma Raison* ile son bulmuştur ancak IMDb verilerine göre *Paşo* ("Paso", 2024) ve *A Ay* ("A Ay", 2024) filminde Fransa ortak olarak görünmediği gibi *Layla, Ma*

[23] Bakınız Şekil 6.

Raison (“Layla, Ma Raison”, 2024) filminde de Fransa’yla birlikte Tunus ve Cezayir de ortak olarak görünmektedir ki yönetmenin Tunus asıllı olması da bu durumu pekiştirmektedir. Eurimages üyeliği öncesi Fransa’yla sadece üç kez çalışılmasına rağmen sonrasında Fransa, Türk yapım şirketlerinin en çok tercih ettiği ülkelerden biri olmuştur.

1968 yılında yönetmenliğini Seyfettin Şevket’in yaptığı *Habis Ruhlar* filmiyle başlayan Lübnan ortaklığı, yönetmenliğini Orhan Arıburnu’nun yaptığı *Anter* filmiyle 1974’te son bulmuştur. Sonrasında Lübnan ile herhangi bir ortak yapım çekilmemiştir.

Eurimages öncesi Türkiye’nin SSCB ile ortaklık ilişkisi de Lübnan’la olduğu gibi sadece iki filmden ibarettir. Bunların ilki Türkmen yönetmen Azhdar İbragimov’un yönettiği, 1978 tarihli, bazı kaynaklarda *Bir Aşk Masalı* olarak geçmesine rağmen *Ferhat ile Şirin* adını taşıyan filmdir. SSCB ile ikinci iş birliği, Türkmenistan uyruklu Hocakulu Narlıyef’in yönetmenliğinde çekilen ve Kırgız yazar Cengiz Aytmatov’un aynı adlı romanından uyarlanan 1988 tarihli *Gün Uzar Yüzyıl Olur* filmidir. SSCB ile gerçekleştirilen iki filmin de Türkmenistanlı yönetmenler tarafından çekilmesi, bu ülkeyle kurulan iş birliğinin Rus yönetmenlerden ziyade günümüz anlayışıyla bakıldığında Türk Cumhuriyeti mensubu yönetmenlerle çalışılması sebebiyle Türkiye-Rusya yapımı olarak değil de, Türkiye-Türkmenistan ortak yapımı olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Kalan yedi ülkeyle ise sadece bir kez çalışılmıştır. Bu ülkeler, alfabetik sıraya göre; ABD, Cezayir, İngiltere, İsveç, İsviçre, Mısır ve Tunus’tur.

ABD’yle 1982’de Aykut Düz ve Peter Maris yönetmenliğinde *Kırmızı Kelebek* filminde, Cezayir’le 1989’da Celal Mihrabin yönetmenliğinde *Bin Kere Ölmek* filminde, İngiltere’yle 1984’te, İsveç’le 1984’te, İsviçre’yle 1984’te Tunç Okan yönetmenliğinde *Cumartesi Cumartesi* filminde, Mısır’la 1931’de, Tunus’la ise 1989’da çalışılmıştır.

ABD ve İsviçre ile çalışılan filmlerde başka ülkeler yer almazken, Cezayir ve Tunus’la tek filmde ortak olarak çalışılmış, 1989 tarihli Taeib Louichi yönetmenliğindeki *Leyla ile Mecnun* filminde Fransa da ortak olarak yer almıştır. İngiltere’yle çekilen Erden Kıral yönetmenliğindeki 1984 tarihli *Ayna* filminde ise Batı Almanya’yla ortaklık kurulmuştur. İsveç’le çekilen 1984 tarihli *Beklenmeyen Randevu* filminde İtalyan yönetmen Sergio Bergonzelli sayesinde de İtalya ile ortaklık kurulmuştur. Mısır’la çekilen *İstanbul Sokaklarında* filminin diğer ortak yapımcı ülkesi ise Yunanistan olmuştur.

3.5. Eurimages Üyeliği Öncesi Çekilen Ortak Yapımlı Filmlerin Türk Sinemasındaki Yeri

İlk Türk filminin çekildiği kabul edilen 1914 ile Türkiye'nin Eurimages'a üyelik başvurusu yaptığı 1989 yılları arasındaki 75 yıllık sürede Türk sinemasında toplamda 5 bin 495 film (Sayman ve Kar, 2007: 21-22) çekilmesine karşılık bu filmlerin sadece 44'ü ortak yapımlı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu sayı, oran olarak %0,8'e karşılık gelmektedir ki bu durum da ortak yapımların en azından Eurimages üyeliği öncesi Türk sinemasının başlıca yapım kaynaklarından biri olarak görülmediğinin en önemli göstergesidir.

Eurimages öncesi Türkiye'nin ortaklık kurduğu ülkelerin seçiminde genelde kara ya da deniz komşu olması ile tarihî ve kültürel bağlara sahip olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Günümüzdeki üyelik durumlarına göre Avrupa Birliği üyesi olmaları bakımından bu 14 ülkenin sadece altısı Birlik üyesidir.[24] Başka bir deyişle Eurimages öncesi ortaklık kurulan ülkelerin çoğu Avrupa Birliği üyesi değildir. Aradaki diğer önemli bir fark, Eurimages öncesi ortak yapımlı filmlerin çekim yıllarının ve sayılarının düzensiz olması sebebiyle belli bir geleneğe dönüşememiş olmasına karşın Eurimages sonrası ortak yapımlı filmlerin bazı yıllar bir tane de olsa her yıl düzenli olarak çekildiği için bir geleneğin oluşması; Almanya, Fransa, Yunanistan gibi bazı ülkelerle süreklilik arz etmesi ve bu filmlerin Türk sinemasına olan etkilerinin önceki yıllarda yapılan ortak yapımlı filmlere göre daha ölçülebilir ve fazla olmasıdır.

Özetle; Türk sinemasında Eurimages üyeliği öncesi ortak yapımlı filmlerin çekilmesi çeşitli sebeplerden belli bir eğilime dönüşememiş ve bu konuda bir gelenek oluşmamıştır. Sayılarının az ve çekim yılları arasındaki sürenin uzun olması, bazı yıllar hiç film çekilememesi, çalışılan ülkelerle kurulan ortaklıkların sürekli olmaması, yönetmenlerin bir kısmının Türk olmaması hatta bazı filmlerin dilinin dahi Türkçe olmaması, çekilen filmlerin Türk sinemalarındaki seyirci sayılarının ve hasılat rakamlarının tespit edilememesi gibi nedenlerle bu filmlerin Türk sinemasına olan etkileri de çok sınırlı kalmıştır.

[24] İngiltere'yle 1984 yılında Erden Kıral'ın yönetmenliğinde çekilen *Ayna* filminde çalışılmış, İngiltere o dönemde Avrupa Birliği üyesi olduğu için bu sayıya dahil edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi İngiltere, 2016 yılında yapılan referandum sonucu 2020 yılında Birlik'ten ayrılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
EURIMAGES'IN TÜRK SİNEMASINDAKİ YERİ

4.1. Türkiye'nin Eurimages'a Üye Olması (1990)

Türkiye'nin AET'ye girmek için 31 Temmuz 1959 tarihinde yaptığı başvuru, 2024 yılı itibarıyla aradan 65 yıl geçtiği hâlde Avrupa Birliği tarafından çeşitli sebeplerle hâlâ kabul edilmemiş olsa da Eurimages'ın 1 Ocak 1989'da faaliyete geçmesinden sonra Türkiye tarafından yapılan üyelik başvurusu hızla sonuçlandırılmıştır. Hemen ardından Türkiye'nin Kısmî Anlaşma'ya katılımı, 9 Temmuz 1990 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilerek 29 Ağustos 1990 tarih ve 20620 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, 1990 ile 2000 yılları arasında Eurimages'a toplam 47 milyon 500 bin Fransız frangı aidat ödemiş[25], buna karşılık ortak yapım projelerine, dağıtımcılara ve sinema salonlarına verilmek üzere toplam 73 milyon 250 bin Fransız frangı yardım almıştır ("Eurimages Üyeliği ve Sanat Filmi", 2024). Yani Türkiye, 1990-2000 yılları arasında ödediği aidatın bir buçuk katından fazlasını Eurimages'ın çeşitli destek programlarıyla geri almıştır.

4.2. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Özellikleri

Eurimages, kuruluşundan bu yana 2 bin 496 uluslararası ortak yapımı toplam 709 milyon 960 bin 666 avro tutarında desteklemiştir. Türkiye ise bugüne kadar toplam 108 film için 22 milyon 582 bin 391 avro ortak yapım desteği almıştır ("Co-production funding history", 2024). Oran olarak %4,32 olan film sayısı oranı, para olarak %3,18'e karşılık gelmektedir. Eurimages'ın günümüzde 39 üyesi olduğu düşünülürse, ülke başına düşen destek oranı %2,56'dır. Türkiye'nin hem oran olarak hem de para olarak aldığı yardımın, bu ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir[26].

Türkiye'nin Eurimages'a katılımı, ilk yıllarda Türk sinemasında çok önemli bir değişim yaratmamıştır. Hatta Eurimages'dan ortak yapım desteği alan ilk sekiz film, toplamda 100 bin seyirci sayısına bile ulaşamamıştır ancak Mustafa Altıoklar'ın

[25] Kültür Bakanlığının sitesinde 2000 yılından sonra Eurimages'la ilgili herhangi bir veri olmadığı için bu tarihten sonra Eurimages'a ödenen aidat miktarı da bilinmemektedir.
[26] Bakınız Ek Tablo 3.

yönetmenliğini yaptığı, 1995 yılında destek alan *İstanbul Kanatlarımın Altında* filmi; Türk sinemalarında 471 bin 300 kişi gibi o dönem için rekor sayılabilecek bir seyirci rakamına ulaşınca Türk yapımcıları da bu destekten pay almak için çabalarını artırmışlardır. Öyle ki hemen ertesinde Türk yapım şirketleri; 1996 yılında altı, 1997 yılında altı ve 1998 yılında dört film için ortak yapım desteği almıştır. 1996 yılında destek alan filmler arasında Mustafa Altıoklar'ın yönetmenliğini yaptığı ve 800 bin seyirci barajını geçen *Ağır Roman* ile Eurimages'dan destek alan filmler içinde en çok seyirci sayısına ulaşan *Eşkıya* da vardır[27].

Çeşitli sebeplerle sağlıklı bir istatistik tutmanın mümkün olmadığı 1990 yılından önceki yıllar hariç tutulursa yaklaşık 7 milyon 800 bin kişiyle Türk sinemasının en az seyirci sayısının elde edildiği 1995 yılından sonra seyirci sayısı yıllar geçtikçe artmıştır[28]. Öyle ki 2017 yılı seyirci rakamı, tüm zamanların rekorunu kırarak 68 milyonu geçmiştir ("Sinema ve Gösteri Sanatları İstatistikleri", 2024).

Tablo 5

1990-2023 yılları arasında Türkiye'deki sinema salonu ve yıllık toplam seyirci sayısı[29]

Yıl	**Sinema Salonu Sayısı**	**Yıllık Toplam Seyirci Sayısı (Kişi)**	**Seyirci Sayısının Salon Sayısına Ortalaması (Kişi)**
1990	354	13.565.271	38.320
1991	341	12.408.040	36.387
1992	312	10.158.925	32.561
1993	281	9.163.881	32.612
1994	292	9.282.056	31.788
1995	301	7.796.192	25.901
1996	300	7.861.138	26.204
1997	344	8.877.127	25.806
1998	358	13.650.177	38.129
1999	516	20.686.086	40.089
2000	606	17.086.152	28.195

[27] Bakınız Ek Tablo 4.
[28] Bakınız Tablo 5.
[29] Sinema salonu istatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumunun resmî sitesinden; 1990-1999 yılları arasındaki seyirci sayıları istatistikleri boxofficeturkiye.com sitesinden 2000-2023 yılları arasındaki seyirci sayıları ise Türkiye İstatistik Kurumunun resmî sitesinden alınmıştır.

Tablo 5'in devamı

2001	580	16.905.737	29.148
2002	532	15.406.597	28.960
2003	826	14.503.052	17.558
2004	822	18.670.834	22.714
2005	987	18.001.466	18.239
2006	1.045	23.512.599	22.500
2007	1.140	20.659.569	18.122
2008	1.514	31.132.231	20.563
2009	1.647	31.334.447	19.025
2010	1.834	35.787.380	19.513
2011	1.917	37.439.786	19.530
2012	1.998	39.002.190	19.521
2013	2.102	45.077.509	21.445
2014	2.170	55.378.716	25.520
2015	2.356	57.148.011	24.256
2016	2.483	55.260.600	22.256
2017	2.692	68.482.526	25.439
2018	2.858	64.772.380	22.664
2019	2.826	56.479.209	19.986
2020	2.698	17.226.952	6.385
2021	2.398	12.418.777	5.179
2022	2.366	35.754.644	15.112
2023	2.618	31.005.844	11.843
Toplam	**-**	**931.896.101**	**-**
Ortalama	**1.365**	**27.408.709**	**23.867**

On yıl içinde neredeyse sekiz katına varan seyirci artışında Türkiye'nin Eurimages'a üye olması etkili olmuş mudur? Olduysa bunun oranı nedir?

Türkiye, Eurimages'a katıldığı 1990 yılından itibaren -bazı yıllar tek filmle de olsa- kesintisiz olarak her yıl ortak yapım desteği almıştır.

Yıl bazında değerlendirilirse 1990 yılında üç film, 1991 yılında iki film, 1992 yılında bir film, 1993 yılında bir film, 1994 yılında bir film, 1995 yılında dört film, 1996 yılında altı film, 1997 yılında altı film, 1998 yılında dört film, 1999 yılında üç film, 2000 yılında bir film, 2001 yılında üç film, 2002 yılında altı film, 2003 yılında beş film, 2004 yılında dört film, 2005 yılında beş film, 2006 yılında dört film, 2007 yılında dört film, 2008 yılında bir film, 2009 yılında üç film, 2010 yılında üç film, 2011 yılında dört film, 2012 yılında beş film, 2013 yılında iki film, 2014 yılında beş film, 2015 yılında üç film, 2016 yılında iki film, 2017 yılında beş film, 2018 yılında bir film, 2019 yılında iki film, 2020 yılında iki film, 2021 yılında üç film, 2022 yılında bir film, 2023 yılında bir film ve 2024 yılı[30] itibarıyla da iki film Eurimages'dan destek almıştır. Yani 35 yıllık sürede toplam 108 film desteklenmiştir. Başka bir deyişle yıllık ortalama desteklenen film sayısı üçtür.

Bu filmlerin aldığı toplam destek miktarı, yukarıda da belirtildiği gibi 22 milyon 582 bin 391 avro olup bir filmin aldığı destek, ortalama 209 bin 96 avrodur. Bazı filmlerin çekilip bitirildiği hâlde gösterime girememesi, bazı filmlerin çekim ya da yapım sonrası aşamasında olması sebebiyle henüz gösterime girmemesi gibi çeşitli sebeplerle seyirci sayısı ve hasılat rakamları tespit edilemeyen 14 film dışında kalan 94 filmin toplam seyirci sayısı 12 milyon 956 bin 512 kişi ve hasılat rakamları tespit edilemeyen 27 film dışında kalan 81 filmin hasılat rakamı da 88 milyon 859 bin 761 lira 3 kuruştur[31]. Yani 94 film için ortalama seyirci sayısı 137 bin 835 kişi ve 81 film için film başına düşen ortalama hasılat rakamı da 1 milyon 97 bin 34 liradır. Ancak bir milyon seyirci barajını geçerek en çok izlenen iki film olan 1996 tarihli *Eşkıya* ve 1999 tarihli *Güle Güle* çıkarıldığında seyirci sayısı ortalaması 99 bin 15 kişiye, hasılat rakamı da 1 milyon 85 bin 25 liraya düşmektedir[32].

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin en çok izlenen filmler içerisindeki oranı %1'i bile bulmamaktadır. Eurimages'dan destek alan 108 filmden sadece biri, Türkiye'de gösterime giren "Tüm Zamanların En Çok İzlenen 100 Türk Filmi"[33] listesine girebilmiştir ("Türk Filmleri Seyirci Rekoru", 2024). Bu film; Yavuz Turgul'un yönettiği, Eurimages'dan 1996 yılında destek alan ve bu listenin 41. sırasında yer alan *Eşkıya*'dır. Senaryosunu da Yavuz Turgul'un yazdığı *Eşkıya*, 29 Kasım 1996 tarihinde gösterime girmiş, 2 milyon 571 bin 133 kişilik seyirci sayısına rağmen "Tüm Zamanların En Çok

[30] 1 Temmuz 2024 tarihi itibarıyla.
[31] Bakınız Ek Tablo 4.
[32] 14 Mayıs 2024 itibarıyla.
[33] Bakınız Ek Tablo 5.

İzlenen Filmleri"[34] listesinde de kendisine ancak 47. sırada yer bulabilmiştir ("Tüm Filmler Seyirci Rekoru", 2024).

Eşkıya; gösterime girdikten sonra Türk seyircisi tarafından çok büyük bir ilgiyle karşılanmış, 1990'lı yılların en çok izlenen filmi olmasının yanı sıra 2001 yılına kadar da Türk sinemasının en çok izlenen filmi ünvanına sahip olmuştur ("Eşkıya", 2024). 2001 yılında gösterime giren *Vizontele*, gösterimde kaldığı 49 hafta sonunda 920 bin 889 lira hasılat elde ederek toplamda 3 milyon 308 bin 120 kişi tarafından izlenmiş ve "Tüm Zamanların En Çok İzlenen Fimleri" listesinde 30. sıraya yerleşerek *Eşkıya*'nın rekorunu eline geçirmiştir (Vizontele, 2024).

Eşkıya'nın dönemine göre rekor seyirci tarafından izlenmesinin sebepleri arasında Warner Bros. Türkiye gibi büyük bir dağıtımcı şirket tarafından gösterime girmiş olması önemli bir etkendir. Bunun yanı sıra *Eşkıya*; yeni seyircinin eski sinemayla buluşmasıdır ve bu kadar çok izlenmesinin ve sevilmesinin nedeni ideolojik değil, sosyolojiktir (Kayalı, 2020: 249-253).

Her ne sebeple olursa olsun *Eşkıya* filminin gişedeki başarısı, yapımcıların Eurimages desteği almak için çabalarını artırmalarının yanı sıra Türk seyircisinin de sinemada yeniden yerli yapımlara ilgi duymasını sağlamış, böylelikle çekilen yerli film sayısı 1990'ların sonundan 2000'li yıllara doğru yükselmeye başlamıştır (Bediroğlu ve Cengiz, 2022: 16).

Daha önce belirtildiği gibi 1990-2024 yılları arasında toplam 108 film yapım desteği almıştır. Başka bir deyişle yıllık ortalama sadece üç film Eurimages tarafından desteklenmiştir. Sayıca en fazla destek alınan yıllar; altı filmle 1996 ve 2002 olurken, en az destek alınan yıllar ise bir filmle 1992, 1993, 1994, 2000, 2008 ve 2018, 2022 ve 2023 yılları olmuştur.

Maddi anlamda en fazla destek verilen yıl; 1 milyon 760 bin avroyla 6 filmin desteklendiği ve sayıca da en çok destek alındığı 2002 yılı olurken, en az destek verilen yıl; 97 bin avroyla bir filmin desteklendiği 2021 yılı olmuştur. İki filmin desteklendiği 1991 yılı ise 343 bin 10 avroluk ortalamayla en çok ortalamaya sahip yıl olmuştur.

2024 yılı için Eurimages üyesi bir ülkeye yaklaşık 705 bin avro bütçe ayrıldığı düşünülürse Türkiye, 2002 yılında olduğu gibi bazı yıllar bu rakamın çok üstünde destek

[34] Bakınız Ek Tablo 6.

alırken 2021 yılında olduğu gibi bazı yıllar da çok az destek almıştır. Üye olduğu 1990 yılından 2024 yılına kadar 108 film için Türkiye'nin aldığı destek oranı ise sadece %4,32'dir[35]. Her ne kadar bazı yıllar artsa da bazı yıllar azalsa da genel olarak bu oranın Türkiye'nin ödediği aidat miktarıyla aynı doğrultuda olduğu söylenebilir.

Eurimages'dan destek alan filmler arasında Türkiye'de bir milyon seyirci barajını sadece iki film geçebilmiştir. Bunlardan ilki, Yavuz Turgul'un yönettiği 1996 tarihli *Eşkıya*'dır. Diğer film ise Zeki Ökten'in yönettiği 1999 tarihinde ortak yapım desteği alan *Güle Güle*'dir. *Eşkıya*, 2 milyon 571 bin 133 kişiye ulaşarak iki milyon seyirci barajını da geçen tek film olurken *Güle Güle*, 1 milyon 275 bin 967 kişi tarafından izlenmiştir.

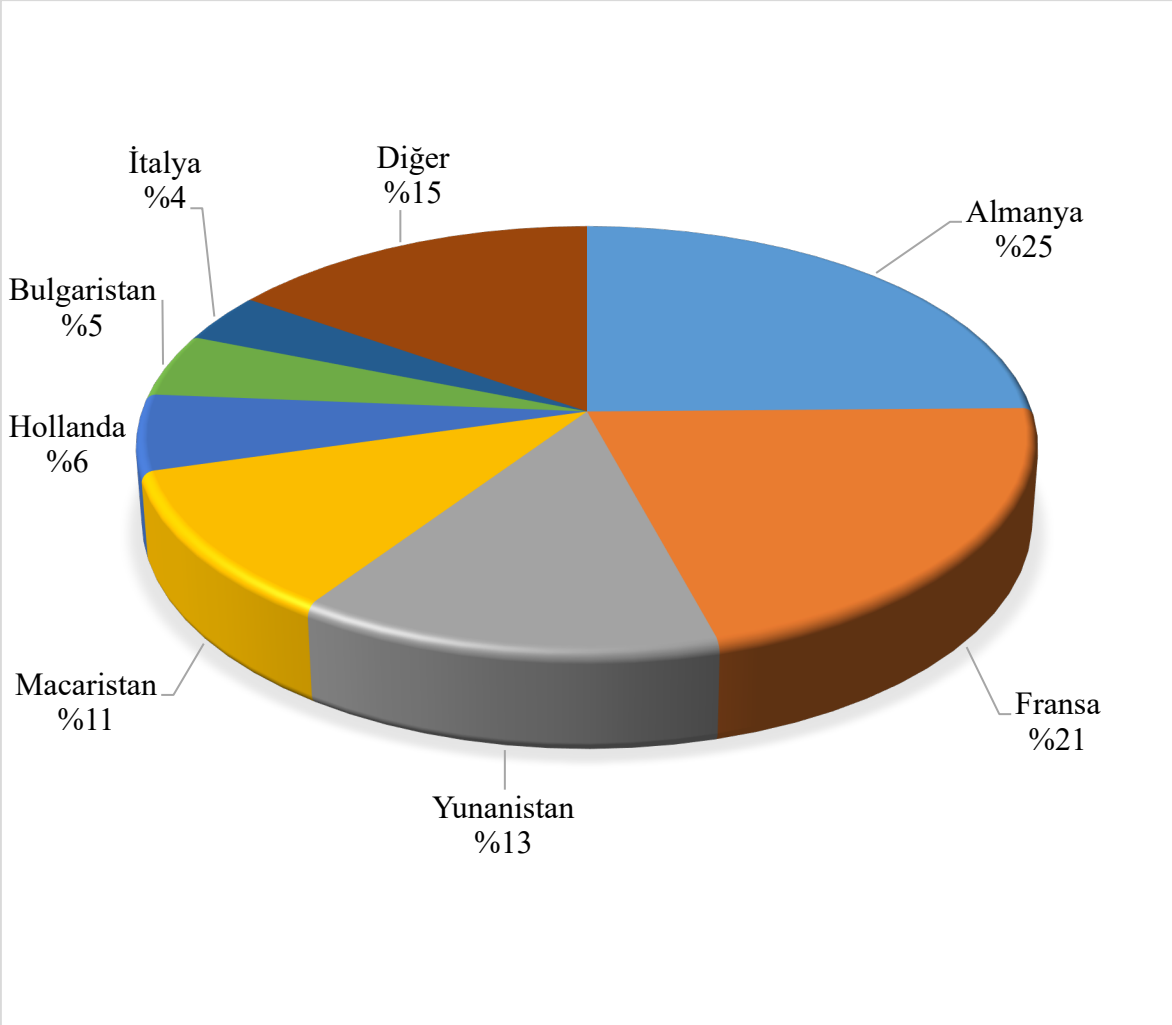
Eşkıya ve *Güle Güle* dışında 500 bin seyirci barajını ise sadece üç film geçebilmiştir. Bu filmler; Mustafa Altıoklar yönetmenliğinde 1996 yılında destek alan *Ağır Roman*, Atıf Yılmaz yönetmenliğinde 2004 yılında destek alan *Eğreti Gelin* ve Abdullah Oğuz yönetmenliğinde 2006 yılında destek alan *Mutluluk* filmidir. *Ağır Roman* 873 bin 833 kişi tarafından, *Eğreti Gelin* 638 bin 444 kişi tarafından ve *Mutluluk* da 590 bin 106 kişi tarafından izlenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi 108 filmden seyirci sayısı tespit edilebilen 94 filmi, toplam 12 milyon 956 bin 341 kişi izlemiştir. En çok izlenen beş film olan *Eşkıya*, *Güle Güle, Ağır Roman, Eğreti Gelin* ve *Mutluluk* filmlerinin 5 milyon 949 bin 483 olan seyirci sayısının toplam seyirci sayısına oranı yaklaşık %45,91'dir ki bu beş filmi çıkartırsak geriye kalan 89 filmin toplam 7 milyon 6 bin 858 kişi olan seyirci sayısı film başına ortalaması yaklaşık 78 bin 728 kişidir. Yani çeşitli sebeplerle en çok izlenen beş film, seyirci sayısının da neredeyse yarısına sahiptir. Başka bir deyişle Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmler, Türkiye'deki sinemalarda ortalama 100 bin seyirci sayısını bile yakalayamamakta; bu sayıyı geçen filmler ise başarılı sayılmaktadır. 100 bin barajını 108 film içinden sadece 26 film geçebilmiştir ki Nuri Bilge Ceylan'ın destek aldığı altı filmden *İklimler* dışında kalan beşi bu filmlerin içinde yer almaktadır.

[35] Eurimages'la ilgili tüm istatistikler, Fonun resmî sitesinden alınmış; filmlerin yılları olarak ise yapım ya da gösterim tarihleri değil, destek aldıkları yıl baz alınmıştır.

4.2.1. Eurimages Kapsamında Türkiye'nin Ortak Yapım Gerçekleştirdiği Ülkeler

Türkiye'nin 1990 yılından günümüze kadar Eurimages kapsamında en çok ortak yapım gerçekleştirdiği ülke Almanya'dır[36]. Almanya'yla toplam 44 filmde ortak olarak çalışılmıştır. Özellikle 1990-2009 yılları arasındaki 20 yıllık sürede sadece 14 kez çalışılan Almanya'yla sonraki on beş yıl boyunca yani 2010-2024 yılları arasındaki sürede toplamda 30 kez çalışılmıştır. En çok ortak yapım gerçekleştirilen ülkenin Almanya olmasının sebepleri arasında Türkiye ile Almanya'nın ekonomik ilişkilerinin güçlü olmasının yanı sıra kültürel ilişkilerinin de sağlam olmasına bağlanabilir.

Şekil 7. Eurimages kapsamında Türkiye'nin ortaklık kurduğu ülkelerin oranı.

[36] Bakınız Şekil 7.

Almanya'yı 39 filmde ortak olarak çalışılan Fransa takip etmektedir. Ancak Fransa ile Almanya'yla olan ortaklığın tersi bir durum oluşmuş, 1990-2009 yılları arasındaki 20 yıllık sürede Fransa'yla toplam 22 kez çalışılmasına rağmen sonraki 15 yıl boyunca yani 2010-2024 yılları arasında sadece 17 kez çalışılmıştır. Başka bir deyişle Almanya ile ortak yapımlı filmler giderek artarken Fransa ile çekilen ortak yapımlı filmlerin sayısı giderek azalmıştır. Fransa ile olan iş birliğinin azalması, Türkiye'nin bu ülkeyle olan ekonomik ilişkilerinin azalmasına ve siyasi ilişkilerinin de gerginleşmesine bağlanabilir.

Fransa'dan sonra üçüncü sırada Yunanistan gelmektedir. Yunanistan'la toplamda 24 filmde ortaklık ilişkisi kurulmuştur. Bu 24 filmin dokuz tanesi 1990-1999 yılları arasında, on tanesi 2000-2009 yılları arasında, iki tanesi 2010-2019 yılları arasında, üç tanesi de 2020-2024 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Başka bir açıdan Yunanistan'la 1990-2009 yılları arasındaki 20 yıllık sürede 19 filmde çalışılmasına rağmen 2010-2024 yılları arasındaki 15 yıllık sürede sadece beş kez çalışılması, iki ülkenin dış politikasındaki gergin ilişkinin sinema sektörüne olumsuz yansıması olarak değerlendirilebilir.

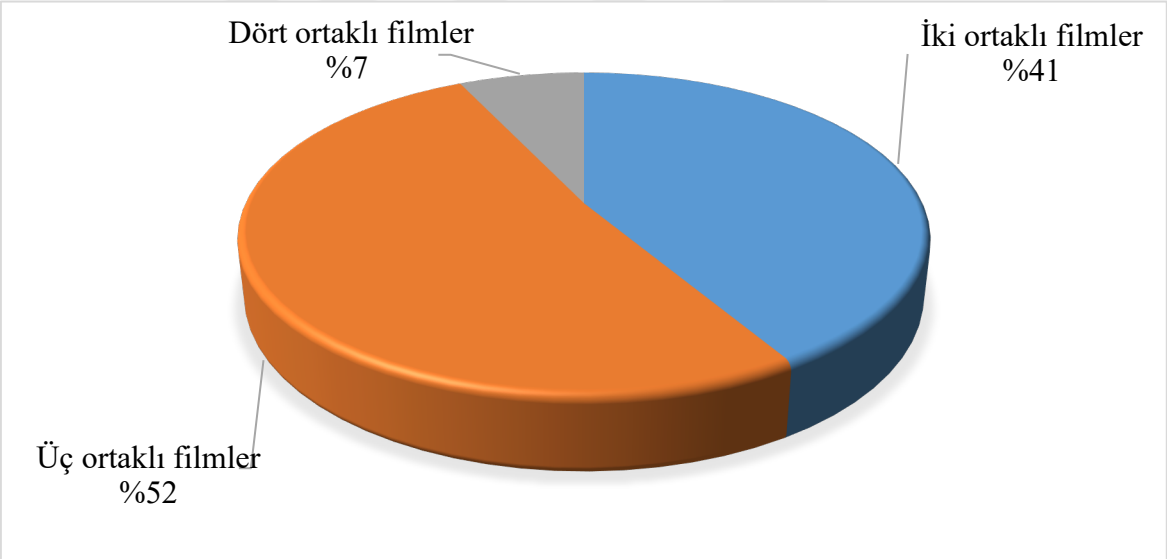
Yunanistan'dan sonra 21 filmle Macaristan gelmektedir. Macaristan'ı sırasıyla 11 filmle Hollanda, dokuz filmle Bulgaristan, altı filmle İtalya, beş filmle Romanya, dört filmle Çek Cumhuriyeti ya da günümüzdeki adıyla Çekya, üç filmle İsveç, iki filmle Belçika, Bosna-Hersek, İspanya ve İsviçre takip etmektedir. En az çalışılan ülkeler ise birer filmle İngiltere, İzlanda, Kıbrıs[37], Norveç, Polonya, Portekiz ve Sırbistan'dır.

Destek alınan 35 yıl boyunca 21 farklı ülkeyle çalışılmış, Eurimages üyesi 18 ülkeyle ise hiç ortak film çekilmemiştir. Hiç çalışılmayan ülkeler alfabetik sıraya göre Arnavutluk, Avusturya, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Gürcistan, Hırvatistan, İrlanda, Kanada, Karadağ, Kuzey Makedonya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Slovakya, Slovenya ve Ukrayna'dır. Bu ülkelerden Ermenistan'la çalışılmamasının sebebinin "sözde Ermeni soykırımı" meselesi olduğu söylenebilir ama Türkiye'nin karadan sınır komşusu olmasına rağmen Gürcistan'la çalışılmamasının ve Türkiye'yle tarihî ve kültürel bağları olmasına rağmen Arnavutluk, Karadağ ve Kuzey Makedonya'nın hiç tercih edilmemesinin sebepleri üzerinde durmak gerekmektedir.

[37] Kıbrıs'la 2002 yılında bir Kıbrıs Türk'ü olan Derviş Zaimağaoğlu ya da tanınan adıyla Derviş Zaim'in yönettiği Çamur filminde çalışılmıştır. Destek de Derviş Zaim'in nezdinde Türkiye ve Kıbrıs adına verilmiştir.

Türkiye dahil iki ülkenin ortak yapımcı olduğu film sayısı 43, üç üyeyle çalışılan film sayısı ise 56'dır[38]. Üstelik 2001 yılına kadar yapılan tüm filmler üç ortaklı olarak çekilmiştir. Sadece iki ülkenin ortak olduğu ilk filmse 2001 yılında destek almıştır. 2001 yılında destek alan üç film de iki ortaklı olarak çekilmiştir. Sadece bir filmde, Türkiye dahil beş ülkeyle ortaklık kurulmuştur. Bu film, 2021 tarihinde Gürcan Keltek'in yönetmenliğinde destek alan "*New Dawn Fades*"[39] filmidir. Bu filmde Türkiye'nin yanı sıra İtalya, Almanya, Hollanda ve Norveç ortak yapımcı ülkeler olmuştur.

Türkiye'den bir yapımcı şirketin olmadığı sadece iki film vardır. Bu filmler; yönetmenliğini Yeşim Ustaoğlu'nun yaptığı 2002 yılında destek alan Fransa, Almanya ve Yunanistan ortak yapımı *Bulutları Beklerken* ve yönetmenliğini Aslı Özge'nin yaptığı 2021 yılında destek alan Almanya ve Belçika ortak yapımı *Kara Kutu*'dur. Her iki filmin yönetmeni Türk olduğu için 108 filmlik listeye dahil edilmiştir.

Şekil 8. Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin ortaklık sayısı (1990-2024).

Özetlemek gerekirse, Eurimages'dan destek alan Türk filmlerinin neredeyse üçte ikisi üç ortaklı olarak çekilmiştir. Eurimages öncesi iki ortaklı filmlerin oranı %89 iken Eurimages sonrası bu oran %41'e düşmüş; üç ortaklı filmlerin oranı ise %9'dan %52'ye

[38] Bakınız Şekil 8.
[39] Bu film; Eurimages'dan *New Dawn Fades* adıyla destek almış, yapım sonrası adı *Yeni Şafak Solarken* olarak değiştirilmiştir. Bu çalışma yapılırken film, yapım sonrası aşamasında olduğu için de henüz gösterime girmemiştir.

yükselmiştir. Başka bir deyişle Eurimages öncesi filmlerin neredeyse tamamı iki ülkenin ortaklığıyla çekilirken Eurimages sonrası ağırlıklı olarak üç ülkenin ortaklığı kullanılmıştır.

Eurimages'a üye olduktan sonra Türkiye, üye olmadan önce çalıştığı sadece altı ülkeyle Eurimages çatısı altında tekrar ortaklık kurmuştur. Bu ülkeler: Almanya, Fransa, İngiltere, İsveç, İsviçre ve İtalya'dır. İngiltere'nin 2016 yılında yapılan referandum sonucu 2020'de Birlik'ten ayrılması, İsviçre'nin Avrupa Birliği üyesi olmaması ve İsveç'in de 1995 yılında Birlik'e katılması sebebiyle -bu ülkeler hariç tutulursa- Türkiye'nin ortak film yapma pratiğinde en çok çalıştığı ülkelerin herhangi bir sınır komşuluğu olmasa da ekonomik anlamda iş birliği içinde olduğu Almanya, Fransa ve İtalya olduğunu söylenebilir. Bu ülkelerle özellikle de Almanya'yla çalışılmasının önemli bir sebebi de bu ülkeyle olan kültürel bağlardır.

4.2.2. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türü

1990-2024 yılları arasında Eurimages'dan destek alan 108 filmin 106'sı uzun metraj kurmaca türündedir. Geriye kalan iki filmden biri olan Reis Çelik'in yönettiği ve 2003 tarihinde destek alan *İnat Hikâyeleri* filmi belgesel türünde iken Serkan Zelzele'nin yönettiği ve 2012 tarihinde destek alan *Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu*[40] filmi ise animasyondur.

2003 tarihinde Türkiye ve Almanya ortaklığıyla Eurimages'dan 75 bin avro yapım desteği alan *İnat Hikâyeleri*, 5 Mart 2004 tarihinde Özen Film tarafından dağıtımı yapılarak gösterime girmiş, gösterimde kaldığı 13 hafta boyunca 8 bin 195 kişi tarafından izlenerek 37 bin 384 lira hasılat elde etmiştir. Oyuncu olarak Tuncel Kurtiz'in göründüğü filmde yönetmen Reis Çelik; aynı zamanda filmin senaristliğini, görüntü yönetmenliğini ve kurgusunu da yapmıştır ("İnat Hikâyeleri", 2024).

2012 tarihinde Türkiye ve Hollanda ortaklığıyla Eurimages'dan 220 bin avro yapım desteği alan *Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu*, 14 Kasım 2014 tarihinde Pinema tarafından dağıtımı yapılarak gösterime girmiş, gösterimde kaldığı 12 hafta boyunca 51 bin 191 kişi tarafından izlenerek 445 bin 137 lira hasılat elde etmiştir ("Evliya Çelebi Ölümsüzlük Suyu", 2024).

[40] Bu film, *Fountain of Youth* adıyla destek almış; gösterime *Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu* adıyla girmiştir.

Destek alan filmlerin neredeyse tamamının kurmaca olması Eurimages'dan destek almak için Türkiye'den başvuran film türlerinin çok çeşitli olmadığını, belgesel ve animasyon gibi film türlerinin neredeyse hiç olmamasının bu türlerin Türk sinemasındaki durumunun Eurimages desteğine olan yansıması olarak değerlendirilebilir.

4.2.3. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Yönetmenleri

Eurimages'dan destek alan 108 filmin yönetmen dağılımına bakıldığında bu filmlerin sadece 27'sinin kadın yönetmenler tarafından çekildiği görülmektedir. Bu da oran olarak yaklaşık %25'e denk gelmektedir. Başka bir deyişle kadın yönetmenler her dört filmden sadece bir tanesini yönetmiştir.

Canan Gerede, 1990 yılında *Robert'in Filmi*'yle destek alan ilk Türk kadın yönetmen olduktan sonraki 27 yıllık süre boyunca kadın yönetmenler toplamda sadece 20 film için destek almışlardır. 2017 yılında Catherine Trautmann, Eurimages'ın ilk kadın başkanı olduktan sonra ise Türk filmlerine verilen 13 ortak yapım desteğinin yedisinin kadın yönetmenlere verilmesinin Eurimages'ın cinsiyet eşitliğine verdiği önemin Türk sinemasındaki yansıması olduğu söylenebilir.

Yeşim Ustaoğlu; 1997'de *Güneşe Yolculuk*, 2002'de *Bulutları Beklerken*, 2007'de *Pandora'nın Kutusu*, 2010'da *Araf* ve 2015'te *Tereddüt* ile olmak üzere toplamda beş kez ortak yapım desteği alarak bu alanda en çok destek alan Türk kadın yönetmen olmuştur. Ustaoğlu'nu, dört kez ortak yapım desteği alan Canan Gerede izlemektedir. Gerede'yi, üç film için aldığı destekle Pelin Esmer takip etmektedir. Esmer'in ardından aldıkları iki destekle Deniz Gamze Ergüven ve Aslı Özge gelmektedir. Geriye kalan kadın yönetmenler ise sadece bir film için destek almıştır.

Eurimages desteği alan 108 filmden sadece üç tanesi, iki yönetmen tarafından çekilmiştir. Bunlar; 2001 yılında destek alarak Aydın Sayman ile Ümit C. Güven'in yönettikleri *Sır Çocukları*; 2012 yılında destek alarak Merve Kayan ve Zeynep Dadak'ın yönettikleri *Mavi Dalga*; 2017 yılında destek alarak Çağla Zencirci ve Fransız Guillaume Giovanetti'nin yönettikleri *Sibel* filmidir.

1990-2024 yılları arasında sayıca en fazla destek alan yönetmen, altı filmle Nuri Bilge Ceylan olmuş; Ceylan'ı beş filmle Ali Özgentürk ve yukarıda bahsedilen Yeşim

Ustaoğlu takip etmiştir. Bu iki isimden sonra ise dört filmle Ferzan Özpetek ve Canan Gerede gelmektedir.

Ceylan; 2004'te *İklimler*'le, 2007 yılında *Hayaller*'le[41], 2009'da *Bir Zamanlar Anadolu'da*'yla, 2013'te *Kış Uykusu*'yla, 2016 yılında *Ahlat Ağacı* ve 2020 yılında *Kuru Otlar Üstüne* filmiyle Eurimages'dan ortak yapım desteği almıştır. Toplamda 10 tane uzun metraj kurmaca film çeken Ceylan, son altı filmini Eurimages'ın ortak yapım desteğiyle çekmiştir ("Nuri Bilge Ceylan", 2024). Ceylan'ın Eurimages'la 2004 yılında başlayan iş birliğinin günümüze kadar devam etmiş olması, onu aynı zamanda bu kurumla en uzun süre çalışan Türk yönetmeni yapmıştır.

Özgentürk; 1990 yılında *Çıplak*'la, 1994 yılında *Mektup*'la, 1999 yılında *Balalayka*'yla, 2003'te *Kalbin Zamanı*'yla ve 2007 yılında *Adalet*'le toplamda 1 milyon 41 bin 41 avro destek almıştır.

Gerede; 1990 yılında *Robert'in Filmi*'yle, 1993'te *Bergen*'le, 1997'de *Parçalanma*'yla, 2004'te *Dilan*'la Eurimages'dan ortak yapım desteği almıştır.

Özpetek; 1995 yılında *Hamam*'la, 1998 yılında *Harem Suare*'yle, 2002 yılında *Karşı Pencere*'yle ve 2006 yılında *Bir Ömür Yetmez*'le destek almıştır. Ferzan Özpetek, 1995 yılında İtalya'dan sonra Türkiye'nin ikinci yapımcı ülke olduğu *Hamam* filmiyle İtalya adına destek alırken üçüncü yapımcı ülke İspanya olmuş; 1998 yılında İtalya ve Fransa'dan sonra Türkiye'nin üçüncü yapımcı ülke olduğu *Harem Suare* filmiyle Türkiye adına, 2002'de İtalya ve Portekiz'den sonra Türkiye'nin üçüncü yapımcı ülke olduğu *Karşı Pencere* filmiyle İtalya ve Türkiye adına; 2006'da İtalya ve Fransa'dan sonra Türkiye'nin üçüncü yapımcı ülke olduğu *Bir Ömür Yetmez* filmiyle yine İtalya ve Türkiye adına destek almıştır. Özpetek, aynı zamanda 397 bin 455 avroyla film başına en çok destek alan yönetmen olmuştur. Özpetek'in Türk kökenli olmasına rağmen uzun süredir İtalya'da yaşaması ve İtalyan vatandaşı olması sebebiyle Eurimages için önemli bir yönetmen olduğu söylenebilir. Buna rağmen Özpetek, 2006 yılından sonra çektiği herhangi bir filmi için Eurimages'dan destek almamıştır ya da başka bir ifadeyle Eurimages'dan destek için başvuruda bulunmamıştır.

[41] Bu film, *Hayaller* adıyla destek almış; gösterime ise *Üç Maymun* adıyla girmiştir.

Deniz Gamze Ergüven; 2014 yılında Fransa, Türkiye ve Almanya ortaklığıyla çekilen *Mustang* filmiyle Türkiye adına destek almasına ve film Türkçe olmasına rağmen Yabancı Dilde En İyi Film dalında Oscar ödülüne Fransa adına aday olmuştur. Ergüven, 2016 yılında *Kings* filmiyle Türkiye ve Fransa adına destek almasına rağmen bu filmin yapımcıları arasında herhangi bir Türk yapım şirketi bulunmamaktadır. Bu film, Fransa ve Belçika ortaklığıyla çekilmesine rağmen yönetmeni Türk asıllı olduğu ve Türkiye'de gösterim olanağı bulduğu için 108 filmlik listeye dahil edilmiştir.

Nuri Bilge Ceylan, 6 film için toplamda 2 milyon 135 bin avroyla en çok para desteği alan yönetmen olurken onu dört film için toplamda 1 milyon 589 bin 821 avroyla Ferzan Özpetek takip etmiştir. Beş filmle destek alan Yeşim Ustaoğlu'nun aldığı destek miktarı 1 milyon 147 bin 694 avrodur. Dört filmle destek alan Canan Gerede'nin aldığı destek miktarı 1 milyon 42 bin 735 avrodur. Ali Özgentürk'ün beş film için aldığı toplam para miktarı ise 940 bin 425 avrodur.

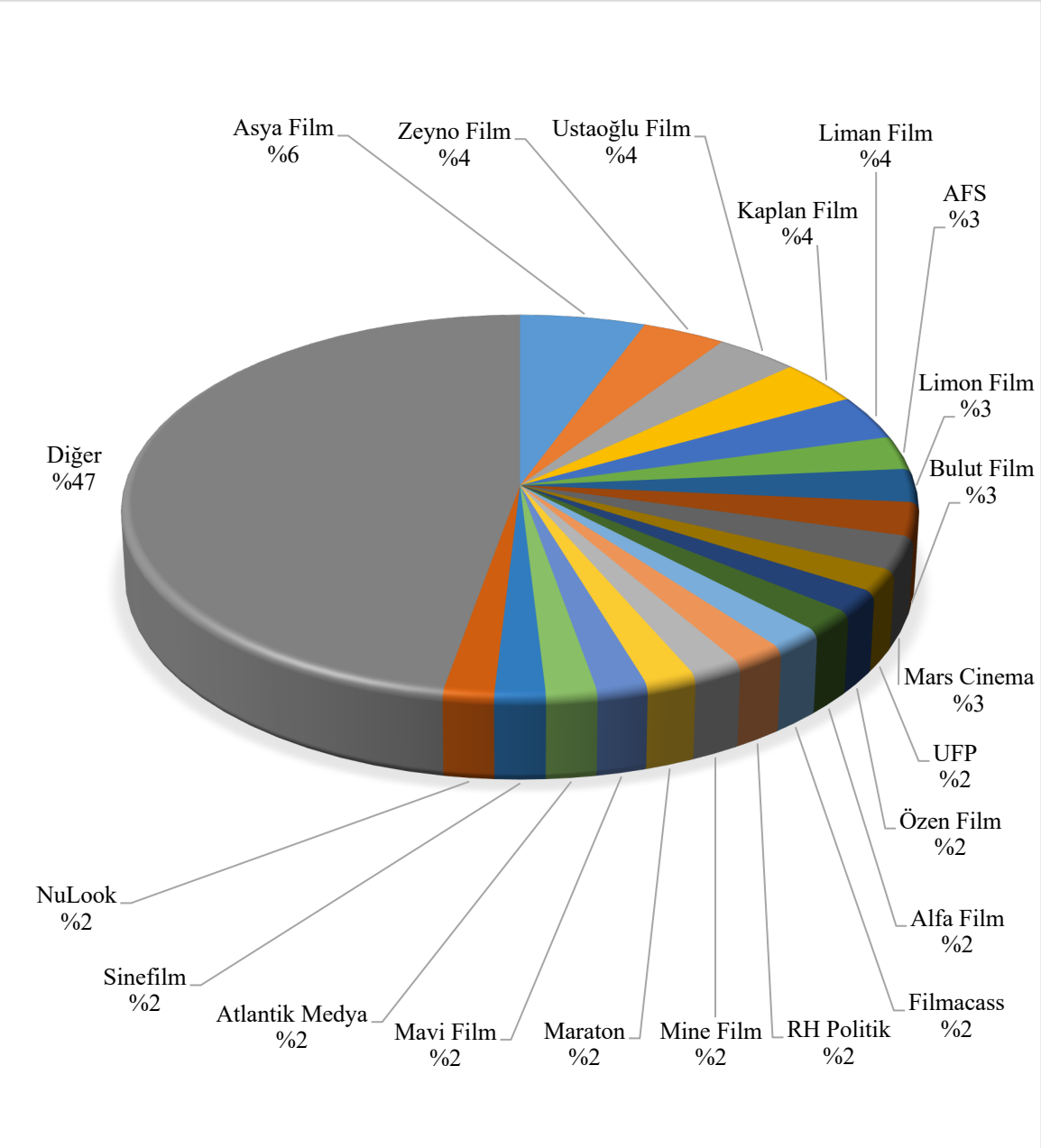
Ceylan, film başına aldığı 355 bin 833 avro destekle Özpetek'ten sonra film başına en çok destek alan yönetmen olmuştur. Eurimages'ın 2024 yılı için bir ülke başına düşen destek miktarının 705 bin avro olduğu düşünülürse Özpetek ve Ceylan'ın Eurimages tarafından destek başvurusunda bulunan en önemli iki Türk yönetmen olarak görüldüğü söylenebilir.

En fazla para desteği alan film; Ferzan Özpetek'in yönetmenliğini yaptığı Türkiye, Fransa ve İtalya ortak yapımı 2006 tarihinde destek alan *Bir Ömür Yetmez*'dir. Bu film, aldığı 578 bin 500 avro desteğe rağmen Türk seyircisi tarafından yeterli ilgiyi görmemiş ve gösterimde kaldığı 18 hafta boyunca sadece 45 bin 704 kişi tarafından izlenerek 442 bin 822 lira hasılat elde edebilmiştir.

En az destek alan film, 42 bin 145 avroyla Elfe Uluç'un yönettiği Türkiye ve Fransa ortak yapımı *Ayşe'yi Kim Sevmiyor?* filmidir. Bu film, Eurimages'dan 2005 yılında destek almasına rağmen ancak 2012 yılında gösterime girebilmiş ve gösterime girdiği altı hafta boyunca sadece 483 kişi tarafından izlenerek 5 bin 50 lira hasılat elde edebilmiştir. Ayrıca adı değiştirilerek *Aziz Ayşe* adıyla gösterime giren bu film, seyirci sayısı ve hasılatı tespit edilebilen Eurimages destekli filmler içinde en az seyirci sayısına ve hasılata sahip film olmuştur.

4.2.4. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Yapımcı Şirketleri[42]

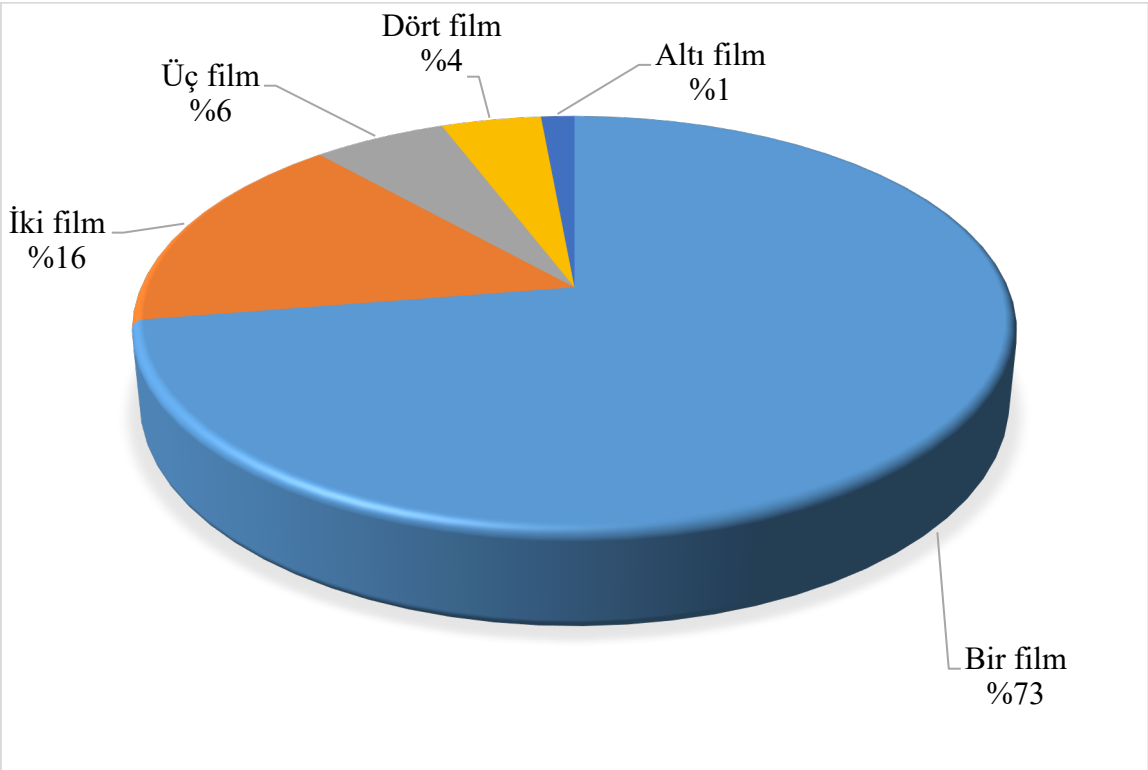
Eurimages'dan yapım desteği alan 108 filmin Türk yapım şirketleri de çok çeşitlilik arz etmektedir. Bu 108 film, 70 farklı film şirketi tarafından çekilmiştir[43].

Şekil 9. Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin yapımcı şirketlerinin oranı.

[42] Bakınız Ek Tablo 7.
[43] Bakınız Şekil 9.

Asya Film, toplam altı filmle; 2010 yılında Uluslararası Ortak Yapım Ödülü kazanan Zeynep Özbatur Atakan'ın kurucusu olduğu Zeyno Film, dört filmle; yönetmen Yeşim Ustaoğlu'nun kurucusu olduğu Ustaoğlu Film, dört filmle; yönetmen Semih Kaplanoğlu'nun kurucusu olduğu Kaplan Film ve Liman Film dört filmle en çok film çeken Türk yapım şirketleri olmuştur. 50 film yapım şirketi ise sadece birer filmin yapımcılığını üstlenmiştir[44]. Başka bir deyişle Eurimages'dan destek alan filmlerin yarısından fazlasının yapımcısı sadece bir film çekmiştir. Beş film çeken yapım şirketi olmadığı gibi altı film çeken yapım şirketlerinin oranı da sadece %1'dir.

Şekil 10. Eurimages'dan yapım desteği alan filmlerin yapımcı şirketlerinin film çekme sayısı.

Bu durum, Eurimages'dan yapım desteği alan filmlerin yapımcılarının %73'ünün yani neredeyse her dört şirketten üçünün sadece destek aldıkları filmin yapımcısı olmak üzere kuruldukları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle filmler çekilip bitirildikten sonra bu yapım şirketleri de kapanmaktadır. Şirketlerin kapanmasının sebepleri

[44] Bakınız Şekil 10.

arasında çektikleri filmlerin yeterli seyirci sayısına ulaşamaması olduğu kadar şirketi kuranların sinema sektörüne ait olmayan kişiler tarafından kurulduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bu şirketlerin tek bir film için kuruluyor olması bir yana film bittikten sonra kapanması da Türk sinemasının sürekliliğini ve devamlılığını sekteye uğratmaktadır.

Tek film çekmek üzere kurulan yapım şirketlerinin yanı sıra yönetmenlerinin adlarını taşıyan yapım şirketleri de işin başka bir boyutudur. Yeşim Ustaoğlu, Ustaoğlu Film şirketiyle; Semih Kaplanoğlu, Kaplan Film şirketiyle yönetmeni oldukları filmin yapımcılığını da şirketler aracılığıyla üstlenmiştir. Bu durum, yönetmenlerin filmin üzerindeki hâkimiyetini artırsa da asıl işi yapımcılık olmayan kişilerin yapım sürecinde rol alarak zamanlarını ve enerjilerini bu yönde harcamalarına neden olmuştur.

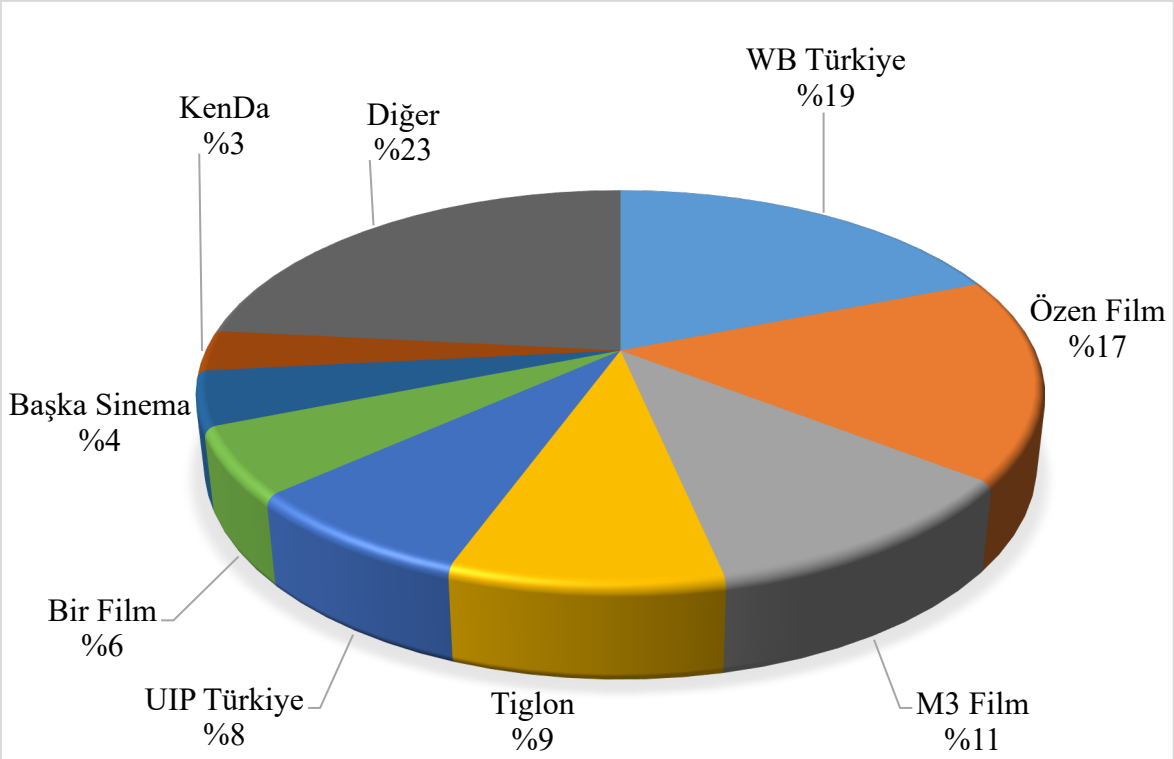
4.2.5. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Dağıtımcı Şirketleri[45]

1990-2024 yılları arasında Eurimages'dan ortak yapım desteği alan 108 filmden Türkiye'deki sinemalarda dağıtımcısı tespit edilebilen 98 film, 27 farklı şirket tarafından dağıtılmıştır. Bu 27 şirketin 15 tanesi sadece bir filmi dağıtırken dört tanesi iki filmi dağıtmış, geriye kalan sekiz dağıtım şirketi ise toplamda 68 filmin dağıtılmasını sağlamıştır.

Bu şirketlerin başında Eurimages'dan yapım desteği alan 17 filmi vizyonda dağıtan Warner Bros. Türkiye yer almaktadır. Warner Bros. Türkiye'yi 16 filmin vizyona girmesini sağlayan Özen Film ve 11 filmi dağıtan M3 Film şirketi takip etmektedir[46].

Bu 27 dağıtım şirketinden 15 tanesi aynı zamanda filmin yapımcılığını da üstlenmiş, başka bir deyişle Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin yaklaşık %15'inin yapım ve dağıtım süreci aynı şirket tarafından yürütülmüştür.

[45] Bakınız Ek Tablo 7.
[46] Bakınız Şekil 11.

Şekil 11. Eurimages'dan yapım desteği alan filmlerin Türkiye sinemalarındaki dağıtımcı şirketleri.

Dağıtımcı şirketlerin Eurimages destekli filmleri dağıtmasındaki başlıca motivasyon ticari kaygı olduğu için bazı filmler görece olarak diğer filmlere nazaran daha yaygın olarak sinemada gösterim şansı bulabilse bile yeterli sayıda seyirci tarafından izlenmediği düşünüldüğü an gösterimden kaldırılmıştır.

Örnek vermek gerekirse Eurimages'dan 2021 yılında destek alarak 2022 yılında sadece bu filmi çekmek üzere kurulduğu düşünülen Aniden Film şirketi tarafından tamamlanan ama gösterime ancak 22 Aralık 2023 tarihinde girebilen Melisa Önel'in yönetmenliğini yaptığı *Aniden* filmi, Başka Sinema dağıtım şirketi tarafından çoğunluğu Eurimages'ın gösterim desteği verdiği sinemalarda olmak üzere toplam 35 salonda gösterime girmiş ama ilk hafta sadece bin 744 kişi tarafından izlenmiştir. İkinci hafta salon sayısı beşte bir oranında düşerek sadece yedi salonda gösterilmeye devam eden filmin seyirci sayısı da aynı oranda düşerek 427 kişiye gerilemiş; üçüncü hafta iki kopyayla gösterimi sürmüş ama seyirci sayısı daha da azalınca dördüncü, beşinci ve altıncı hafta sadece bir kopyayla gösterimini sürdürmüştür. Gösterimde kaldığı yedinci ve son hafta sadece 27 kişi

tarafından izlendikten sonra vizyondan kaldırılan film, toplamda 3 bin 206 kişi tarafından izlenerek 345 bin 47 lira hasılatla sinemalardaki serüvenini tamamlamıştır ("Aniden", 2024).

Aniden filmi belki uç bir örnek olabilir ama *Eşkıya* gibi birkaç istisna dışında Eurimages destekli filmlerin Türk sinemalarındaki akıbeti genelde bu şekilde sonuçlanmıştır.

Dağıtım sektöründeki bir diğer problem de Eurimages desteği alsın ya da almasın Türk filmlerinin gösterim aşamasında yaşadığı güçlüklerdir. Yönetmenler; film yapımının önündeki engelleri, kendi yapım şirketlerini kurarak aşmaya çalışsalar da dağıtım şirketi kuramayacakları için filmlerini tamamladıktan sonra gösterim aşamasında dağıtım şirketlerinin inisiyatifine kalmaktadır ancak burada da ilginç bir oluşum sergilenmiştir.

Bu oluşum, yukarıda belirtildiği gibi ortak yapım desteği alan 108 film içinde dağıtımcısı tespit edilebilen 98 filmin 15 tanesinin yapımcı şirketiyle dağıtımcı şirketlerinin aynı firmalar olmasıdır[47]. Oran olarak yaklaşık %15'e karşılık gelen bu sayı, Türk sinemasının tamamını kapsayacak kadar geniş olmasa da en azından Eurimages destekli filmlerin bazılarının aynı şirket tarafından yapılması ve dağıtılmasının Türk sinemasının eğilimlerinden biri olduğunu göstermektedir.

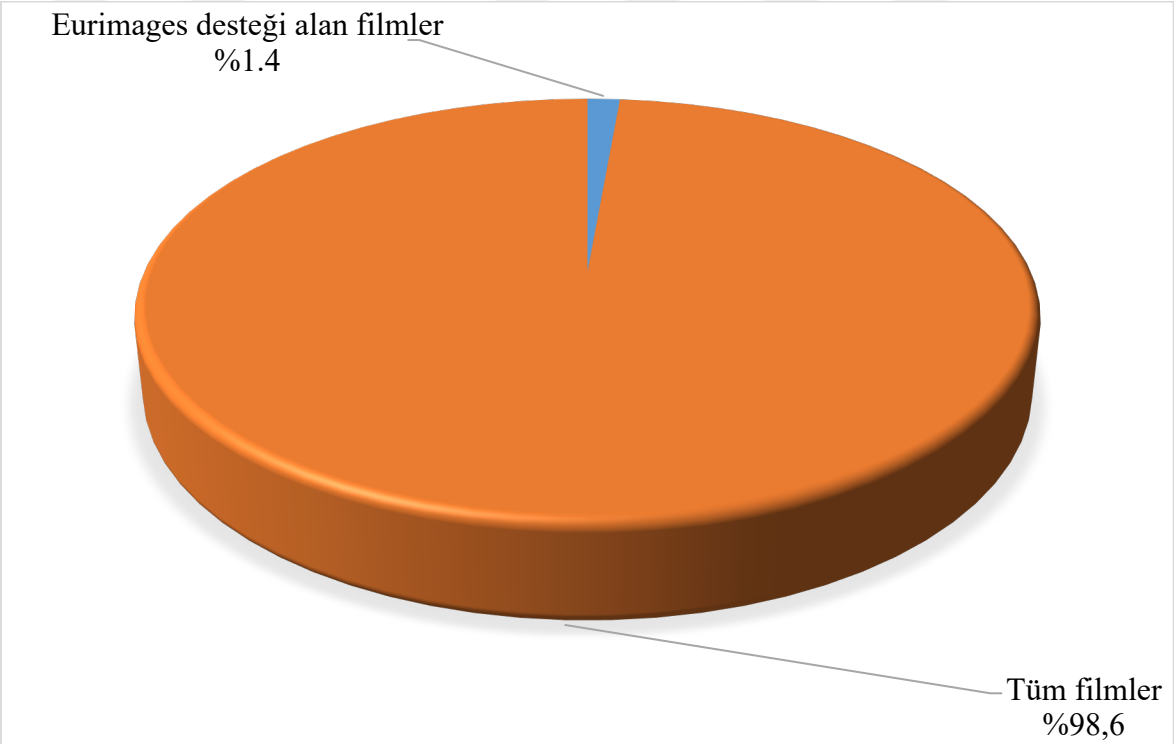
Özellikle Eurimages desteği alan filmlerin dağıtımcı şirketler tarafından "sanat filmi" kategorisinde görülmesi ya da başka bir deyişle ticari film olarak görülmemesi sebebiyle bu filmler, istisnalar olmakla birlikte yaygın gösterim olanağı bulamamaktadır (Özkan, 2010: 80). Yaygın gösterim olanağı bulamadıkları için de seyirciye ulaşımları kısıtlı olmakta, bu kısır döngüye dayalı olarak da daha az seyirci tarafından izlenmekte ve daha az hasılat elde etmektedir.

Eşkıya gibi yaygın gösterim olanağı bulan ya da başka bir deyişle Warnes Bros. Türkiye gibi dağıtım sektörünün büyük firmaları tarafından çok salonda sinemada gösterilme şansı yakalayan istisnai filmler ise "*bir şans verilse*" (Özkan, 2010: 81) iki buçuk milyonu aşan seyirci sayısıyla bu tür filmlerin de iyi hasılatlar yapabildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Yani Eurimages destekli filmler, büyük dağıtımcı şirketleri tarafından yaygın gösterim olanağı bulabilseler belki de daha fazla seyirciye ulaşacak ve Türk sinemasına olan etkileri de artacaktır.

[47] Bakınız Ek Tablo 7.

4.3. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri

1990-2023 yılları arasında Türk sinemasının toplam seyirci sayısı yukarıda da bahsedildiği gibi 931 milyon 896 bin 101 kişidir. Yukarıda da belirtildiği gibi aynı yıllar içinde Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmler arasında seyirci sayısı tespit edilebilen 94 filmi izleyen kişi ise 12 milyon 956 bin 512'dir. Başka bir deyişle 1990-2024 yılları arasında Eurimages'dan destek alan filmlerin Türk sinemalarındaki seyirci sayılarının bu yıllar arasındaki toplam seyirci sayısına oranı sadece %1.39'dur[48].

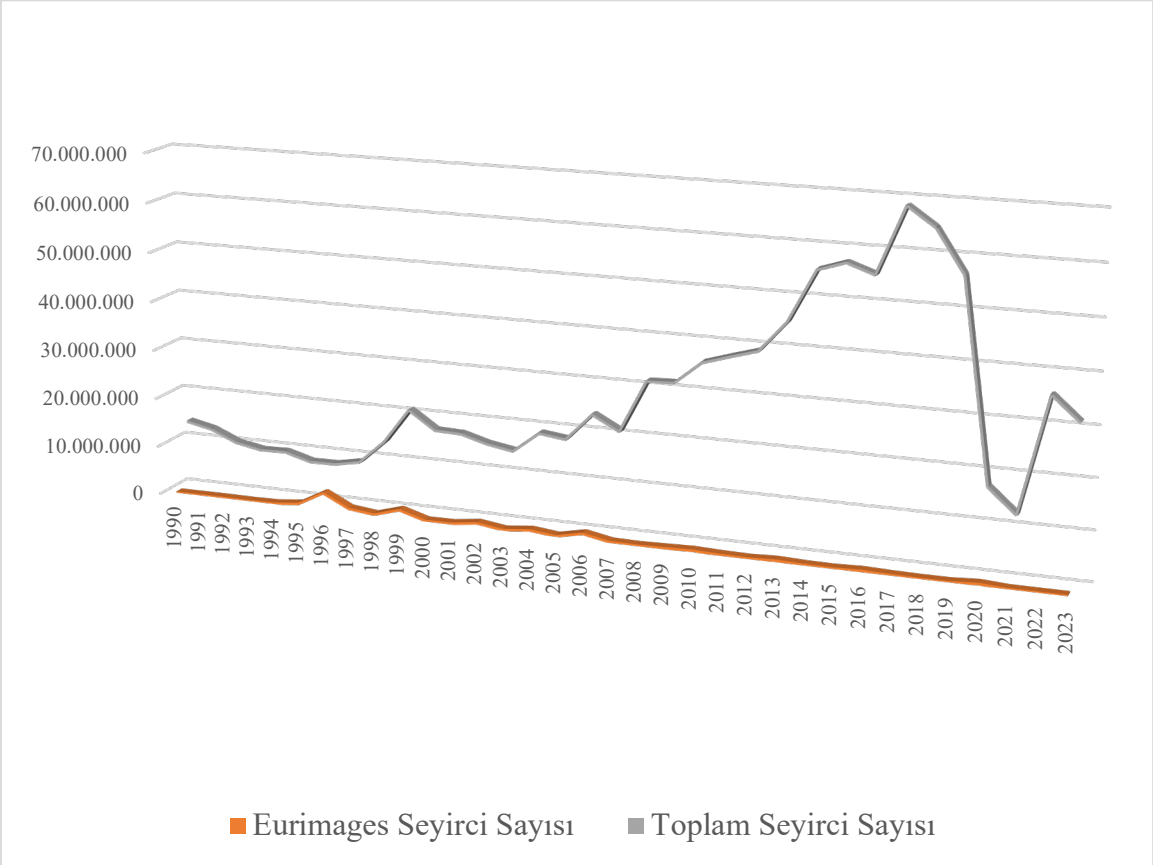

Şekil 12. Eurimages desteği alan filmlerin seyirci sayısının diğer filmlere oranı.

Belki de Eurimages'ın Türk sinemasına olan etkilerini gösteren en anlamlı grafiğin bu olduğu söylenebilir. Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin bazılarının devlet desteği de olmak üzere birden fazla destek almasına rağmen Türk sinema seyircisinden karşılık görmediğinin en önemli ifadesi grafikte açıkça görülmektedir.

[48] Bakınız Şekil 12.

Eurimages destekli filmlerin Türk sinemalarındaki seyirci sayısına en çok yaklaştığı zaman, Yavuz Turgul'un yönettiği *Eşkıya*'nın gösterimde kaldığı 29 Kasım 1996 ile 8 Ocak 1998 tarihlerini kapsayan süredir[49] ("Eşkıya", 2024). *Eşkıya*'nın Eurimages'dan destek alıp çok kısa bir süre sonra vizyondan kalkan filmlerin aksine kesintisiz olarak bir yıldan daha uzun bir süre Türk sinemalarında gösterilmesi bile ne kadar önemli bir başarı elde ettiğini göstermektedir.

Şekil 13. Eurimages'dan yapım desteği alan filmlerin seyirci sayılarının toplam seyirci sayısına oranı.

Grafikte de açıkça görüleceği üzere bu süre dışında Eurimages destekli filmlerin seyirci sayıları hep belli bir çizgiyi izlemiş, Türk sinema seyircisi artsa da -özellikle 2020-2021 yılları arasında pandemi sebebiyle- azalsa da, Eurimages'dan ortak yapım desteği almış herhangi bir film *Eşkıya*'nın yakaladığı kadar büyük bir başarı yakalayamamıştır.

[49] Bakınız Şekil 13.

4.4. Eurimages'dan Dağıtım Desteği Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri

Eurimages'ın Türk sinemasına verdiği destek, sadece yapım alanıyla sınırlı değildir. Dağıtım da Türk sinemasına verilen destek alanlarından biridir. Dağıtım desteği alabilmek için yapım desteği almanın şart olmadığı gibi yapım desteği almış olmak, filmlerin dağıtım desteği almasına engel değildir. Ancak Türk filmleri, dağıtım alanında yapım alanı kadar geniş destekleme olanağı bulamamıştır.

Eurimages üyesi ülkeler için toplamda 2 bin 194 kez dağıtım desteği verilmesine karşılık Türk sineması bu destekten sadece 47 kez yararlanmıştır[50]. Bu da oran olarak %2,14 yapmaktadır ki bu oran, ortak yapım desteği için verilen %4,29'luk oranın da altında kalmaktadır. Yani Türk sineması için verilen dağıtım desteği, ortak yapım desteği oranının yarısı kadardır. Başka bir deyişle Eurimages, Türk filmlerini ortak yapım alanında desteklemeyi dağıtım alanının önünde tutmaktadır.

Eurimages, 1990-2024 yılları arasında ortak yapım alanında 108 filme destek vermesine rağmen 1990-2011 yılları arasında toplam 47 kez dağıtım desteği vermiştir. 2011 yılından sonraysa Eurimages dağıtım desteği vermeyi bırakmıştır. Toplamda 47 kez verilen dağıtım desteği bazı yönetmenlere ve filmlerine ise birden çok verilmiştir.

Nuri Bilge Ceylan yönetmenliğini yaptığı *Mayıs Sıkıntısı* ile 2001 yılında bir kez; *Uzak* ile 2003 ve 2004 yılında iki kez; *İklimler* ile 2007 yılında bir kez; *Bir Zamanlar Anadolu'da* ile 2011 yılında bir kez; *Üç Maymun* ile 2008 ve 2009'da bir kez, 2010 yılında iki kez olmak üzere toplamda sekiz kez dağıtım desteği alarak ortak yapım desteğinde olduğu gibi dağıtım desteğinden de en çok yararlanan yönetmen olmuştur.

Ceylan'dan sonra Ferzan Özpetek, yönetmenliğini yaptığı *Harem Suare* ile 1999 ve 2000'de iki kez, *Karşı Pencere* ile 2003 ve 2005'te iki kez, *Cahil Periler* ile 2001 ve 2002'de iki kez olmak üzere toplamda altı kez; Fatih Akın yönetmenliğini yaptığı *Kısa ve Acısız* ile 1998 ve 2003'te iki kez, *Duvara Karşı* ile 2004'te bir kez, *Solino* ile 2005'te bir kez, *İstanbul Hatırası: Köprüyü Geçmek* ile 2005'te bir kez olmak üzere toplamda beş kez; Semih Kaplanoğlu yönetmenliğini yaptığı *Cesky Sen*[51] ile 2009'da bir kez, *Süt* ile 2009'da bir kez,

[50] Bakınız Ek Tablo 8.
[51] Eurimages'ın internet sitesinde film türü olarak belgesel olan bu filme dağıtım desteği verdiği görülse de boxofficeturkiye.com'da ya da IMDb'de böyle bir film kaydı bulunamamıştır.

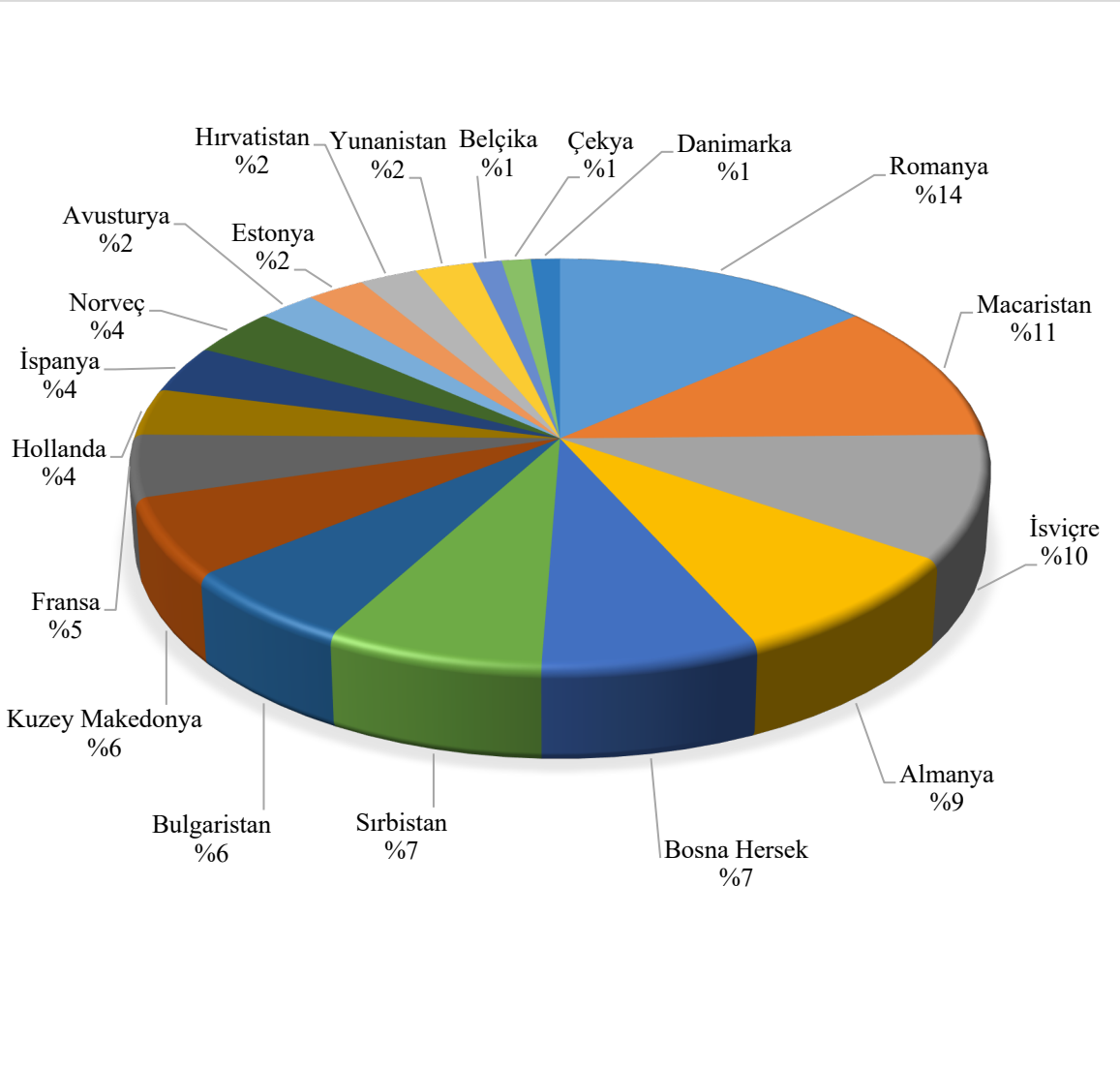
Bal ile 2010 ve 2011'de iki kez, *Yumurta* ile 2009'da bir kez olmak üzere toplamda beş kez; Yeşim Ustaoğlu yönetmenliğini yaptığı *Güneşe Yolculuk* ile 1999'da bir kez, *Pandora'nın Kutusu* ile 2009 ve 2010'da iki kez olmak üzere toplamda üç kez; Ömer Kavur yönetmenliğini yaptığı *Gizli Yüz* ile 1992'de bir kez, *Melekler Evi* ile 2001'de bir kez olmak üzere toplamda iki kez; Aslı Özge yönetmenliğini yaptığı *Köprüdekiler* ile 2010 ve 2011'de iki kez; Zeki Demirkubuz yönetmenliğini yaptığı *Kader* ile 2008 ve 2009'da iki kez olmak üzere Eurimages'ın dağıtım desteğinden birden fazla kez yararlanmıştır.

Nuri Bilge Ceylan'ın *Üç Maymun* için aldığı dört dağıtım desteği; filmin Bosna-Hersek, İsviçre, Estonya, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Norveç, Belçika, İspanya, Hollanda, Sırbistan, Macaristan ve Romanya gibi birçok farklı Avrupa ülkesinde gösterilmesini sağlamış ve Ceylan'ın doğal olarak da Türk sinemasının Avrupa'da tanınırlığını artırmıştır.

Eurimages'dan dağıtım desteği alan filmler, iki grupta incelenebilir. Bunlardan birincisi filmlerin Avrupa sinemalarındaki, ikincisi ise Türk sinemalarındaki gösterimleri içindir. Türk filmlerine toplamda 47 kez verilen dağıtım desteğinin 41'i, filmlerin Avrupa ülkelerinde gösterilmesi için verilirken altı kez de Türk sinemalarındaki gösterimleri için verilmiştir. Yönetmenliklerini yaptığı *Kısa ve Acısız*, *Solino*, *İstanbul Hatırası: Köprüyü Geçmek* filmleriyle Fatih Akın üç kez Türkiye için dağıtım desteği alırken, *Cahil Periler* ile Ferzan Özpetek, *Biraz Özgürlük* ile Yüksel Yavuz ve *Süt* ile Semih Kaplanoğlu bir kez bu destekten yararlanmıştır.

Türk filmlerinin Avrupa ülkelerinde gösterimi için verilen dağıtım desteği ülkeleri de çok çeşitlidir. 41 filme 20 farklı ülke için dağıtım desteği verilmiştir[52]. Türk filmlerinin 11 kez olmak üzere en çok Romanya'daki sinemalarda gösterimi için destek verilmiştir. Romanya'yı dokuz kez ile Macaristan; sekiz kez ile İsviçre; yedi kez ile Almanya; altı kez ile Bosna-Hersek ve Sırbistan; beş kez ile Bulgaristan ve Kuzey Makedonya; dört kez ile Fransa; üç kez ile Hollanda, İspanya ve Norveç; iki kez ile Avusturya, Estonya, Hırvatistan ve Yunanistan; bir kez ile de Belçika, Çekya ve Danimarka takip etmektedir.

[52] Bakınız Şekil 14.

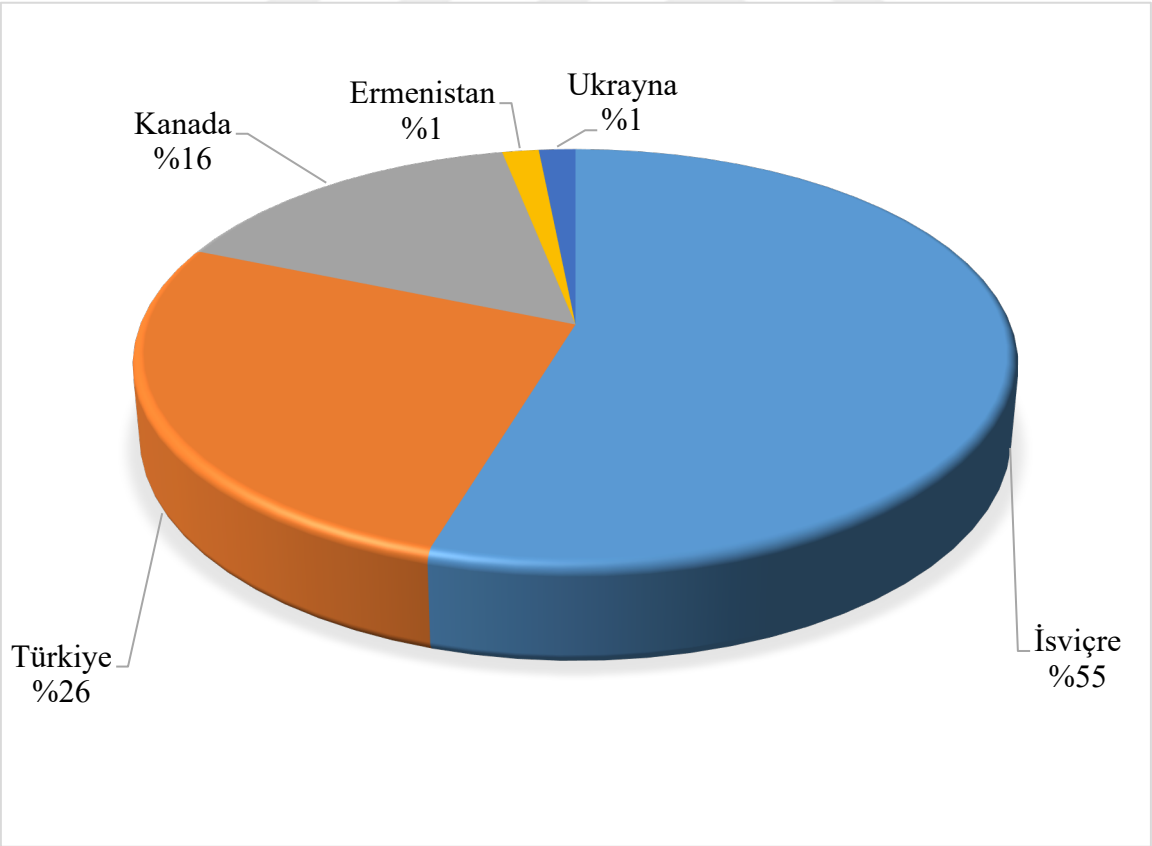
Şekil 14. Türk filmlerinin Eurimages'dan dağıtım desteği aldığı ülkelerin oranı.

Eurimages'dan dağıtım desteği alan filmlerin ne kadar dağıtım desteği aldığı Eurimages tarafından film bazında değil de, yıllık toplam olarak açıklandığı için filmlerin tek tek aldığı net para miktarı bilinmemektedir. Yukarıda belirtildiği gibi ortalama olarak bir film, 6 bin 29 avro dağıtım desteği almaktadır. Yine genelde dağıtım desteği, Türkiye dışındaki ülkelerdeki dağıtım için verildiğinden bu filmlerin yurt dışındaki hasılatına dair veri takibi de zor olmaktadır. Dolayısıyla Eurimages'ın ortak yapım aşamasında destek verdiği filmlerin sayısal verilerine ulaşmak ve Türk sinemasına olan etkilerini belirlemek daha kolayken dağıtım desteği alan filmlerin Türkiye sinemaları dışındaki sayısal verileri sağlıklı olarak elde edilemediğinden Türk sinemasına olan etkileri de bilinmemekte ya da ortak yapım desteği alan filmlere göre çok sınırlı kalmaktadır.

Bu filmlerin dağıtımcı şirketleri de anlamlı bir istatistik oluşturmayacak kadar çok çeşitlilik arz ettiği ve gösterimlerin çoğu Avrupa sinemalarında gerçekleştiği için dağıtım desteği alan filmlerin Türk sinemasına olan sayısal etkilerinden söz etmek zordur. Nuri Bilge Ceylan örneğinde olduğu gibi filmlerin Avrupa sinemalarında gösterilmesinin Türk sinemasının tanınırlığını artırdığı söylenebilir.

4.5. Eurimages'dan Gösterim Desteği Alan Sinema Salonlarının Türk Sinemasındaki Yeri

Eurimages'ın Türk sinemasına verdiği diğer önemli katkı, sinema salonlarına yönelik gösterim desteğidir. Eurimages, özellikle yapım aşamasında Fondan destek alan filmlerin gösterim aşamasında da sıkıntı yaşamaması için bazı ülkelerde sinema salonlarına gösterim desteği vermektedir[53].

Şekil 15. Eurimages'ın sinema salonu desteği verdiği ülkelerin oranı.

[53] Bakınız Şekil 15.

Eurimages'ın 2024 yılı Haziran ayı itibarıyla sinema salonu alanında destek vermeye uygun bulunan ülkeler; alfabetik sıraya göre Ermenistan, İsviçre, Kanada, Türkiye ve Ukrayna'dır ("Eurimages Cinemas Network", 2024). Bu ülkelerin ortak özelliği, destek şartları gereği hiçbirinin Avrupa Birliği üyesi olmamasıdır.

Eurimages sinema salonu alanında en çok desteği, 35 salonla İsviçre'ye vermektedir. İsviçre'yi 17 salonla Türkiye takip etmektedir. Kanada, 10 sinema salonuyla bu destekten yararlanırken Ermenistan ve Ukrayna ise sadece bir sinema salonuyla bu desteği almaktadır.

Toplamda 64 sinema salonuna destek veren Eurimages'dan 17 salon için destek alan Türkiye[54], bu toplamın yaklaşık %26'sına sahiptir. Başka bir deyişle sinema salonu desteği, İsviçre hariç olmak üzere diğer ülkelere göre en azından nicelik olarak iyi durumdadır.

Tablo 6

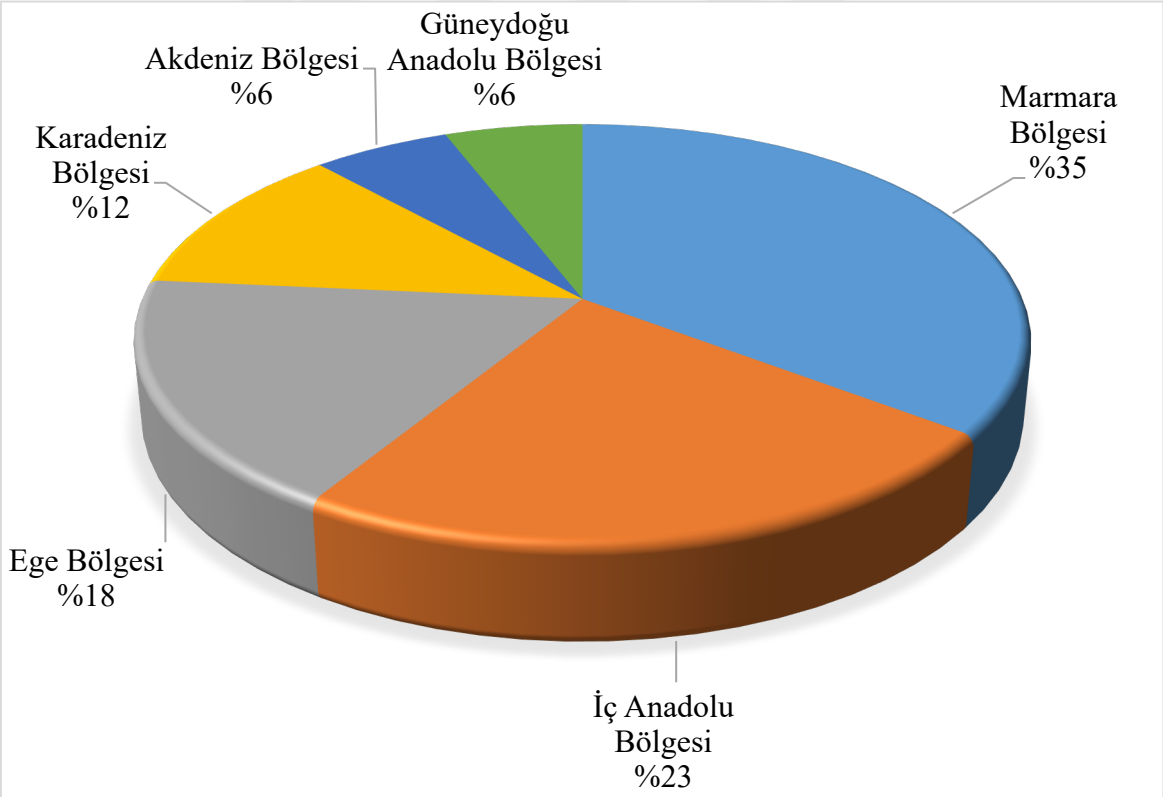
Eurimages'dan gösterim desteği alan Türkiye'deki sinema salonları

Sıra	**Yer**	**Sinemanın Adı**
1	Ankara	Armada
2	Ankara	Bahçeli Büyülü Fener
3	Ankara	Büyülü Fener Kültür Merkezi
4	Ankara	Kızılırmak
5	Bodrum, Muğla	Bodrum Cinemarine
6	Bursa	Bursa Podyum
7	Denizli	Cinemaximum Forum Çamlık
8	Diyarbakır	Şehirsinema
9	Eskişehir	Cinemaximum Espark
10	İstanbul	Kadıköy Sineması
11	İstanbul	Marmara Forum
12	İstanbul	Majestik Film Sinema
13	İzmir	Mavibahçe
14	Mersin	Cinemarine Palm City
15	Samsun	Samsun Piazza
16	Tekirdağ	Cinemarine Orion
17	Trabzon	RA Sinema

[54] Bakınız Tablo 6.

Türkiye'deki 17 sinema salonunun bulunduğu illere bakıldığında ilk sırada dört sinema salonuyla Türkiye'nin başkenti Ankara yer almaktadır. İkinci sırada üç sinema salonuyla Türkiye'nin en yüksek nüfuslu ili olan İstanbul gelmektedir. Geriye kalan 10 sinema salonunun biri Muğla'nın Bodrum ilçesinde olmak üzere hepsi farklı illerde yer almaktadır. Bu iller; Bursa, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İzmir, Mersin, Samsun, Tekirdağ ve Trabzon'dur.

Sinemaların Türkiye'nin coğrafi bölgelerindeki dağılımına bakıldığında ilk sırada altı sinema salonuyla Marmara Bölgesi yer almaktadır. İkinci sırada dört sinema salonuyla İç Anadolu Bölgesi, üçüncü sırada üç sinema salonuyla Ege Bölgesi gelmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde iki, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise bir sinema salonu gösterim desteğinden faydalanmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde ise Eurimages'dan gösterim desteği alan herhangi bir sinema salonu bulunmamaktadır[55].

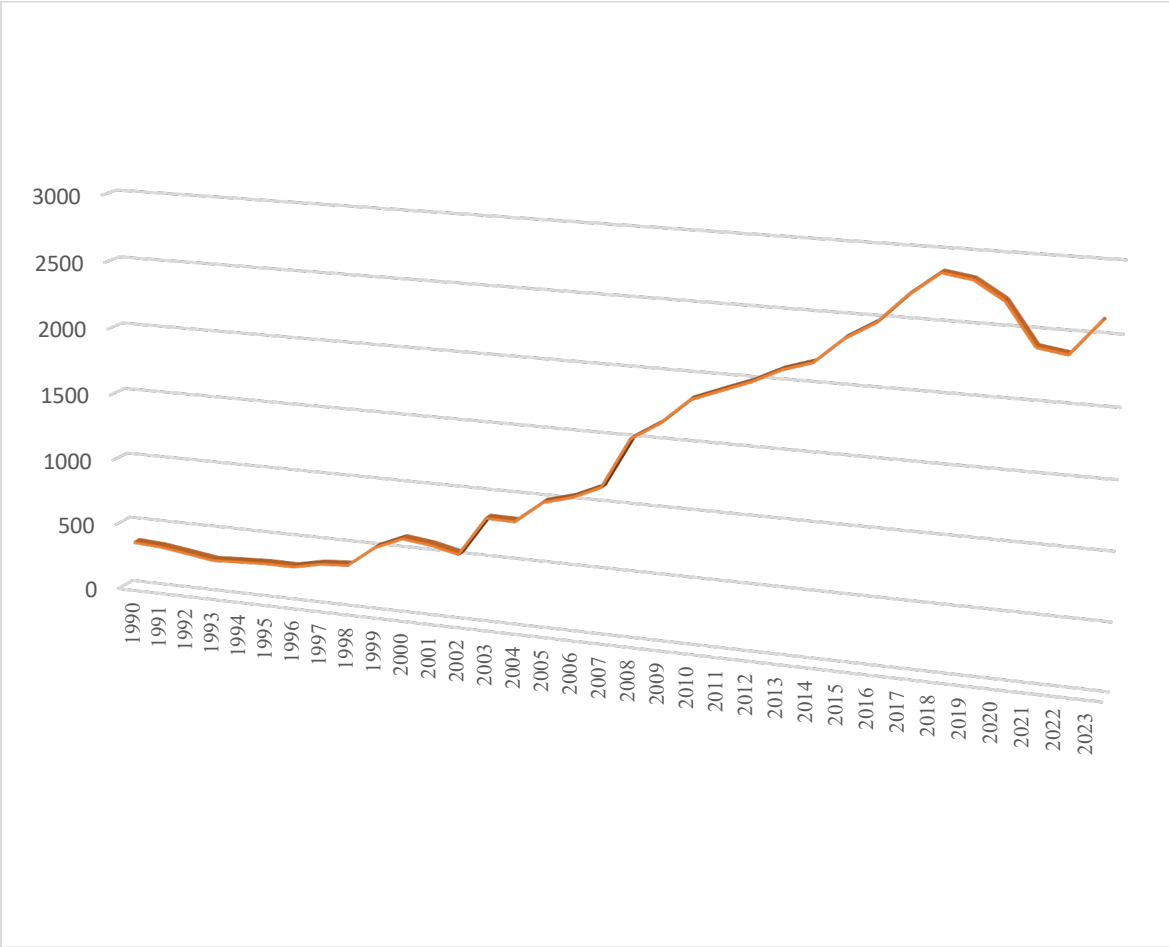

Şekil 16. Eurimages'dan gösterim desteği alan sinema salonlarının coğrafi bölgelere göre dağılımı[56].

[55] Bakınız Şekil 16.
[56] Doğu Anadolu Bölgesi'nde herhangi bir salonu destek almadığı için şekilde gösterilmemiştir.

İç Anadolu Bölgesi'nde sadece bir şehirde (Ankara'da) dört sinema salonunun gösterim desteği alıp Doğu Anadolu Bölgesi'nde herhangi bir sinema salonunun destek almaması; bu bölgeden herhangi bir sinema salonunun gösterim desteği için başvuruda bulunmadığı, bu sebeple de Eurimages destekli filmlerin bu bölge sinemalarında gösterilemediği anlamına gelmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 5 Haziran 2024 tarihinde yayımladığı son verilere göre Türkiye'de 2023 yılı itibarıyla 2 bin 618 sinema salonu vardır[57].

Şekil 17. Yıllara göre Türkiye'deki sinema salonu sayısı (1990-2023).

2000 yılında salon başına düşen koltuk sayısı 331 iken çeşitli sebeplerle bu sayı, 2023 yılı itibarıyla 109'a kadar düşmüştür[58].

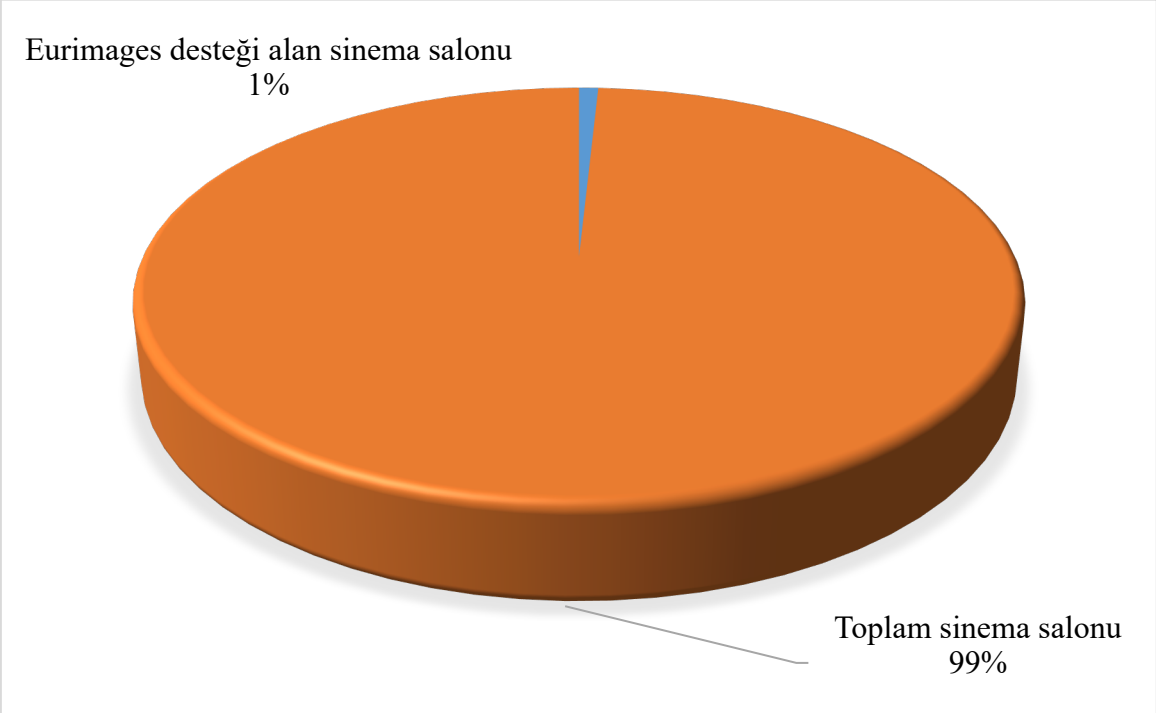
[57] Bakınız Şekil 17.
[58] Bakınız Tablo 7.

Tablo 7

Yıllara göre Türkiye'deki sinema salonu ve koltuk sayısı

Yıl	Sinema Salonu Sayısı	Koltuk Sayısı	Salon Başına Düşen Ortalama Koltuk Sayısı
2000	606	200.853	331
2001	580	139.664	241
2002	532	134.045	252
2003	826	141.839	172
2004	822	145.298	177
2005	987	152.234	154
2006	1.045	153.736	147
2007	1.140	161.923	142
2008	1.514	212.155	140
2009	1.647	229.822	140
2010	1.834	249.297	136
2011	1.917	257.604	134
2012	1.998	263.301	132
2013	2.102	293.025	139
2014	2.170	276.318	127
2015	2.356	297.610	126
2016	2.483	307.456	124
2017	2.692	328.845	122
2018	2.858	342.813	120
2019	2.826	337.914	120
2020	2.698	317.763	118
2021	2.398	285.130	119
2022	2.366	284.204	120
2023	2.618	286.603	109
Ortalama	**1.792**	**241.644**	**135**

Özetlersek Eurimages'ın destek verdiği 17 sinemanın Türkiye'deki toplam sinema salonu sayısına olan oranı yaklaşık %0,65'tir. ("Sinema salonlarının sayısı 2 bin 618 oldu", 2024)

Şekil 18. Eurimages'dan gösterim desteği alan sinema salonlarının Türkiye'deki toplam sinema salonu sayısına oranı.

Eurimages, her ne kadar Türkiye'ye %26'lık bir oranla gösterim desteği verse de bu oranın Türk sinemalarındaki karşılığı %1'i bile bulmamakta, bu durum da doğal olarak Eurimages desteği alan sinema salonlarının Türk seyircisine olan etkilerini fazlasıyla sınırlamaktadır[59].

Şekilde de görüleceği üzere Eurimages'ın Türkiye'deki sinema salonlarının toplam sinema salonlarına olan oranı, Eurimages'ın Türk sinemasına diğer alanlarda verdiği destek oranlarıyla benzerlik göstermektedir.

[59] Bakınız Şekil 18.

4.6. Eurimages'dan Tanıtım Desteğinin Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri

Eurimages, ortak yapım desteği verdiği Türk filmlerinin özellikle desteklediği Avrupa'daki film festivallerinde birçok adaylık almasını ya da ödül kazanmasını sağlamıştır. Eurimages'ın tanıtım desteğinin Türk sinemasının özellikle Avrupa'da tanınmasını sağladığı söylenebilir. Eurimages, bunu birkaç farklı ödülle yapmıştır.

4.6.1. Eurimages'dan Ortak Yapım Geliştirme Ödülü Alan Türk Filmlerinin Türk Sinemasındaki Yeri

Eurimages, dünyanın dört bir yanındaki çeşitli ortak yapım pazarlarıyla iş birliği yaparak Ortak Yapım Geliştirme Ödülü'nü oluşturmuştur. Bu ödül kapsamında uygun görülen filmlere 2010 yılından beri 20 bin avro tutarında nakit destek sağlamaktadır.

Avrupa Konseyi Eurimages Fonu, Eurimages Ortak Yapım Geliştirme Ödülü bir projenin ilk aşamalarından itibaren uluslararası ortak yapımları teşvik etmek üzere 2010 yılından itibaren verilmeye başlanmıştır. Avrupa sinemasının çeşitliliğini ve zenginliğini artırmayı amaçlayan ödül, sınır ötesi iş birliğinden fayda sağlayabilecek yaratıcı ve yenilikçi film projelerini teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Fonun uluslararası film endüstrisini destekleme konusundaki kararlılığını ortaya koyan ve farklı ülkelerden film yapımcıları arasındaki iş birliğini destekleme taahhüdünü vurgulayan 20 bin avro nakit para ödülü olan bu destek, 2024 yılının Haziran ayına kadar 99 filme verilmesine karşılık bugüne kadar Türkiye'den sadece iki filme layık görülmüştür ("Eurimages Co-production Development Awards", 2024).

Yönetmenliğini Mahmut Fazıl Coşkun'un, yapımcılığını Hokus Fokus Film'in yaptığı *Yozgat Blues* filmi 2011 yılında bu ödüle layık görülen ilk Türk filmi olmuştur. Bu film, 2012 yılında ortak yapım desteği de alarak hem geliştirme hem de yapım desteği alan ilk Türk filmi olma özelliğine de sahiptir.

20 bin avro geliştirme, 160 bin avro da ortak yapım olmak üzere toplamda 180 bin avro destek almasına rağmen *Yozgat Blues* filmi; 12 salonda gösterime girdiği 6 Aralık 2013'ten aralıklı olarak gösterimde kaldığı 23 Kasım 2017 tarihine kadar toplam 33 hafta

boyunca Türkiye sinemalarında 23 bin 179 kişi tarafından izlenerek 185 bin 770 liralık hasılat elde edebilmiştir (“Yozgat Blues”, 2024).

Ortak Yapım Geliştirme Ödülü alan ikinci Türk filmi; yönetmenliğini Emin Alper’in, yapımcılığını NuLook Production ve Liman Film’in birlikte üstlendiği *Kız Kardeşler* filmidir. *Kız Kardeşler*, 2016 yılında bu ödülü aldıktan sonra 2017 yılında da 180 bin avro tutarında ortak yapım ödülü alarak Eurimages’dan toplamda 200 bin avro tutarında desteklenmiştir.

13 Eylül 2019 tarihinde UIP Türkiye tarafından Türk sinemalarında 119 kopyayla gösterime giren *Kız Kardeşler* filmi sadece yedi hafta gösterimde kalabilmiş, 12 Aralık 2019 tarihinde gösterimden kaldırıldığında ise 32 bin 202 kişilik seyirciye ve 566 bin 692 liralık hasılata ulaşabilmiştir (“Kız Kardeşler”, 2024).

Yozgat Blues ve *Kız Kardeşler* filmlerinin hem ortak yapım geliştirme hem de ortak yapım destekleme ödülü almalarına rağmen Türk sinemalarında toplamda yaklaşık 55 bin kişi tarafından izlenmesi, Eurimages desteği alan Türk filmlerinin iki destek de alsalar Türk sinemalarında ve Türk seyircisi nezdinde karşılık bulamadığını göstermektedir.

4.6.2. Eurimages Uluslararası Ortak Yapım Ödülü Kazanan Türk Yapımcılar

Eurimages’ın Avrupa Film Akademisi’nin hamisi olduğu 2007 yılında seçkin bir yapımcıyı ödüllendirmeyi amaçlayan Ortak Yapım Ödülü-Prix Eurimages adıyla vermeye başlamıştır. Türkiye’den bu ödülü günümüze kadar sadece Zeynep Özbatur Atakan kazanmıştır. Atakan’ın 2010 yılında kazandığı bu ödülün günümüzdeki adı Eurimages Uluslararası Ortak Yapım Ödülü olmuş ve ödül miktarı 2023 yılında 70 bin avro olarak belirlenmiştir.

Yapımcılığa 1999 yılında yönetmenliğini Kutluğ Ataman’ın yaptığı *Lola ve Billy the Kid* filmiyle başlayan 1966 doğumlu Atakan, daha sonra 2002 yılında yönetmenliğini Tayfun Pirselimoğlu’nun yaptığı *Hiçbiryerde* filmiyle Eurimages’dan ilk kez ortak yapım desteği almıştır.

Atakan; sonraki yıllarda Nuri Bilge Ceylan’la Türk sinemasının belki de en verimli iş birliği çalışmasına girerek 2006 yılında *İklimler*, 2008 yılında *Üç Maymun*, 2011 yılında *Bir Zamanlar Anadolu’da*, 2014 yılında *Kış Uykusu*, 2018 yılında *Ahlat Ağacı* filmlerinde

beraber çalışarak toplamda beş kez Eurimages'dan ortak yapım desteği almıştır. Başka bir deyişle Ceylan'ın Eurimages desteğiyle çektiği altı filmin beşinin Türk yapımcısı Zeynep Özbatur Atakan'dır.

Nuri Bilge Ceylan'la olan iş birliğinin yanı sıra Atakan; 2010 yılında yönetmenliğini İsrailli Elia Suleiman'ın yaptığı, Türk sinemalarında *Burası Cennet Olmalı* adıyla gösterime giren *It Must Be Heaven* isimli filmin ortak yapımcılarından biri olmuştur. Bu film de yine Eurimages'dan ortak yapım desteği almıştır.

Atakan; 2021 yılında yönetmenliğini Makedon Tamara Kotevska'nın yaptığı kısa film türündeki *Solo Mode* isimli filmin yardımcı yapımcılığını üstlenmiş, 2022 yılında ise tekrar Kutluğ Ataman'la çalışarak Ataman'ın *Hilal, Feza ve Diğer Gezegenler* filminin yardımcı yapımcısı olmuştur. Atakan son olarak Gürcü yönetmen Ana Urushadze'nin yönettiği *Supporting Role* isimli filmin yardımcı yapımcılığını üstlenmiştir. Bu film de yine Eurimages'dan Gürcistan adına ortak yapım desteği almıştır ("Zeynep Özbatur Atakan", 2024).

Atakan'ın Eurimages'dan Uluslararası Ortak Yapım Ödülü de aldığı düşünülürse yaptığı iş birliği çalışmalarıyla Türk sinemasının en önemli yapımcılarından biri olduğu söylenebilir.

4.6.3. Eurimages'dan Ortak Yapım Desteği Alan Türk Filmlerinin Uluslararası Festival ve Yarışmalarda Kazandığı Ödüller

Henüz bir Oscar ödülü kazanamamış olsa da Eurimages'dan ortak yapım desteği alan 108 Türk filminden yedisi, Avrupa'da düzenlenen ve Eurimages'ın da destek verdiği önemli uluslararası festival ya da yarışmalarda başta En İyi Film Ödülü olmak üzere birçok ödül almıştır.

Özer Kızıltan'ın yönettiği *Takva*, Saraybosna Film Festivali'nde 2007 yılında En İyi Film Ödülü'nü kazanmıştır. Aynı ödülü, Deniz Gamze Ergüven'in yönettiği *Mustang* filmi, 2015 yılında kazanmıştır. Yine yönetmenliğini Mehmet Can Mertoğlu'nun yaptığı *Albüm* filmi, 2016 yılında bu festivalde En İyi Film Ödülü olan Saraybosna'nın Kalbi'ni kazanmıştır.

Yeşim Ustaoğlu'nun yönetmenliğini yaptığı *Pandora'nın Kutusu*, 2008 yılında San Sebastian Uluslararası Film Festivali'nde Golden Shell ödülünü kazanmıştır.

Semih Kaplanoğlu'nun yönetmenliğini yaptığı *Bal* filmi, 2010 yılında Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı ödülü almıştır.

Ferzan Özpetek'in yönetmenliğini yaptığı *Karşı Pencere* filmi, 2003 yılında Karlovy Vary Uluslararası Film Festivali'nde en iyi film seçilerek Grand Prix-Crystal Globe (Kristal Küre) ödülünü kazanmıştır.

Nuri Bilge Ceylan'ın yönetmenliğini yaptığı *Kış Uykusu* filmi, 2014 yılında Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye ödülünü kazanmıştır.

Ceylan; Altın Palmiye dışında ulusal ve uluslararası festival ve yarışmalarda *İklimler* ile 12 ödül, 12 adaylık; *Üç Maymun* ile 24 ödül, 17 adaylık; *Bir Zamanlar Anadolu'da* ile 21 ödül, 33 adaylık; *Kış Uykusu* ile 19 ödül, 32 adaylık; *Ahlat Ağacı* ile 10 ödül, 15 adaylık; *Kuru Otlar Üstüne* ile 15 ödül, 8 adaylık olmak üzere Eurimages'dan ortak yapım desteği alan altı filmi için toplamda 101 ödül, 117 adaylık kazanarak Türk sinemasının ödül ve adaylık anlamında en başarılı yönetmeni olmuştur ("Nuri Bilge Ceylan Biography", 2024). Toplam altı filmin seyirci sayısının 1 milyon 217 bin 833, film başına düşen seyirci ortalamasının da 202 bin 972 olduğu düşünülürse Ceylan'ın filmlerinin Avrupa festivallerinde bulduğu karşılığın Türk sinema seyircisi tarafından da takdir edildiği söylenebilir. Üstelik Eurimages'dan ortak yapım desteği alan 2004 tarihli ilk filmi *İklimler*'in sadece 35 bin 345 kişi tarafından izlendikten sonra Ceylan'ın filmlerinin seyirci sayısının yıllar geçtikçe artan bir grafik izlediği ve son filmi 2020 tarihli *Kuru Otlar Üstüne*'nin seyirci sayısının 342 bin 91 kişi olduğu düşünülürse Ceylan'ın Türk sinemasının en önemli yönetmenlerinden biri olduğu söylenebilir.

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan 108 filmden yedi tanesinin Avrupa'daki festival ve yarışmaların büyük ödüllerini kazanarak onlarca adaylık alması, geriye kalan filmlerin de ulusal ve uluslararası yarışmalarda yüzlerce ödül kazanarak adaylık almış olması, Eurimages destekli filmlerin "sanat filmi" niteliğini artırmasının yanı sıra bu filmlere "festival filmi" damgası vurulmasına da sebep olmaktadır. Başka bir deyişle Eurimages destekli filmlerin, Türk sinema seyircisi nezdinde karşılığını alamasa da Avrupa festivalleri kapsamında hak ettiği ilgiyi gördüğü söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

1895 yılında Fransa'da bulunan sinema, Osmanlı topraklarında öncelikle gösterim ağıyla varoluş mücadelesi vermiş; 1914 sonrası çekilmeye başlanan ilk Türk filmlerinde ise kaynak olarak resmî kurumlar kullanılmıştır. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte özel kuruluşlar da yapım işine girerek Türk sinemasının kuruluşuna öncülük etmiştir. Yıllar geçtikçe Türk sineması kaynaklarını çeşitlendirmiş, krize her girdiğinde yapımcılar tarafından yeni bir finansman yöntemi bulunarak sektörün ayakta kalması sağlanmıştır.

1990 sonrası bu kaynakların arasına Eurimages da girmiştir. Türkiye; 1990 yılında üye olduğu Eurimages'dan başta ortak yapım, dağıtım, gösterim ve tanıtım gibi alanlarda olmak üzere birçok destek almıştır. Alınan bu desteklerin Türk sinemasına etkilerinden çıkarılan sonuçlar şunlardır:

1. Eurimages öncesi Türk sinemasının başlıca yapım kaynakları arasında görülmeyen ortak yapımlar, Eurimages sonrası belli bir geleneğe dönüşerek Türk sanat sinemasının önemli bir yapım kaynağı olmuştur.
2. Eurimages öncesi en çok İran, İtalya ve o dönemdeki adıyla Batı Almanya'yla çekilen ortak yapımlar; Türkiye'nin Eurimages'a üye olmasından sonra Almanya, Fransa ve Yunanistan ile gerçekleştirilmiştir. Eurimages'ın ilk yıllarında Fransa'yla yapılan iş birliği, 2009'dan sonra Almanya tarafına dönmüştür.
3. Eurimages öncesi çekilen ortak yapımlı filmlerin neredeyse tamamı iki ülkenin ortaklığıyla çekilirken Eurimages'dan ortak yapım desteği alan filmlerin yarısından fazlası üç ülkenin yapımcılığıyla gerçekleştirilmiştir.
4. Türkiye, Eurimages üyeliği öncesinde de sonrasında da en çok "uzun metraj kurmaca" türündeki filmlerde ortak yapım gerçekleştirmiştir.
5. Eurimages, ticari olarak nitelendirilen ana akım filmlerden ziyade sanat filmi olarak kabul edilen bağımsız filmlere ortak yapım desteği vermiştir. Başka bir deyişle bu tür filmlerin yapımcıları, Eurimages'dan destek talebinde bulunmuştur.

6. Ortak yapım desteği alan film sayısı; Mustafa Altıoklar'ın yönettiği, 1995 tarihli *İstanbul Kanatlarımın Altında* filminin 471 bin 300 kişi tarafından izlenmesinden sonra artış göstermiştir.
7. Bazı yönetmenler; filmleri için finansman bulamayınca yapım şirketi kurmak zorunda kalmış, Eurimages'dan ortak yapım desteği alınca da filmlerinin hem yapımcısı hem de yönetmeni olmuşlardır.
8. Eurimages öncesi ortak yapımlı filmlerin tamamı erkek yönetmenler tarafından çekilmiştir. Eurimages'den ortak yapım desteği alan filmlerin yönetmenlerinin ise sadece dörtte biri kadındır. Kadın yönetmenlere verilen destek 2017 yılında Catherine Trautmann başkan olduktan sonra artmıştır.
9. Ortak yapım desteği alan filmlerin yapımcı şirketlerinin %75'i, sadece destek verilen filmin yapımcılığını üstlenmiş; film çekilip bittikten sonra da bu şirketler kapanmıştır.
10. Eurimages'ın Türk filmlerinin Avrupa ülkelerindeki dağıtımı için destek vermesi, başta Nuri Bilge Ceylan olmak üzere Türk sanat sinemasının bu ülkelerde tanınmasını sağlamıştır.
11. Eurimages destekli Türk filmleri henüz bir Oscar ödülü kazanamamış olsa da Avrupa'nın önemli festival ve yarışmalarında onlarca ödül kazanmıştır.
12. Ortak yapım desteği alan filmlerden sadece biri, "Tüm Zamanların En Çok Hasılat Elde Eden Filmleri" listesine girebilmiştir. Yavuz Turgul'un yönetmenliğini yaptığı 1996 tarihli *Eşkıya*, bu listenin 47. sırasında yer almaktadır. Yine *Eşkıya,* "Tüm Zamanların En Çok Hasılat Elde Eden Türk Filmleri" listesine 41. sıradan girebilmiş Eurimages destekli tek filmdir.
13. Eurimages kapsamında ortak yapım desteği alan filmlerin büyük bir bölümü, sınırlı sayıda kopyayla genelde ana dağıtımcılar dışında kalan şirketler tarafından dağıtılmış; gösterime girenlerin büyük bir bölümü de çok az hasılat elde edebilmiştir.
14. Bazı filmlerin yapımcı ve dağıtımcı şirketlerinin aynı olması gösterim şansını artırırken bazı filmler dağıtımcı bulamadığı için gösterime dahi girememiştir.
15. Eurimages'ın gösterim desteği verdiği sinema salonlarının Türkiye'deki toplam sinema salonlarına olan oranı %1'in bile altında olduğu için bu sinemaların ve bu sinemalarda gösterilen filmlerin Türk sinema seyircisine olan etkisi çok sınırlıdır.

Özetle; Türkiye'nin üye olduğu 1990 yılından beri her yıl kesintisiz destek aldığı Eurimages'ın Türk sinemasındaki yeri; ortak yapım, dağıtım ve gösterim aşamalarında verdiği tüm desteklere rağmen oran olarak %1 civarındadır ki maalesef bu oran, Türk sinemasını değiştirmeye ve geliştirmeye yetmemekte; sadece "sanat sineması" denilen sinemanın ayakta durmasını sağlamaktadır. Buradan hareketle Eurimages her ne kadar Avrupa sinemasının en önemli kurumlarından biri olsa da Türk sineması için aynı durumun geçerli olmadığı söylenebilir.

5.2. Öneriler

Giriş bölümünde de bahsedildiği üzere bugüne kadar Türkiye'nin ortak yapım ilişkileri ya da Eurimages konusunda çok az çalışma yapılmış, yapılan çalışmalarda da Eurimages desteği alan filmler genellikle içerik yönünden incelenmiş, sayısal verilerin kullanıldığı çalışmalar da sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, Eurimages'ın Türk sinemasındaki yerini sayısal veriler aracılığıyla somutlaştırarak literatüre katkı sunmayı amaçlamıştır.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda;

1. Eurimages'dan destek alan filmlerin tür, biçim, içerik ve benzeri özellikleri analiz edilebilir.
2. Eurimages'dan dağıtım desteği alan filmlerin Avrupa ülkelerindeki durumu üzerine çalışmalar yapılabilir.
3. Eurimages'dan gösterim desteği alan sinema salonları üzerine yoğunlaşılabilir.
4. Eurimages'a üye ülkelerle gerçekleştirilen iş birlikleri ve Türk sinemasındaki etkileri karşılaştırmalı olarak incelenebilir.
5. Türk sinemasının diğer finansman kaynaklarıyla Eurimages karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak; bu konuda yapılacak her yeni çalışma, literatüre olduğu kadar Türk sinemasına da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

4. Sinema Kurultayı Bildiriler-Raporlar (2003). İstanbul: TÜRSAV.

A Ay (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt0429489/

About Eurimages (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/about

Akçura, G. (2004). *Aile Boyu Sinema*. İstanbul: İthaki Yayınları.

Akdemir, E. (2014). "Avrupa Bütünleşmesinin Tarihçesi". B. Akçay ve İ. Göçmen (ed.). içinde *Avrupa Birliği: Tarihçe, Teoriler, Kurumlar ve Politikalar*. (s. 39-66). Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Akkor Gül, A. (2013). *Görsel-İşitsel Politikasıyla Avrupa Birliği: Televizyon Yayıncılığından Yöndeşen Medyaya*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

Altunç, B. (2008). Türkiye'nin Ortak Film Yapım İlişkileri ve Eurimages. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara.

Aniden (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/aniden--2016982/box-office

Armaoğlu, Prof. Dr. F. (2020). *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Kronik Kitap.

Arslan, E. (2011). "2000'li Yıllar Öncesi ve Sonrasında Türk Sineması'nda Kullanılan Yapım Kaynaklarının Değerlendirilmesi". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 17-32.

Arslan, S. (2022). *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Sinemanın Tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap.

Arzu ile Kamber (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt0143117/?ref_=sr_t_1

Avcı Çölgeçen, B. (2008). Türkiye'de Kültür ve Sanat Sponsorluğu: Türkiye İş Bankası Efes Pilsen ve TÜRSAK Örneklerinde Sorunlar-Çözüm Önerileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aytekin, H. (2003). Karşısında Ya Da Yanında Olmak: "Eurimages". *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, (3), 55-75.

Baykal, K. C. (2015). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde 5224 Sayılı Kanun Çerçevesinde Sinema Filmlerinin Denetlenmesi ve Ortaya Çıkan Sorunlar. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Baykal, K. C. (2021). "Avrupa Yayıncılık Hukukunda 'Avrupa Eseri' Kavramı ve Türkiye'deki Yansımaları". Doç. Dr. H. Çiftçi (ed.) içinde *İletişim Çalışmaları ve Yeni Medya*. (31-62). İksad Yayınevi: İstanbul.

Bayrakdar, D. (2008). *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler 7*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Barbier, F. ve Lavenir, C. B. (2001). *Diderot'dan İnternete Medya Tarihi*. İstanbul: Okuyanus Yayınları.

Bediroğlu, A. Ve Cengiz, G. (2022). "1990-2000 Arası Dönemde Türkiye'de Politik Sinema ve "Pardon" Filminin Analizi". A. İşman, A.Z. Özgür, Y. Adıgüzel, N.A. Çötok, D. Çiftçi, M. Öztunç (ed.). içinde İletişim Çalışmaları 2022. (s. 7-22). Eğitim Yayınevi: İstanbul.

Bek, M.G. ve Kevin, D. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları: Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ben İnsan Değil miyim? (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt16303646/?ref_=fn_al_tt_1

Berktaş, E. (2010). *1940'lı Yılların Türk Sineması*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Black, J. (2022). *Atlas Dünya Tarihi*. İstanbul: Othello Yayıncılık.

Co-operation with Film Festivals and Markets (2024, 28 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/markets

Co-production Award-Eurimages Prize (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/co-production-awards

Co-production funding history (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/co-production-funding-history

Crowley, D. Ve Heyer, P. (2011). *İletişim Tarihi*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.

Çakır, A.E. (ed.) (2016). *AB-Türkiye İlişkilerinin 50 Yılı "Bir Sisifos Hikâyesi"*. Ankara: BB101 Yayınları.

Distribution funding history (2024, 30 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/distribution-funding-history

Diversity - Inclusion (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/diversity

Döker, Hamdi (2003). "Türk Sinemasında Ortak Yapımlar", (Başkan) Selda Alkor. *4. Sinema Kurultayı Bildiriler-Raporlar*, (s. 209-211). 1-15 Ekim 2003, Antalya: TÜRSAV.

Erus, Z. Ç. ve Ulusoy, N. (2008). "Türk Sinemasında Sponsorluk Filmleri: Efes Pilsen Filmleri". D. Bayrakdar (yh.) içinde *Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler 7*. (s. 453-465). Bağlam Yayıncılık: İstanbul.

Esen, Ş. (2000). *80'ler Türkiyesi'nde Sinema*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Esen, Ş. K. (2010). *Türk Sinemasının Kilometre Taşları*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Esir (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt0494940/?ref_=nm_flmg_t_3_dr

Eşkıya (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/eskiya--2012096/box-office

Eurimages (2024, 8 Haziran 2024). Erişim adresi: https://rm.coe.int/website-coprodregulations-2024-en-1-/native/1680ae1345

Eurimages and gender equality (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/gender-equality

Eurimages Cinemas Network (2024, 8 Haziran). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/eurimages-cinemas-network#{%2229844739%22:[]}

Eurimages Co-production Development Awards (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/development-awards

Eurimages: Co-production Support (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/coproduction

Eurimages: Distribution support (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/distribution (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2024).

Eurimages: Exhibition Support (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/exhibition

Eurimages: Film Marketing and Audience Development Support (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/fmad

Eurimages Films in Major Festivals (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/eurimages-prize-list

Eurimages' Members States (2024, 23 Temmuz 2024). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/members

Eurimages New Lab Awards (2024, 24 Temmuz 2024). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/lab-project-awards

Eurimages Presidency (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/presidency

Eurimages: Promotion (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/promotion

Eurimages Üyeliği ve Sanat Filmi (2024, 29 Mayıs). Erişim adresi: https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80309/eurimages-uyeligi-ve-sanat-filmi.html

Eurimages-What we do (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/what-we-do-

Evliya Çelebi Ölümsüzlük Suyu (2024, 26 Temmuz). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/evliya-celebi-olumsuzluk-suyu--2011746

Evren, Burçak (1997). *Değişimin Dönemecinde Türk Sineması*. İstanbul: Leya Yayıncılık.

Fontaine, P. (2014). *AB Nedir?*. İstanbul: Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi.

Gender Equality - Diversity (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/gender-equality-diversity

Hirst, J. (2011). *Kısa Avrupa Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.

İnat Hikâyeleri (2024, 26 Temmuz 2024). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/inat-hikayeleri--2004036

Kaya, A., Aydın-Düzgit, S., Gürsoy, Y., Onursal Beşgül, Ö. (der.) (2020). *Avrupa Birliği'ne Giriş: Tarih, Kurumlar ve Politikalar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Kayalı, K. (2022). *Türk Sineması: İliklerimize İşlemiş Ruhumuza Sinmiş Bir Sanat Pratiği*. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

Kız Kardeşler (2024, 30 Temmuz). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/kiz-kardesler--2014685/box-office

Komisyon (2021). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Layla, Ma Raison (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt0116842/?ref_=nm_knf_t_3

Miller, T. (2003). "Küresel Hollywood: Hollywood Tarihi Kültür Emperyalizmi ve Küreselleşme", A. Gürsoy, M. Okay (çev.). *Yeni İnsan Yeni Sinema*, sayı: 14, 33-42.

Monaco, J. (2021). *Bir Film Nasıl Okunur?*. İstanbul: Alfa Yayınevi.

Mor, H. (2010). "Avrupa (Birliği) Bütünleşme Süreci ve Sorunları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 499-541.

Nuri Bilge Ceylan (2024, 23 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/name/nm0149196/?ref_=fn_al_nm_1

Özertem, T. (2008). "Türk Sinema Sektörünün Ekonomik Yapısı". D. Bayrakdar (yh) içinde Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler 7. (443-451). Bağlam Yayıncılık: İstanbul.

Özgüç, A. (2003). *Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Özkan, E. T. (2010). *İstanbul Film Endüstrisi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Özön, N. (2010). *Türk Sineması Kronolojisi 1895-1966*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Özön, N. (2010). *Türk Sineması Tarihi 1896-1960*. İstanbul: Doruk Yayımcılık.

Özuyar, A. (2023). *Sessiz Dönem Türk Sinema Tarihi-2 (1923-1931)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Paso (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt0304527/?ref_=nm_ov_bio_lk

Pearson, R. (2003). “Geçiş Sineması”. G. Nowell-Smith (ed.). içinde *Dünya Sinema Tarihi*. (s. 42-63). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Pösteki, N. (2012). *1990 Sonrası Türk Sineması (1990-2011)*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Resmî Gazete (2024). 20260 nolu sayı. Erişim: 29 Mayıs 2024, https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20620.pdf.

Sayman, A. ve Kar, E. (ed.). (2007). *Temel Verileriyle Türk Sineması 1996-2006*. Film Yönetmenleri Derneği: İstanbul.

Scognamillo, G. (1997). *Dünya Sinema Sanayii*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Scognamillo, G. (2003). *Türk Sinema Tarihi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Sinema salonlarının sayısı 2 bin 618 oldu (2024, 5 Haziran). Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sinema-ve-Gosteri-Sanatlari-Istatistikleri-2023-53639&dil=1#:~:text=Yerli%20film%20seyirci%20say%C4%B1s%C4%B1%2013,289%20bin%20839%20ki%C5%9Fi%20oldu.&text=Tiyatro%20salonu%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%2F'23,say%C4%B1s%C4%B1%20326%20bin%20713%20oldu.&text=Tiyatro%20seyirci%20say%C4%B1s%C4%B1%202022%2F'23,milyon%20279%20bin%20512%20oldu.

Sinema ve Gösteri Sanatları İstatistikleri (2024, 8 Haziran 2024). Erişim adresi: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sinema-ve-Gosteri-Sanatlari-Istatistikleri-202

Sponsorship and Patronage (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/festivals

Sustainability Strategy (2024, 24 Temmuz). Erişim adresi: https://www.coe.int/en/web/eurimages/sustainability-strategy

Şentürk, R. (2014). *Türk Sinemasının Durum Analizi (2005-2010)*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Tahir ile Zühre (2024, 31 Temmuz). Erişim adresi: https://www.imdb.com/title/tt0143916/?ref_=sr_t_2

Teksoy, R. (2007). *Rekin Teksoy’un Türk Sineması.* İstanbul: Oğlak Yayınları.

Teksoy, R. (2005). *Rekin Teksoy’un Sinema Tarihi*. İstanbul: Oğlak Yayınları.

Top Lifetime Gross (2024, 22 Mayıs). Erişim adresi: https://pro.imdb.com/boxoffice/chart/ww_top_lifetime_gross/?area=XWW&ref_=bo_cso_ac

Tuncayengin, A. (2016). *Avrupa Birliği Sinema Politikalarının Türk Sinemasına Etkileri*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

Tunç, E. (2012). *Türk Sinemasının Ekonomik Yapısı (1896-2005)*. İstanbul: Doruk Yayımcılık.

Türk Filmleri Seyirci Rekoru (2024, 27 Mayıs). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/tum-zamanlar/seyirci-rekorlari/turk-filmleri

Tüm Filmler Seyirci Rekoru (2024, 27 Mayıs). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/tum-zamanlar/seyirci-rekorlari/tum-filmler

Ulusay, N. (2005). "Türk Sinemasındaki Dönüşüm ve Eurimages". M.G. Bek ve D. Kevin (der.) içinde *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları: Pazarın Düzenlenmesi, Erişim ve Çeşitlilik.* (s. 333-371). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Ulusay, N. (2008). *Melez İmgeler: Sinema ve Ulusötesi Oluşumlar*. Ankara: Dost Kitabevi.

Vasey, R. (2003). "Sinemanın Dünya Çapında Yaygınlaşması". G. Nowell-Smith (ed.) içinde *Dünya Sinema Tarihi*. (s. 75-85). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Vizontele (2024, 30 Temmuz). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/vizontele--2001019/box-office

Werner, S. A. (2023). *A'dan Z'ye Dünya Tarihi: Taş Çağından Dijital Çağa*. İstanbul: Say Yayınları.

Yozgat Blues (2024, 30 Temmuz 2024). Erişim adresi: https://boxofficeturkiye.com/film/yozgat-blues--2011995/box-office

Zeynep Özbatur Atakan (2024, 24 Temmuz 2024). Erişim adresi: https://www.imdb.com/name/nm0960222/?ref_=nv_sr_srsg_0_tt_0_nm_4_in_0_q_zeynep%2520%25C3%25B6zbatur

EKLER

EK TABLO 1

Tüm zamanların en çok hasılat elde eden iki yüz filmi[60]

Sıra	Yıl	Filmin Adı	Hasılat (Dolar)
1	2009	Avatar	2.923.706.026,00
2	2019	Avengers: Endgame	2.799.439.100,00
3	2022	Avatar: The Way of Water	2.320.250.281,00
4	1997	Titanic	2.264.750.694,00
5	2015	Star Wars: Episode VII – The Force Awakens	2.071.310.218,00
6	2018	Avengers: Infinity War	2.052.415.039,00
7	2021	Spider-Man: No Way Home	1.921.847.111,00
8	2015	Jurassic World	1.671.537.444,00
9	2019	The Lion King	1.663.079.059,00
10	2012	The Avengers	1.520.538.536,00
11	2015	Furious 7	1.515.342.457,00
12	2022	Top Gun: Maverick	1.495.696.292,00
13	2019	Frozen II	1.453.683.476,00
14	2023	Barbie	1.445.638.421,00
15	2015	Avengers: Age of Ultron	1.405.018.048,00
16	2013	Frozen	1.397.045.694,00
17	2023	The Super Mario Bros. Movie	1.361.992.475,00
18	2011	Harry Potter and the Deathly Hallows: Part 2	1.356.962.147,00
19	2018	Black Panther	1.349.926.083,00
20	2017	Star Wars: Episode VIII – The Last Jedi	1.334.407.706,00
21	2018	Jurassic World: Fallen Kingdom	1.310.469.037,00
22	2017	Beauty and the Beast	1.266.115.964,00
23	2018	Incredibles 2	1.243.225.667,00
24	2017	The Fate of the Furious	1.236.009.236,00

[60] İtalik yazılmış filmler, Çin filmidir.

EK TABLO 1'İN DEVAMI

25	2013	Iron Man 3	1.215.577.205,00
26	2015	Minions	1.159.457.503,00
27	2003	The Lord of the Rings: The Return of the King	1.156.600.472,00
28	2016	Captain America: Civil War	1.155.046.416,00
29	2018	Aquaman	1.152.028.393,00
30	2012	Skyfall	1.142.504.419,00
31	2019	Spider-Man: Far from Home	1.131.927.996,00
32	2019	Captain Marvel	1.131.416.446,00
33	2011	Transformers: Dark of the Moon	1.123.794.079,00
34	1993	Jurassic Park	1.114.456.337,00
35	2014	Transformers: Age of Extinction	1.104.054.072,00
36	2012	The Dark Knight Rises	1.085.289.416,00
37	2019	Joker	1.078.958.629,00
38	2019	Star Wars: Episode IX – The Rise of Skywalker	1.077.022.372,00
39	2019	Toy Story 4	1.073.841.394,00
40	2010	Toy Story 3	1.067.316.101,00
41	2006	Pirates of the Caribbean: Dead Man's Chest	1.066.179.747,00
42	2016	Rogue One: A Star Wars Story	1.058.684.742,00
43	2019	Aladdin	1.054.304.000,00
44	2011	Pirates of the Caribbean: On Stranger Tides	1.046.721.266,00
45	1999	Star Wars: Episode I – The Phantom Menace	1.046.414.949,00
46	2017	Despicable Me 3	1.034.800.131,00
47	2016	Finding Dory	1.029.266.989,00
48	2016	Zootopia	1.025.521.689,00
49	2010	Alice in Wonderland	1.025.468.216,00
50	2001	Harry Potter and the Sorcerer's Stone	1.024.466.594,00
51	2012	The Hobbit: An Unexpected Journey	1.017.106.749,00
52	2008	The Dark Knight	1.008.497.140,00
53	2007	Harry Potter and the Order of the Phoenix	1.003.122.577,00
54	2022	Jurassic World Dominion	1.001.978.080,00
55	2017	Jumanji: Welcome to the Jungle	995.340.026,00

EK TABLO 1'İN DEVAMI

56	2023	Oppenheimer	974.288.785,00
57	2013	Despicable Me 2	970.766.005,00
58	1994	The Lion King	968.750.694,00
59	2016	The Jungle Book	967.724.775,00
60	2014	The Hobbit: The Battle of the Five Armies	962.253.946,00
61	2007	Pirates of the Caribbean: At World's End	961.691.209,00
62	2010	Harry Potter and the Deathly Hallows: Part 1	960.897.696,00
63	2013	The Hobbit: The Desolation of Smaug	959.079.095,00
64	2022	Doctor Strange in the Multiverse of Madness	955.775.804,00
65	2002	The Lord of the Rings: The Two Towers	948.945.489,00
66	2003	Finding Nemo	941.637.960,00
67	2022	Minions: The Rise of Gru	940.203.765,00
68	2009	Harry Potter and the Half-Blood Prince	934.866.401,00
69	2004	Shrek 2	932.395.557,00
70	2018	Bohemian Rhapsody	910.813.521,00
71	*2021*	*The Battle at Lake Changjin*	*902.548.476,00*
72	2005	Harry Potter and the Goblet of Fire	897.468.952,00
73	2007	Spider-Man 3	895.795.642,00
74	2016	The Secret Life of Pets	894.567.999,00
75	2009	Ice Age: Dawn of the Dinosaurs	886.686.817,00
76	2001	The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring	884.041.698,00
77	2002	Harry Potter and the Chamber of Secrets	882.544.885,00
78	2017	Spider-Man: Homecoming	880.979.420,00
79	2015	Spectre	880.707.597,00
80	2012	Ice Age: Continental Drift	877.244.782,00
81	2016	Batman v Superman: Dawn of Justice	874.362.803,00
82	*2017*	*Wolf Warrior 2*	*870.325.439,00*
83	2005	Star Wars: Episode III – Revenge of the Sith	868.390.560,00
84	2013	The Hunger Games: Catching Fire	865.011.746,00
85	2017	Guardians of the Galaxy Vol. 2	863.756.903,00
86	2024	Dune: Part Two	859.400.000,00

EK TABLO 1'İN DEVAMI

87	2022	Black Panther: Wakanda Forever	859.208.836,00
88	2015	Inside Out	858.852.998,00
89	2018	Venom	856.085.161,00
90	2017	Thor: Ragnarok	855.301.806,00
91	2012	The Twilight Saga: Breaking Dawn – Part 2	848.593.948,00
92	2023	Guardians of the Galaxy Vol. 3	845.555.777,00
93	2010	Inception	839.030.630,00
94	2009	Transformers: Revenge of the Fallen	836.303.693,00
95	2002	Spider-Man	825.837.305,00
96	2017	Wonder Woman	823.970.682,00
97	*2021*	*Hi, Mom*	*822.009.764,00*
98	1996	Independence Day	817.400.891,00
99	2016	Fantastic Beasts and Where to Find Them	816.037.575,00
100	2017	Coco	814.337.054,00
101	2007	Shrek the Third	813.367.380,00
102	2004	Harry Potter and the Prisoner of Azkaban	807.128.888,00
103	2019	Jumanji: The Next Level	801.693.929,00
104	2017	Pirates of the Caribbean: Dead Men Tell No Tales	795.922.298,00
105	1982	E.T. the Extra-Terrestrial	792.910.554,00
106	2018	Mission: Impossible – Fallout	791.658.205,00
107	2009	2012	791.217.826,00
108	2004	Spider-Man 2	789.788.722,00
109	2013	Fast & Furious 6	788.683.342,00
110	2008	Indiana Jones and the Kingdom of the Crystal Skull	786.636.033,00
111	2018	Deadpool 2	785.896.632,00
112	2016	Deadpool	782.837.347,00
113	1977	Star Wars: Episode IV – A New Hope	775.398.507,00
114	2021	No Time to Die	774.153.007,00
115	2014	Guardians of the Galaxy	773.350.376,00
116	2013	Gravity	773.031.617,00
117	2022	The Batman	772.245.583,00

EK TABLO 1'İN DEVAMI

118	2022	Thor: Love and Thunder	760.928.081,00
119	2019	Fast & Furious Presents: Hobbs & Shaw	760.732.926,00
120	2006	The Da Vinci Code	760.006.945,00
121	2014	Maleficent	759.853.685,00
122	2014	The Hunger Games: Mockingjay – Part 1	759.159.711,00
123	2012	The Amazing Spider-Man	758.742.932,00
124	2010	Shrek Forever After	752.600.867,00
125	2016	Suicide Squad	749.200.054,00
126	2012	Madagascar 3: Europe's Most Wanted	746.921.274,00
127	2014	X-Men: Days of Future Past	746.045.700,00
128	2005	The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe	745.013.115,00
129	2013	Monsters University	743.559.645,00
130	2003	The Matrix Reloaded	741.847.937,00
131	2009	Up	735.102.136,00
132	2014	Interstellar	733.202.212,00
133	*2019*	*Ne Zha*	*726.264.074,00*
134	2021	F9: The Fast Saga	726.229.501,00
135	2014	Captain America: The Winter Soldier	714.421.503,00
136	2011	The Twilight Saga: Breaking Dawn – Part 1	712.205.856,00
137	2009	The Twilight Saga: New Moon	711.048.123,00
138	2014	Dawn of the Planet of the Apes	710.644.566,00
139	2014	The Amazing Spider-Man 2	709.794.592,00
140	2007	Transformers	709.709.780,00
141	2023	Fast X	704.875.015,00
142	2017	It	704.242.888,00
143	*2019*	*The Wandering Earth*	*699.992.512,00*
144	2010	The Twilight Saga: Eclipse	698.513.085,00
145	2012	The Hunger Games	695.220.619,00
146	2011	Mission: Impossible – Ghost Protocol	694.713.380,00
147	2008	Mamma Mia!	694.665.577,00

EK TABLO 1'İN DEVAMI

148	2023	Spider-Man: Across the Spider-Verse	690.897.910,00
149	2016	Moana	687.229.282,00
150	*2021*	*Detective Chinatown 3*	*686.257.563,00*
151	2015	Mission: Impossible – Rogue Nation	682.716.636,00
152	1994	Forrest Gump	678.226.465,00
153	2016	Doctor Strange	677.796.833,00
154	1999	The Sixth Sense	672.806.432,00
155	2013	Man of Steel	670.145.518,00
156	2006	Ice Age: The Meltdown	667.094.506,00
157	2011	Kung Fu Panda 2	665.692.281,00
158	2015	The Hunger Games: Mockingjay – Part 2	661.456.867,00
159	2017	Justice League	661.326.987,00
160	2014	Big Hero 6	657.870.525,00
161	2018	Fantastic Beasts: The Crimes of Grindelwald	655.755.901,00
162	2003	Pirates of the Caribbean: The Curse of the Black Pearl	654.264.546,00
163	2012	Men in Black³	654.213.485,00
164	2002	Star Wars: Episode II – Attack of the Clones	653.780.724,00
165	2013	Thor: The Dark World	644.783.140,00
166	2016	Sing	634.338.409,00
167	2023	Wonka	632.302.312,00
168	2008	Kung Fu Panda	632.091.832,00
169	2004	The Incredibles	631.688.498,00
170	2015	The Martian	630.621.406,00
171	2008	Hancock	629.443.428,00
172	*2022*	*Water Gate Bridge*	*626.571.697,00*
173	2011	Fast Five	626.140.012,00
174	2010	Iron Man 2	623.933.331,00
175	2007	Ratatouille	623.728.318,00
176	2018	Ant-Man and the Wasp	622.674.139,00
177	2014	How to Train Your Dragon 2	621.537.519,00
178	2017	Logan	619.180.476,00

EK TABLO 1'İN DEVAMI

179	1997	The Lost World: Jurassic Park	618.638.999,00
180	2006	Casino Royale	616.505.162,00
181	2004	The Passion of the Christ	612.060.372,00
182	2012	Life of Pi	609.016.565,00
183	2018	Ready Player One	607.874.422,00
184	2017	Transformers: The Last Knight	605.425.157,00
185	2008	Madagascar: Escape 2 Africa	603.900.354,00
186	2005	War of the Worlds	603.873.504,00
187	2010	Tangled	592.472.813,00
188	2008	Quantum of Solace	589.593.688,00
189	1997	Men in Black	589.390.539,00
190	2013	The Croods	587.266.745,00
191	2011	The Hangover Part II	586.764.305,00
192	2008	Iron Man	585.796.247,00
193	2007	I Am Legend	585.410.052,00
194	2001	Monsters, Inc.	579.723.768,00
195	*2018*	*Operation Red Sea*	*579.330.426,00*
196	2006	Night at the Museum	574.482.479,00
197	2015	Fifty Shades of Grey	569.651.467,00
198	2023	The Little Mermaid	569.626.289,00
199	2017	Kong: Skull Island	568.652.812,00
200	2023	Mission: Impossible – Dead Reckoning Part One	567.535.383,00
		Toplam Hasılat	**182.320.957.960,00**

EK TABLO 2

1931-1990 yılları arasındaki Türk sinemasındaki ortak yapımlı filmler

Sıra	Yıl	Filmin Adı	Filmin Yönetmeni	Ortak Yapımcı Ülkeler
1	1931	İstanbul Sokakları	Muhsin Ertuğrul	Türkiye, Mısır, Yunanistan
2	1933	Fena Yol	Muhsin Ertuğrul	Türkiye, Yunanistan
3	1952	Arzu ile Kamber	Ömer Lütfi Akad	Türkiye, İran
4	1952	Tahir ile Zühre	Ömer Lütfi Akad	Türkiye, İran
5	1955	Safiye Sultan	Enzo D. Martino, Fikri Rutkay	Türkiye, İtalya
6	1958	İstanbul Macerası	Carl Mohner	Türkiye, Almanya
7	1961	Cehennemde Buluşalım	Ernest von Theumer	Türkiye, Almanya
8	1961	Silahlar Konuşuyor	Ernest von Theumer	Türkiye, Almanya
9	1963	Kibarlar	Giorgos Dizikirikis	Türkiye, Yunanistan
10	1963	Sıradaki Heyecanlar	Alekos Sakellarios	Türkiye, Yunanistan
11	1968	Habis Ruhlar	Seyfettin Şevket	Türkiye, Lübnan
12	1969	Melikşah	Esmail Koushan	Türkiye, İran
13	1970	Ferhat ile Şirin	Esmail Koushan	Türkiye, İran
14	1970	Yusuf ile Züleyha	Türker İnanoğlu	Türkiye, İran
15	1974	Anter	Orhan Arıburnu	Türkiye, Lübnan
16	1974	Dört Hergele	Yılmaz Atadeniz	Türkiye, İtalya
17	1974	Hamama Giren Terler	Bruno Corbicci	Türkiye, İtalya
18	1974	Gördüğün Yerde Vur	Jerry Manson	Türkiye, İtalya
19	1975	Kader Yolcuları	Orhan Elmas	Türkiye, İran
20	1976	Ah Bu Gençlik	Ertem Göreç	Türkiye, İran
21	1976	Baş Belası	Atıf Yılmaz	Türkiye, İtalya
22	1976	Can Pazarı	Orhan Elmas	Türkiye, İran
23	1976	Gizli Kuvvet	Guido Zurli	Türkiye, İtalya
24	1977	Acı Hatıralar	Atıf Yılmaz	Türkiye, İran
25	1977	Babanın Evlatları	Natuk Baytan	Türkiye, İtalya, İran

EK TABLO 2'NİN DEVAMI

26	1977	Fırtına	Nejat Saydam	Türkiye, İran
27	1977	Tövbekâr	Ertem Göreç	Türkiye, İran
28	1978	Bir Aşk Masalı[61] (Leyla ile Mecnun)	Azhdar İbragimov	Türkiye, SSCB
29	1982	Kırmızı Kelebek	Aykut Düz, Peter Maris	Türkiye, ABD
30	1983	Bin Kere Ölmek	Celal Mihrabin	Türkiye, İtalya
31	1983	Esir	Rahmi Kafadar	Türkiye, İran
32	1983	Gizli Kuvvet	Picconi Greviye	Türkiye, İtalya
33	1984	Ayna	Erden Kıral	Türkiye, Almanya, İngiltere
34	1984	Beklenmeyen Randevu	Sergio Bergonzelli	Türkiye, İtalya, İsveç
35	1984	Cumartesi Cumartesi	Tunç Okan	Türkiye, İsviçre
36	1984	Gulibik	Jurgen Hasse	Türkiye, Almanya
37	1986	Dilan	Erden Kıral	Türkiye, Almanya
38	1986	Paşo	Samim Meriç	Türkiye, Fransa
39	1987	Yer Demir Gök Bakır	Zülfü Livaneli	Türkiye, Almanya
40	1988	A Ay	Reha Erdem	Türkiye, Fransa
41	1988	Ben İnsan Değil miyim?	İbrahim Tatlıses	Türkiye, Yunanistan
42	1988	Gün Uzar Yüzyıl Olur	Hocakulu Narlıyef	Türkiye, SSCB
43	1988	Sahte Cennete Veda	Tevfik Başer	Türkiye, Almanya
44	1989	Leyla ile Mecnun	Taieb Louhichi	Türkiye, Fransa, Cezayir, Tunus

[61] Bu filmin adı, IMDb'de Leyla ile Mecnun olarak görünmektedir.

EK TABLO 3

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan Türk filmlerinin listesi

Sıra	Yıl	Filmin Adı	Filmin Yönetmeni	Ortak Yapımcı Ülkeler	Alınan Destek (Avro)
1	1990	Ateş Üstünde Yürümek	Yavuz Özkan	Türkiye, Fransa, Almanya	194.184,00
2	1990	Çıplak	Ali Özgentürk	Türkiye, Yunanistan, Fransa	304.898,00
3	1990	Robert'in Filmi	Canan Gerede	Türkiye, Almanya, Fransa	228.674,00
4	1991	Seni Seviyorum Rosa	Işıl Özgentürk	Türkiye, Fransa, Yunanistan	228.674,00
5	1991	Mavi Sürgün	Erden Kıral	Almanya, Yunanistan, Türkiye	457.347,00
6	1992	Şahmaran	Zülfü Livaneli	Türkiye, Almanya, İsveç	213.429,00
7	1993	Bergen (Aşk Ölümden Soğuktur)	Canan Gerede	Türkiye, Fransa, İsviçre	304.898,00
8	1994	Mektup	Ali Özgentürk	Türkiye, Polonya, Çek Cumhuriyeti	152.449,00
9	1995	İstanbul Kanatlarımın Altında	Mustafa Altıoklar	Türkiye, İspanya, Hollanda	182.939,00
10	1995	Kuşatma Altında Aşk	Ersin Pertan	Türkiye, Yunanistan, Macaristan	182.939,00
11	1995	Sen de Gitme	Tunç Başaran	Türkiye, Fransa, Yunanistan	213.429,00
12	1995	Hamam	Ferzan Özpetek	İtalya, Türkiye, İspanya	123.484,00
13	1996	Ağır Roman	Mustafa Altıoklar	Türkiye, Fransa, Macaristan	213.429,00
14	1996	Akrebin Yolculuğu	Ömer Kavur	Türkiye, Macaristan, Çek Cumhuriyeti	167.694,00
15	1996	Avcı	Erden Kıral	Türkiye, Macaristan, Çek Cumhuriyeti	137.204,00

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

16	1996	Eşkıya	Yavuz Turgul	Türkiye, Fransa, Bulgaristan	137.204,00
17	1996	Nihavend Mucize	Atıf Yılmaz	Türkiye, Fransa, Yunanistan	152.449,00
18	1996	Usta Beni Öldürsene (Sawdust Tales)	Barış Pirhasan	Almanya, Macaristan, Türkiye	182.939,00
19	1997	Hoşçakal Yarın	Reis Çelik	Türkiye, Fransa, Macaristan	239.040,00
20	1997	Güneşe Yolculuk	Yeşim Ustaoğlu	Türkiye, Almanya, Hollanda	167.694,00
21	1997	Mum Kokulu Kadınlar	İrfan Tözüm	Türkiye, Macaristan, Yunanistan	228.674,00
22	1997	Parçalanma	Canan Gerede	Türkiye, Fransa, İzlanda, Hollanda	259.163,00
23	1997	Yara	Yılmaz Arslan	Almanya, Türkiye, İsviçre	106.714,00
24	1997	Harem Suare	Ferzan Özpetek	İtalya, Fransa, Türkiye	487.837,00
25	1998	Kaçıklık Diploması	Tunç Başaran	Türkiye, Macaristan, Fransa	182.939,00
26	1998	Kayıkçı	Biket İlhan	Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan	167.694,00
27	1998	Sevgilim İstanbul	Seçkin Yasar	Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan	167.694,00
28	1998	Romantik	Sinan Çetin	Türkiye, Bulgaristan, Fransa	182.939,00
29	1999	Balalayka	Ali Özgentürk	Türkiye, Çek Cumhuriyeti Macaristan	67.078,00
30	1999	Güle Güle	Zeki Ökten	Türkiye, Fransa, Macaristan	243.918,00
31	1999	Melekler Evi	Ömer Kavur	Türkiye, Macaristan, Romanya	138.729,00

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

32	2000	Büyük Adam Küçük Aşk	Handan İpekçi	Türkiye, Yunanistan, Macaristan	304.000,00
33	2001	Hiçbiryerde	Tayfun Pirselimoğlu	Türkiye, Almanya	275.000,00
34	2001	O da Beni Seviyor	Barış Pirhasan	Türkiye, Macaristan	280.000,00
35	2001	Sır Çocukları	Aydın Sayman, Ümit C. Güven	Türkiye, Macaristan	200.000,00
36	2002	Çamur	Derviş Zaim	Türkiye, Kıbrıs	250.000,00
37	2002	Yazı Tura	Uğur Yücel	Türkiye, Yunanistan	320.000,00
38	2002	Karşılaşma (Zamansız Ölüm)	Ömer Kavur	Türkiye, Macaristan	250.000,00
39	2002	Gönderilmemiş Mektuplar	Yusuf Kurçenli	Türkiye, Macaristan	190.000,00
40	2002	Karşı Pencere	Ferzan Özpetek	İtalya, Portekiz, Türkiye	400.000,00
41	2002	Bulutları Beklerken	Yeşim Ustaoğlu	Fransa, Almanya, Yunanistan	350.000,00
42	2003	Kalbin Zamanı (Zaman)	Ali Özgentürk	Türkiye, Bulgaristan	266.000,00
43	2003	Meleğin Düşüşü	Semih Kaplanoğlu	Türkiye, Yunanistan	275.000,00
44	2003	İnat Hikâyeleri	Reis Çelik	Türkiye, Almanya	75.000,00
45	2003	Yalancı Dünya	Ümit Ünal	Türkiye, Macaristan	260.000,00
46	2003	Yolda	Erden Kıral	Türkiye, Bulgaristan	238.370,00
47	2004	Eğreti Gelin	Atıf Yılmaz	Türkiye, Yunanistan	210.000,00
48	2004	Palto	Kutluğ Ataman	Türkiye, Almanya, İngiltere	225.000,00
49	2004	İklimler	Nuri Bilge Ceylan	Türkiye, Fransa	200.000,00
50	2004	Dilan	Canan Gerede	Fransa, Türkiye	250.000,00
51	2005	Cenneti Beklerken	Derviş Zaim	Türkiye, Macaristan	220.000,00

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

52	2005	Kader	Zeki Demirkubuz	Türkiye, Yunanistan	200.000,00
53	2005	Ayşe'yi Kim Sevmiyor? (Aziz Ayşe)	Elfe Uluç	Türkiye, Fransa	42.145,00
54	2005	Takva	Özer Kızıltan	Türkiye, Almanya	210.000,00
55	2006	Mutluluk	Abdullah Oğuz	Türkiye, Yunanistan	230.000,00
56	2006	Eve Dönüş	Ömer Uğur	Türkiye, Yunanistan	200.000,00
57	2006	Yumurta	Semih Kaplanoğlu	Türkiye, Yunanistan	150.000,00
58	2006	Eve Giden Yol	Semir Aslanyürek	Türkiye, Macaristan	200.000,00
59	2006	Bir Ömür Yetmez	Ferzan Özpetek	İtalya, Fransa, Türkiye	578.500,00
60	2007	Adalet (Yengeç Oyunu)	Ali Özgentürk	Türkiye, Macaristan	150.000,00
61	2007	Pandora'nın Kutusu	Yeşim Ustaoğlu	Türkiye, Fransa	200.000,00
62	2007	Üç Maymun (Hayaller)	Nuri Bilge Ceylan	Türkiye, Fransa, İtalya	235.000,00
63	2007	Hayat Var	Reha Erdem	Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan	200.000,00
64	2008	Usta	Bahadır Karataş	Türkiye, Bosna-Hersek	250.000,00
65	2009	Bal	Semih Kaplanoğlu	Türkiye, Almanya	180.000,00
66	2009	Bizim Büyük Çaresizliğimiz	Seyfi Teoman	Türkiye, Almanya, Hollanda	150.000,00
67	2009	Bir Zamanlar Anadolu'da	Nuri Bilge Ceylan	Türkiye, Bosna-Hersek	330.000,00
68	2010	Gelecek Uzun Sürer	Özcan Alper	Türkiye, Almanya	150.000,00
69	2010	Labirent	Tolga Örnek	Türkiye, Almanya	200.000,00

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

70	2010	Araf	Yeşim Ustaoğlu	Türkiye, Fransa, Almanya	220.000,00
71	2011	Yangın Var	Murat Saraçoğlu	Türkiye, Almanya	220.000,00
72	2011	Kalandar Soğuğu	Mustafa Kara	Türkiye, Macaristan	100.000,00
73	2011	Gözetleme Kulesi	Pelin Esmer	Türkiye, Fransa, Almanya	140.000,00
74	2011	Hayatboyu (Woman and Man)	Aslı Özge	Türkiye, Almanya, Hollanda	150.000,00
75	2012	Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu	Serkan Zelzele	Türkiye, Hollanda	220.000,00
76	2012	Ben O Değilim	Tayfun Pirselimoğlu	Türkiye, Almanya, Fransa, Yunanistan	150.000,00
77	2012	Şarkı Söyleyen Kadınlar	Reha Erdem	Türkiye, Almanya, Fransa	250.000,00
78	2012	Mavi Dalga	Merve Kayan, Zeynep Dadak	Türkiye, Almanya, Hollanda	110.000,00
79	2012	Yozgat Blues	Mahmut Fazıl Coşkun	Türkiye, Almanya	160.000,00
80	2013	Nefesim Kesilene Kadar	Emine Emel Balcı	Türkiye, Almanya	120.000,00
81	2013	Kış Uykusu	Nuri Bilge Ceylan	Türkiye, Almanya, Fransa	450.000,00
82	2014	Mavi Bisiklet	Ümit Köreken	Türkiye, Almanya	158.000,00
83	2014	Buğday	Semih Kaplanoğlu	Türkiye, Almanya, Fransa, İsveç	470.000,00
84	2014	Kor	Zeki Demirkubuz	Türkiye, Almanya	150.000,00
85	2014	Abluka (Frenzy, Kadir ve Kardeşleri)	Emin Alper	Türkiye, Fransa	150.000,00
86	2014	Mustang	Deniz Gamze Ergüven	Fransa, Türkiye, Almanya	180.000,00

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

87	2015	Albüm	Mehmet Can Mertoğlu	Türkiye, Fransa, Romanya	190.000,00
88	2015	İşe Yarar Bir Şey	Pelin Esmer	Türkiye, Almanya, Hollanda	100.000,00
89	2015	Tereddüt	Yeşim Ustaoğlu	Türkiye, Almanya, Fransa	210.000,00
90	2016	Ahlat Ağacı	Nuri Bilge Ceylan	Türkiye, Fransa, Bulgaristan, Almanya	450.000,00
91	2016	Kings	Deniz Gamze Ergüven*	Fransa, Belçika	400.000,00
92	2017	Kardeşler	Ömür Atay	Türkiye, Almanya, Bulgaristan	100.000,00
93	2017	Görülmüştür	Serhat Karaaslan	Türkiye, Fransa, Almanya	100.000,00
94	2017	Saf	Ali Vatansever	Türkiye, Almanya, Romanya	90.000,00
95	2017	Sibel	Çağla Zencirci, Guillaume Giovanetti	Fransa, Almanya, Türkiye	190.000,00
96	2017	Kız Kardeşler	Emin Alper	Türkiye, Almanya, Hollanda, Yunanistan	180.000,00
97	2018	Okul Tıraşı (Deskmate)	Ferit Karahan	Türkiye, Romanya	100.000,00
98	2019	Kar ve Ayı	Selcen Ergun	Türkiye, Almanya	68.000,00
99	2019	Bir Nefes Daha (When I'm Done Dying)	Nisan Dağ	Türkiye, Almanya	120.000,00
100	2020	Kerr	Tayfun Pirselimoğlu	Türkiye, Yunanistan, Fransa	70.000,00
101	2020	Kuru Otlar Üstüne	Nuri Bilge Ceylan	Türkiye, Fransa, İsveç	470.000,00
102	2021	Kara Kutu	Aslı Özge	Almanya, Belçika	290.000,00

EK TABLO 3'ÜN DEVAMI

103	2021	Yeni Şafak Solarken	Gürcan Keltek	Türkiye, İtalya, Almanya, Hollanda, Norveç	70.000,00
104	2021	Aniden	Melisa Önel	Türkiye, Almanya, Sırbistan	85.000,00
105	2022	Adresi Olmayan Ev	Hatice Aşkın	Türkiye, Yunanistan	97.000,00
106	2023	O da Bir Şey mi? (Wait Till You Hear Mine)	Pelin Esmer	Türkiye, Romanya	160.000,00
107	2024	Pastoral Pathways	Ahmet Necdet Çupur	Fransa, Almanya, Türkiye	82.000
108	2024	Salvation	Emin Alper	Türkiye, Hollanda, Yunanistan	250.000
				Toplam	**22.582.391,00**

EK TABLO 4

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan Türk filmlerinin Türkiye sinemalarındaki seyirci sayısı ve hasılatları[62]

Sıra	Yıl	Filmin Adı	Filmin Yönetmeni	Seyirci Sayısı (Kişi)	Hasılat (Türk Lirası)
1	1990	Ateş Üstünde Yürümek	Yavuz Özkan	-	-
2	1990	Çıplak*	Ali Özgentürk	2.388	-
3	1990	Robert'ın Filmi*	Canan Gerede	5.670	-
4	1991	Seni Seviyorum Rosa*	Işıl Özgentürk	17.678	-
5	1991	Mavi Sürgün*	Erden Kıral	9.393	-
6	1992	Şahmaran*	Zülfü Livaneli	37.188	-
7	1993	Bergen (Aşk Ölümden Soğuktur)	Canan Gerede	20.155	-
8	1994	Mektup**	Ali Özgentürk	87.899	-
9	1995	İstanbul Kanatlarımın Altında	Mustafa Altıoklar	471.300	-
10	1995	Kuşatma Altında Aşk*	Ersin Pertan	11.700	-
11	1995	Sen de Gitme	Tunç Başaran	2.543	2.030,00
12	1995	Hamam	Ferzan Özpetek	132.714	-
13	1996	Ağır Roman	Mustafa Altıoklar	873.833	476.330,51
14	1996	Akrebin Yolculuğu**	Ömer Kavur	11.307	-
15	1996	Avcı**	Erden Kıral	34.921	-
16	1996	Eşkıya	Yavuz Turgul	2.571.133	778.579,00

[62] * İşaretli filmlerin seyirci sayıları, Giovanni Scognamillo'nun Türk Sinema Tarihi adlı eserinden; ** işaretli filmlerin seyirci sayıları, Türk Film Araştırmalarında Yeni Yönelimler-7 kitabından; geriye kalan filmlerin seyirci sayıları ve hasılat rakamları, boxofficeturkiye.com sitesinden alınmıştır.

EK TABLO 4'ÜN DEVAMI

17	1996	Nihavend Mucize**	Atıf Yılmaz	80.041	-
18	1996	Usta Beni Öldürsene (Sawdust Tales)	Barış Pirhasan	-	-
19	1997	Hoşçakal Yarın	Reis Çelik	260.471	250.331,00
20	1997	Güneşe Yolculuk	Yeşim Ustaoğlu	69.082	126.039,00
21	1997	Mum Kokulu Kadınlar	İrfan Tözüm	239.000	-
22	1997	Parçalanma	Canan Gerede	-	-
23	1997	Yara	Yılmaz Arslan	-	-
24	1997	Harem Suare	Ferzan Özpetek	224.146	395.174,85
25	1998	Kaçıklık Diploması	Tunç Başaran	10.697	9.995,00
26	1998	Kayıkçı	Biket İlhan	14.105	23.107,00
27	1998	Sevgilim İstanbul	Seçkin Yasar	5.224	40.871,00
28	1998	Romantik	Sinan Çetin	162.028	993.083,00
29	1999	Balalayka	Ali Özgentürk	427.580	950.107,41
30	1999	Güle Güle	Zeki Ökten	1.275.967	2.303.156,25
31	1999	Melekler Evi	Ömer Kavur	23.130	46.541,60
32	2000	Büyük Adam Küçük Aşk	Handan İpekçi	139.450	395.584,00
33	2001	Hiçbiryerde	Tayfun Pirselimoğlu	45.055	168.307,75
34	2001	O da Beni Seviyor	Barış Pirhasan	102.101	269.147,05
35	2001	Sır Çocukları	Aydın Sayman, Ümit C. Güven	30.038	67.811,00
36	2002	Çamur	Derviş Zaim	17.101	80.696,00
37	2002	Yazı Tura	Uğur Yücel	271.988	1.583.744,00

EK TABLO 4'ÜN DEVAMI

38	2002	Karşılaşma (Zamansız Ölüm)	Ömer Kavur	-	-
39	2002	Gönderilmemiş Mektuplar	Yusuf Kurçenli	371.641	1.585.524,00
40	2002	Karşı Pencere	Ferzan Özpetek	181.479	1.246.575,45
41	2002	Bulutları Beklerken	Yeşim Ustaoğlu	20.761	133.956,00
42	2003	Kalbin Zamanı (Zaman)	Ali Özgentürk	79.598	478.598,50
43	2003	Meleğin Düşüşü	Semih Kaplanoğlu	5.736	29.362,50
44	2003	İnat Hikâyeleri	Reis Çelik	8.195	37.384,00
45	2003	Yalancı Dünya	Ümit Ünal	-	-
46	2003	Yolda	Erden Kıral	9.870	51.457,00
47	2004	Eğreti Gelin	Atıf Yılmaz	638.444	3.812.758,00
48	2004	Palto	Kutluğ Ataman	-	-
49	2004	İklimler	Nuri Bilge Ceylan	35.345	257.556,00
50	2004	Dilan	Canan Gerede	-	-
51	2005	Cenneti Beklerken	Derviş Zaim	60.080	424.042,00
52	2005	Kader	Zeki Demirkubuz	26.464	184.861,50
53	2005	Ayşe'yi Kim Sevmiyor? (Aziz Ayşe)	Elfe Uluç	483	5.050,00
54	2005	Takva	Özer Kızıltan	349.530	2.490.836,50
55	2006	Mutluluk	Abdullah Oğuz	590.106	4.537.216,50
56	2006	Eve Dönüş	Ömer Uğur	231.784	1.552.438,00
57	2006	Yumurta	Semih Kaplanoğlu	34.950	278.360,00
58	2006	Eve Giden Yol	Semir Aslanyürek	345.817	2.404.632,00
59	2006	Bir Ömür Yetmez	Ferzan Özpetek	45.704	442.822,00
60	2007	Adalet (Yengeç Oyunu)	Ali Özgentürk	11.286	84.743,00

EK TABLO 4'ÜN DEVAMI

61	2007	Pandora'nın Kutusu	Yeşim Ustaoğlu	29.468	220.391,44
62	2007	Üç Maymun (Hayaller)	Nuri Bilge Ceylan	127.668	1.173.753,00
63	2007	Hayat Var	Reha Erdem	10.708	76.842,74
64	2008	Usta	Bahadır Karataş	80.550	590.401,80
65	2009	Bal	Semih Kaplanoğlu	31.910	293.343,25
66	2009	Bizim Büyük Çaresizliğimiz	Seyfi Teoman	24.445	184.844,20
67	2009	Bir Zamanlar Anadolu'da	Nuri Bilge Ceylan	161.181	1.599.541,25
68	2010	Gelecek Uzun Sürer	Özcan Alper	38.589	304.809,20
69	2010	Labirent	Tolga Örnek	289.713	2.486.131,86
70	2010	Araf	Yeşim Ustaoğlu	40.677	372.822,42
71	2011	Yangın Var	Murat Saraçoğlu	108.455	886.763,00
72	2011	Kalandar Soğuğu	Mustafa Kara	25.766	229.576,00
73	2011	Gözetleme Kulesi	Pelin Esmer	19.838	147.815,11
74	2011	Hayatboyu (Woman and Man)	Aslı Özge	3.477	40.113,00
75	2012	Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu	Serkan Zelzele	51.129	445.137,00
76	2012	Ben O Değilim	Tayfun Pirselimoğlu	3.682	41.734,35
77	2012	Şarkı Söyleyen Kadınlar	Reha Erdem	7.170	72.322,01
78	2012	Mavi Dalga	Merve Kayan, Zeynep Dadak	5.405	43.761,03
79	2012	Yozgat Blues	Mahmut Fazıl Coşkun	23.179	185.770,00

EK TABLO 4'ÜN DEVAMI

80	2013	Nefesim Kesilene Kadar	Emine Emel Balcı	8.983	55.707,00
81	2013	Kış Uykusu	Nuri Bilge Ceylan	304.782	3.577.811,00
82	2014	Mavi Bisiklet	Ümit Köreken	10.503	77.861,00
83	2014	Buğday	Semih Kaplanoğlu	33.192	304.793,00
84	2014	Kor	Zeki Demirkubuz	13.894	160.474,00
85	2014	Abluka (Frenzy, Kadir ve Kardeşleri)	Emin Alper	24.736	239.825,00
86	2014	Mustang	Deniz Gamze Ergüven	25.419	279.016,00
87	2015	Albüm	Mehmet Can Mertoğlu	8.892	70.298,00
88	2015	İşe Yarar Bir Şey	Pelin Esmer	22.630	215.297,00
89	2015	Tereddüt	Yeşim Ustaoğlu	25.248	256.275,00
90	2016	Ahlat Ağacı	Nuri Bilge Ceylan	246.766	3.258.117,00
91	2016	Kings	Deniz Gamze Ergüven	5.053	69.615,00
92	2017	Kardeşler	Ömür Atay	1.720	20.058,00
93	2017	Görülmüştür	Serhat Karaaslan	12.110	160.577,00
94	2017	Saf	Ali Vatansever	6.592	68.499,00
95	2017	Sibel	Çağla Zencirci, Guillaume Giovanetti	33.725	410.163,00
96	2017	Kız Kardeşler	Emin Alper	32.202	566.692,00
97	2018	Okul Tıraşı (Deskmate)	Ferit Karahan	5.733	176.028,00
98	2019	Kar ve Ayı	Selcen Ergun	11.231	1.136.843,00
99	2019	Bir Nefes Daha (When I'm Done Dying)	Nisan Dağ	2.239	45.495,00

EK TABLO 4'ÜN DEVAMI

100	2020	Kerr	Tayfun Pirselimoğlu	4.484	121.091,00
101	2020	Kuru Otlar Üstüne	Nuri Bilge Ceylan	341.920	38.825.616,00
102	2021	Kara Kutu	Aslı Özge	-	-
103	2021	Yeni Şafak Solarken	Gürcan Keltek	-	-
104	2021	Aniden	Melisa Önel	3.206	345.047,00
105	2022	Adresi Olmayan Ev	Hatice Aşkın	-	-
106	2023	O da Bir Şey mi? (Wait Till You Hear Mine)	Pelin Esmer	-	-
107	2024	Pastoral Pathways	Ahmet Necdet Çupur	-	-
108	2024	Salvation	Emin Alper	-	-
			Toplam	**12.956.341**	**88.830.828,03**

EK TABLO 5

1989'dan günümüze Türkiye sinemalarında en çok izlenen 100 film

Sıra	Filmin Adı	Seyirci Sayısı (Kişi)
1	Recep İvedik 5	7.437.050
2	Recep İvedik 4	7.369.098
3	Düğün Dernek	6.980.070
4	Fetih 1453	6.572.618
5	Müslüm	6.480.563
6	Düğün Dernek 2: Sünnet	6.073.364
7	Ayla	5.589.872
8	Bergen	5.484.798
9	7. Koğuştaki Mucize	5.358.135
10	Aile Arasında	5.289.051
11	Arif v 216	4.968.462
12	Recep İvedik 2	4.333.144
13	Recep İvedik	4.301.693
14	Kurtlar Vadisi: Irak	4.256.567
15	Ailecek Şaşkınız	4.034.858
16	G.O.R.A.	4.001.711
17	Recep İvedik 6	3.986.797
18	Eyyvah Eyvah 2	3.947.988
19	CM101MMXI Fundamentals	3.842.535
20	Babam ve Oğlum	3.839.883
21	Mucize	3.737.605
22	A.R.O.G.	3.707.086
23	Eltilerin Savaşı	3.630.822
24	Dağ 2	3.600.000
25	Organize İşler Sazan Sarmalı	3.537.429
26	New York'ta Beş Minare	3.474.495
27	Rafadan Tayfa Göbeklitepe	3.444.814
28	Eyyvah Eyvah 3	3.414.212

EK TABLO 5'İN DEVAMI

29	Recep İvedik 3	3.326.084
30	Vizontele	3.308.120
31	Titanik	3.042.923
32	Hızlı ve Öfkeli 7	2.961.089
33	Vizontele Tuuba	2.894.802
34	Örümcek-Adam: Eve Dönüş	2.882.960
35	Celal ile Ceren	2.853.772
36	Rafadan Tayfa Galaktik Tayfa	2.853.070
37	Rafadan Tayfa 4: Hayrimatör	2.823.446
38	Çalgı Çengi İkimiz	2.798.016
39	Issız Adam	2.788.550
40	Evim Sensin	2.703.241
41	Avatar: Suyun Yolu	2.677.103
42	Hızlı ve Öfkeli 8	2.656.286
43	Organize İşler	2.618.244
44	Hababam Sınıfı Askerde	2.587.824
45	Avatar	2.586.627
46	Bizim İçin Şampiyon	2.578.074
47	*Eşkıya*	2.571.133
48	Güneşi Gördüm	2.566.435
49	Avengers: Endgame	2.480.284
50	Kahpe Bizans	2.472.162
51	Eyyvah Eyvah	2.459.815
52	Nefes: Vatan Sağolsun	2.436.780
53	Aşk Tesadüfleri Sever	2.418.090
54	Yol Arkadaşım 2	2.343.218
55	Kesişme-İyi ki Varsın Eren	2.328.284
56	Yahşi Batı	2.323.061
57	Muro: Nalet Olsun İçimdeki İnsan Sevgisine	2.315.902
58	Allah'ın Sadık Kulu: Barla	2.227.113
59	Pek Yakında	2.187.278

EK TABLO 5'İN DEVAMI

60	Kelebeğin Rüyası	2.167.456
61	Selam	2.145.545
62	Lohusa	2.128.345
63	Av Mevsimi	2.116.192
64	Kral Şakir Korsanlar Diyarı	2.107.865
65	Deliha 2	2.106.154
66	Kolpaçino 4 4'lük	2.100.909
67	Kardeşim Benim	2.070.949
68	Hababam Sınıfı 3,5	2.068.165
69	Yol Arkadaşım	2.060.866
70	Beyaz Melek	2.032.885
71	Kurtlar Vadisi: Filistin	2.028.057
72	Dedemin Fişi	2.015.665
73	Kabadayı	2.002.631
74	Osman Pazarlama	1.983.777
75	Berlin Kaplanı	1.983.077
76	Kocan Kadar Konuş	1.930.677
77	Görümce	1.914.199
78	Avengers: Sonsuzluk Savaşı	1.909.967
79	Mucize 2 Aşk	1.900.799
80	Hedefim Sensin	1.896.782
81	Buz Devri 4: Kıtalar Ayrılıyor	1.883.004
82	Cep Herkülü: Naim Süleymanoğlu	1.880.959
83	Joker	1.877.186
84	Baba Parası	1.872.347
85	Ali Baba ve 7 Cüceler	1.828.311
86	Olanlar Oldu	1.811.081
87	Rafadan Tayfa Dehliz Macerası	1.802.339
88	Asmalı Konak: Hayat	1.791.396
89	Yüzüklerin Efendisi: Yüzük Kardeşliği	1.787.226
90	Sümela'nın Şifresi Temel	1.731.519

EK TABLO 5'İN DEVAMI

91	Oppenheimer	1.727.231
92	Unutursam Fısılda	1.720.895
93	Hokkabaz	1.710.212
94	Truva	1.692.458
95	Selam: Bahara Yolculuk	1.683.497
96	Çakallarla Dans 3: Sıfır Sıkıntı	1.666.330
97	O Şimdi Asker	1.657.051
98	Ölümlü Dünya 2	1.655.764
99	Hobbit: Beş Ordunun Savaşı	1.647.727
100	Atatürk 1881-1919	1.619.933
	Toplam Seyirci Sayısı	**292.481.934**

EK TABLO 6

1989'dan günümüze Türkiye sinemalarında en çok izlenen 100 Türk filmi

Sıra	Filmin Adı	Seyirci Sayısı (Kişi)
1	Recep İvedik 5	7.437.050
2	Recep İvedik 4	7.369.008
3	Düğün Dernek	6.980.070
4	Fetih 1453	6.572.618
5	Müslüm	6.480.563
6	Düğün Dernek 2: Sünnet	6.073.364
7	Ayla	5.589.872
8	Bergen	5.484.798
9	7. Koğuştaki Mucize	5.358.135
10	Aile Arasında	5.289.051
11	Arif v 216	4.968.462
12	Recep İvedik 2	4.333.144
13	Recep İvedik	4.301.693
14	Kurtlar Vadisi: Irak	4.256.567
15	Ailecek Şaşkınız	4.034.858
16	G.O.R.A.	4.001.711
17	Recep İvedik 6	3.986.797
18	Eyyvah Eyvah 2	3.947.988
19	CM101MMXI Fundamentals	3.842.535
20	Babam ve Oğlum	3.839.883
21	Mucize	3.737.605
22	A.R.O.G.	3.707.086
23	Eltilerin Savaşı	3.630.822
24	Dağ 2	3.600.000
25	Organize İşler Sazan Sarmalı	3.537.429
26	New York'ta Beş Minare	3.474.495
27	Rafadan Tayfa Göbeklitepe	3.444.814
28	Eyyvah Eyvah 3	3.414.212

EK TABLO 6'NIN DEVAMI

29	Recep İvedik 3	3.326.084
30	Vizontele	3.308.120
31	Vizontele Tuuba	2.894.802
32	Celal ile Ceren	2.853.772
33	Rafadan Tayfa Galaktik Tayfa	2.853.070
34	Rafadan Tayfa 4: Hayrimatör	2.823.446
35	Çalgı Çengi İkimiz	2.798.016
36	Issız Adam	2.788.550
37	Evim Sensin	2.703.241
38	Organize İşler	2.618.244
39	Hababam Sınıfı Askerde	2.587.824
40	Bizim İçin Şampiyon	2.578.074
41	Eşkıya	2.571.133
42	Güneşi Gördüm	2.566.435
43	Kahpe Bizans	2.472.162
44	Eyyvah Eyvah	2.459.815
45	Nefes: Vatan Sağolsun	2.436.780
46	Aşk Tesadüfleri Sever	2.418.090
47	Yol Arkadaşım 2	2.343.218
48	Kesişme-İyi ki Varsın Eren	2.328.284
49	Yahşi Batı	2.323.061
50	Muro: Nalet Olsun İçimdeki İnsan Sevgisine	2.315.902
51	Allah'ın Sadık Kulu: Barla	2.227.113
52	Pek Yakında	2.187.278
53	Kelebeğin Rüyası	2.167.456
54	Selam	2.145.545
55	Lohusa	2.128.345
56	Av Mevsimi	2.116.192
57	Kral Şakir Korsanlar Diyarı	2.107.865
58	Deliha 2	2.106.154
59	Kolpaçino 4 4'lük	2.100.909

EK TABLO 6'NIN DEVAMI

60	Kardeşim Benim	2.070.949
61	Hababam Sınıfı 3,5	2.068.165
62	Yol Arkadaşım	2.060.866
63	Beyaz Melek	2.032.885
64	Kurtlar Vadisi: Filistin	2.028.057
65	Dedemin Fişi	2.015.665
66	Kabadayı	2.002.631
67	Osman Pazarlama	1.983.777
68	Berlin Kaplanı	1.983.077
69	Kocan Kadar Konuş	1.930.677
70	Görümce	1.914.199
71	Mucize 2 Aşk	1.900.799
72	Hedefim Sensin	1.896.782
73	Cep Herkülü: Naim Süleymanoğlu	1.880.959
74	Baba Parası	1.872.347
75	Ali Baba ve 7 Cüceler	1.828.311
76	Olanlar Oldu	1.811.081
77	Rafadan Tayfa Dehliz Macerası	1.802.339
78	Asmalı Konak: Hayat	1.791.396
79	Sümela'nın Şifresi Temel	1.731.519
80	Unutursam Fısılda	1.720.895
81	Hokkabaz	1.710.212
82	Selam: Bahara Yolculuk	1.683.497
83	Çakallarla Dans 3: Sıfır Sıkıntı	1.666.330
84	O Şimdi Asker	1.657.051
85	Atatürk 1881-1919	1.619.933
86	Ölümlü Dünya 2	1.599.361
87	Deliha	1.596.119
88	Sen Kimsin?	1.592.471
89	Birleşen Gönüller	1.589.135
90	Hababam Sınıfı Merhaba	1.581.457

EK TABLO 6'NIN DEVAMI

91	Bana Masal Anlatma	1.576.979
92	Hükümet Kadın 2	1.530.071
93	Romantik Komedi 2: Bekarlığa Veda	1.507.603
94	Enes Batur Hayal mi Gerçek mi?	1.483.848
95	Delibal	1.465.092
96	Osmanlı Cumhuriyeti	1.423.303
97	Patron Mutlu Son İstiyor	1.415.960
98	Çakallarla Dans 5	1.415.733
99	Kolpaçino 3. Devre	1.412.639
100	Aşk Sana Benzer	1.406.620
	Toplam Seyirci Sayısı	**281.610.400**

EK TABLO 7

Eurimages'dan ortak yapım desteği alan Türk filmlerinin yapımcı ve dağıtımcı şirketleri

Sıra	Yıl	Filmin Adı	Yapımcı Şirket	Dağıtımcı Şirket
1	1990	Ateş Üstünde Yürümek	Z Film	Z Film
2	1990	Çıplak	Asya Film	Özen Film
3	1990	Robert'in Filmi	İFA	İFA
4	1991	Seni Seviyorum Rosa	Asya Film	Asya Film
5	1991	Mavi Sürgün	Kenmovie	Kenmovie
6	1992	Şahmaran	Interfilm	Warner Bros. Türkiye
7	1993	Bergen (Aşk Ölümden Soğuktur)	UFP	UFP
8	1994	Mektup	Asya Film	UIP Türkiye
9	1995	İstanbul Kanatlarımın Altında	Umut Sanat	Umut Sanat
10	1995	Kuşatma Altında Aşk	Sanmal	Filmart
11	1995	Sen de Gitme	Magnum Film	Warner Bros. Türkiye
12	1995	Hamam	Promete Film	Warner Bros. Türkiye
13	1996	Ağır Roman	Belge Film, Özen Film	Özen Film
14	1996	Akrebin Yolculuğu	Alfa Film	Warner Bros. Türkiye
15	1996	Avcı	Erden Kıral Film	Erden Kıral Film
16	1996	Eşkıya	Filmacass	Warner Bros. Türkiye
17	1996	Nihavend Mucize	Delta Film	Filmart
18	1996	Usta Beni Öldürsene	Med Yapım	Med Yapım
19	1997	Hoşçakal Yarın	RH Politik	Özen Film
20	1997	Güneşe Yolculuk	İFR	İFR
21	1997	Mum Kokulu Kadınlar	Muhteşem Film	Muhteşem Film
22	1997	Parçalanma	Alfa Film	-
23	1997	Yara	Günizi	Günizi

EK TABLO 7'NİN DEVAMI

24	1997	Harem Suare	AFS	Warner Bros. Türkiye
25	1998	Kaçıklık Diploması	Mine Film	Warner Bros. Türkiye
26	1998	Kayıkçı	Cinevizyon	UIP Türkiye
27	1998	Sevgilim İstanbul	Amenis	Warner Bros. Türkiye
28	1998	Romantik	Plato Film	KenDa
29	1999	Balalayka	Asya Film, TMC Film	Warner Bros. Türkiye
30	1999	Güle Güle	UFP	Warner Bros. Türkiye
31	1999	Melekler Evi	Alfa Film	Warner Bros. Türkiye
32	2000	Büyük Adam Küçük Aşk	Yeni Yapım	Özen Film
33	2001	Hiçbiryerde	Mine Film	Warner Bros. Türkiye
34	2001	O da Beni Seviyor	Filmacass	Warner Bros. Türkiye
35	2001	Sır Çocukları	Atadeniz Film	Özen Film
36	2002	Çamur	Maraton	Özen Film
37	2002	Yazı Tura	Mahayana Film	Warner Bros. Türkiye
38	2002	Karşılaşma (Zamansız Ölüm)	A&P Filmcilik	A&P Filmcilik
39	2002	Gönderilmemiş Mektuplar	Film F	Özen Film
40	2002	Karşı Pencere	AFS	Warner Bros. Türkiye
41	2002	Bulutları Beklerken	Ustaoğlu Film	UIP Türkiye
42	2003	Kalbin Zamanı (Zaman)	Asya Film	Warner Bros. Türkiye
43	2003	Meleğin Düşüşü	Kaplan Film	Bir Film

EK TABLO 7'NİN DEVAMI

44	2003	İnat Hikâyeleri	RH Politik	Özen Film
45	2003	Yalancı Dünya		
46	2003	Yolda	Deniz Film	Özen Film
47	2004	Eğreti Gelin	Yeşilçam Filmcilik	Özen Film
48	2004	Palto		
49	2004	İklimler	Co Production	Özen Film
50	2004	Dilan		
51	2005	Cenneti Beklerken	Hermes Film, Maraton	Özen Film
52	2005	Kader	Mavi Film	Özen Film
53	2005	Ayşe'yi Kim Sevmiyor? (Aziz Ayşe)	Kare Film	M3 Film
54	2005	Takva	Yeni Sinemacılar	Özen Film
55	2006	Mutluluk	ANS	KenDa
56	2006	Eve Dönüş	Limon Film	Özen Film
57	2006	Yumurta	Kaplan Film	KenDa
58	2006	Eve Giden Yol	Özen Film	Özen Film
59	2006	Bir Ömür Yetmez	AFS	Warner Bros. Türkiye
60	2007	Adalet (Yengeç Oyunu)	Asya Film	UIP Türkiye
61	2007	Pandora'nın Kutusu	Ustaoğlu Film	Tiglon
62	2007	Üç Maymun (Hayaller)	Zeyno Film	UIP Türkiye
63	2007	Hayat Var	Atlantik Medya	Tiglon
64	2008	Usta	Filmpark	Cinefilm
65	2009	Bal	Kaplan Film	Cinefilm
66	2009	Bizim Büyük Çaresizliğimiz	Bulut Film	Tiglon
67	2009	Bir Zamanlar Anadolu'da	Fida Film, Zeyno Film	Tiglon
68	2010	Gelecek Uzun Sürer	Nar Film	Tiglon
69	2010	Labirent	Ekip Film	Tiglon
70	2010	Araf	Ustaoğlu Film	Tiglon
71	2011	Yangın Var	Yol Film	UIP Türkiye

EK TABLO 7'NİN DEVAMI

72	2011	Kalandar Soğuğu	Kara Film, Katapult Film	M3 Film
73	2011	Gözetleme Kulesi	Sinefilm	Tiglon
74	2011	Hayatboyu	Bulut Film	M3 Film
75	2012	Evliya Çelebi: Ölümsüzlük Suyu	Anibera	Pinema
76	2012	Ben O Değilim	Zuzi Film	M3 Film
77	2012	Şarkı Söyleyen Kadınlar	Atlantik Medya	M3 Film
78	2012	Mavi Dalga	Bulut Film	M3 Film
79	2012	Yozgat Blues	Hokus Fokus	M3 Film
80	2013	Nefesim Kesilene Kadar	Prolog Film	M3 Film
81	2013	Kış Uykusu	Mars Cinema Group, Zeyno Film	Pinema
82	2014	Mavi Bisiklet	Drama Film Prodüksiyon	M3 Film
83	2014	Buğday	Galata Film, Kaplan Film	Kurmaca Film
84	2014	Kor	Mavi Film	Bir Film
85	2014	Abluka (Frenzy, Kadir ve Kardeşleri)	Liman Film	Bir Film
86	2014	Mustang	Bam Film	M3 Film
87	2015	Albüm	Kamara Film	M3 Film
88	2015	İşe Yarar Bir Şey	Mars Production, Sinefilm	Başka Sinema
89	2015	Tereddüt	Ustaoğlu Film	Bir Film
90	2016	Ahlat Ağacı	NuLook, Zeyno Film	CGV Mars D.
91	2016	Kings	Fabula Films	Bir Film
92	2017	Kardeşler	Atay Yapım, Off Film	Chantier
93	2017	Görülmüştür	Artı 90 Film Yapım	Başka Sinema
94	2017	Saf	Terminal	Kurmaca Film
95	2017	Sibel	Mars Production	Başka Sinema

EK TABLO 7'NİN DEVAMI

96	2017	Kız Kardeşler	NuLook, Liman Film	UIP Türkiye
97	2018	Okul Tıraşı (Deskmate)	Asteros	CGV Mars D.
98	2019	Kar ve Ayı	Nefes Films	Başka Sinema
99	2019	Bir Nefes Daha* (When I'm Done Dying)	Başka Sinema	Başka Sinema
100	2020	Kerr	Gataki Film	Başka Sinema
101	2020	Kuru Otlar Üstüne	NBC Film	Bir Film
102	2021	Kara Kutu	-	-
103	2021	Yeni Şafak Solarken	-	-
104	2021	Aniden	Aniden Film	Başka Sinema
105	2022	Adresi Olmayan Ev	Sky Films	-
106	2023	O da Bir Şey mi?	Sine Film	-
107	2024	Pastoral Pathways	Liman Film	-
108	2024	Salvation	Liman Film	-

EK TABLO 8

Eurimages'dan dağıtım desteği alan Türk filmlerinin listesi

Sıra	Yıl	Filmin Adı	Filmin Yönetmeni	Filmin Dağıtıldığı Ülke	Dağıtımcı Şirket
1	1992	Gizli Yüz	Ömer Kavur	İsviçre	Trigon Film
2	1995	Zıkkımın Kökü	Memduh Ün	Fransa	Cinema Public Films Sarl
3	1996	Bergen (Aşk Ölümden Soğuktur)	Canan Gerede	Hollanda	Argus Film Produktie Bv
4	1998	Kısa ve Acısız	Fatih Akın	İsviçre	Monopole Pathe Films Sa
5	1999	Güneşe Yolculuk	Yeşim Ustaoğlu	İsviçre, Yunanistan	Foundation Trigon-Film, Rosebud SA
6	1999	Harem Suare	Ferzan Özpetek	İsviçre	Frenetic Films ag
7	2000	Harem Suare	Ferzan Özpetek	Bulgaristan	Vadi Van Kris Ltd
8	2001	Mayıs Sıkıntısı	Nuri Bilge Ceylan	Fransa, Danimarka	Film du Paradoxe, Posthus Teatret
9	2001	Cahil Periler	Ferzan Özpetek	Türkiye	WN Danubius Film
10	2001	Melekler Evi	Ömer Kavur	Bulgaristan	Vadi Van Kris Ltd
11	2002	Cahil Periler	Ferzan Özpetek	Çek Cumhuriyeti	Spin Film/Help Film
12	2003	Büyük Adam Küçük Aşk	Handan İpekçi	Almanya	Movienet Film
13	2003	Karşı Pencere	Ferzan Özpetek	Macaristan	Budabest Film
14	2003	Kısa ve Acısız	Fatih Akın	Türkiye	Bir Film
15	2003	Uzak	Nuri Bilge Ceylan	İsviçre, İspanya, Fransa	Filmcoopi Zurich, Golem Distribucion, Pyramide
16	2004	Duvara Karşı	Fatih Akın (DE)	İsviçre	Cineworx
17	2004	Biraz Özgürlük	Yüksel Yavuz	Türkiye	Belge Film

EK TABLO 8'İN DEVAMI

18	2004	Sır Çocukları	Aydın Sayman, Ümit C. Güven	Almanya	Tab Filmverleih
19	2004	Uzak	Nuri Bilge Ceylan	Hollanda, Macaristan, Almanya	Contact Film, Cirko Film, Filmverleih
20	2005	Karşı Pencere	Ferzan Özpetek	Romanya	Clorofilm Romania
21	2005	Solino	Fatih Akın	Türkiye	Sır Film
22	2005	İstanbul Hatırası: Köprüyü Geçmek	Fatih Akın	Türkiye	RTV Film
23	2005	Yazı Tura	Uğur Yücel	Almanya	Sanartfilm
24	2007	G.O.R.A.	Ömer Faruk Sorak	Bulgaristan	Pro Films
25	2007	İklimler	Nuri Bilge Ceylan	Bosna-Hersek, Almanya, Sırbistan, Kuzey Makedonya	Heft Production, Sanartfilm, Youth Cultural Center, Orion Invest Films
26	2007	Takva	Özer Kızıltan	İsviçre, Norveç	Cineworx, As Fidalgo
27	2008	Kader	Zeki Demirkubuz	Almanya	Sanartfilm
28	2008	Organize İşler	Yılmaz Erdoğan	Bulgaristan	Pro Films
29	2008	Takva	Özer Kızıltan	Bosna-Hersek, Hırvatistan, Macaristan, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Romanya	Art Servis, Discovery Film, Cirko Film, Youth Cultural Center, Orion İnvest Films, S.C. Graffiti Art

EK TABLO 8'İN DEVAMI

30	2008	Üç Maymun	Nuri Bilge Ceylan	Bosna-Hersek, İsviçre, Estonya, Yunanistan, Kuzey Makedonya, Norveç	UG Obala Art Centar, Filmcoopi Zurich, MTÜ Otaku, Rosebud, Balkan Film, As Fidalgo
31	2009	Cesky Sen	Semih Kaplanoğlu	Türkiye	Asociata Moebius
32	2009	Kader	Zeki Demirkubuz	Almanya	Sanartfilm
33	2009	Pandora'nın Kutusu	Yeşim Ustaoğlu	Bosna-Hersek, Macaristan, Kuzey Makedonya, Romanya, Sırbistan	Ekran, Mozinet Ltd., Arena Film, Clorofilm Romania, MCF Megacom Film
34	2009	Süt	Semih Kaplanoğlu	Romanya	Grafitti Art 2005
35	2009	Üç Maymun	Nuri Bilge Ceylan	Belçika, İspanya, Hollanda, Sırbistan	Imagine Film Distribution, Golem Distribucion, Contact Film, Orion Invest Film
36	2009	Yumurta	Semih Kaplanoğlu	Macaristan, Romanya	Mozinet Ltd., Asociata Moebius
37	2010	Bal	Semih Kaplanoğlu	İspanya, Hırvatistan, Macaristan, Norveç, Sırbistan, İsveç	Golem Distribucion, Discovery Film&Video, Cirko Film, Action Film, Cinears, Non Stop Entertainment
38	2010	Köprüdekiler	Aslı Özge	Macaristan, Romanya	Anjau Lafayette, Grafitti Art 2005

EK TABLO 8'İN DEVAMI

39	2010	Pandora'nın Kutusu	Yeşim Ustaoğlu	Estonya	Cinema Nouveau Oi
40	2010	Üç Maymun	Nuri Bilge Ceylan	Macaristan, Kuzey Makedonya	Mozinet, Balkan Film
41	2010	Üç Maymun	Nuri Bilge Ceylan	Romanya	Grafitti Art 2005
42	2011	Bal	Semih Kaplanoğlu	Bosna-Hersek, Bulgaristan, Romanya	Cinema City, Art Fest Distribution, Asociatia Culturala Macondo
43	2011	Eve Dönüş	Ömer Uğur	Romanya	Chicago Tours
44	2011	Köprüdekiler	Aslı Özge	Avusturya	Farbfilm Verleih
45	2011	Bir Zamanlar Anadolu'da	Nuri Bilge Ceylan	Fransa	Memento Films Distribution
46	2011	Bizim Büyük Çaresizliğimiz	Seyfi Teoman	Avusturya, Bosna-Hersek, Romanya, Sırbistan	Farbfilm Verleih, Ug Obala Art Centar, Transilvania Film, MCF Megacom Film
47	2011	Teslimiyet	Emre Yalgın	Macaristan, Romanya	Mozinet, Cinecorvin